بسم الله الرحمن الرحیم

فارسی سوم دبستان

راهنمای معلّم

۱۳۹۶

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: راهنمای معلّم فارسی سوم دبستان ـ ۵۸
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسهٔ افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فریدون اکبری شِلدره، معصومه نجفی پازکی ، حسین قاسم‌پورمقدم، راحله محمدی

مدیریت آماده‌سازی هنری: ادارهٔ کلّ نظارت بر نشر و توزیع موادّ آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) ـ مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) ـ جواد صفری (صفحه‌آرا) ـ زهرا ایمانی‌نصر، شاداب ارشادی، شهلا دالایی، زینت بهشتی‌شیرازی، احمدرضا امینی، مریم دهقان‌زاده (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شمارهٔ ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹ـ۸۸۸۳۱۱۶۱ ، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر: ادارهٔ کلّ نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ دوم ۱۳۹۶

کلیهٔ حقوق مادّی و معنوی این کتاب متعلّق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به‌صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیهٔ فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۶-۲۲۸۰-۰۵-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978 -964 - 05 - 2280 - 6

فهرست مطالب

- پیشگفتار/۷
- نمای کلّی ساختار و محتوای فارسی/۹
- بودجه‌بندی پیشنهادی/ ۱۰

بخش اوّل: کلّیات

- مقدّمه/ ۱۲
- رویکرد برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری فارسی/۱۳
- اهداف برنامهٔ درسی‌حوزهٔ تربیت ویادگیری فارسی /۱۴
- محتوا /۱۷
  - نمای ساختار و محتوای کتاب فارسی و کتاب نگارش /۱۸
  - مهارت خواندن /۱۹
  - مهارت گوش دادن/ ۲۷
  - مهارت سخن گفتن /۲۸
  - مهارت نوشتن /۲۹
  - جدول فعّالیت‌های مرتبط با مهارت‌های زبانی /۳۱
- روش‌های تدریس /۳۶
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی /۳۷
- کارافزارهای آموزشی / ۴۰

- جدول نمای کلی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی/۴۱
- جدول ارزشیابی فارسی /۴۴

بخش دوم: بررسی درس‌ها

- **مقدّمه/ ۵۰**
- سخنی با معلّمان محترم کلاس‌های چندپایه/۵۲
- **فصل اوّل : نهادها/ ۵۵**
  - اهداف فصل اوّل/۵۷
  - جدول پیشنهادی مواد کمک آموزشی/۵۸
  - درس اوّل : محلّهٔ ما /۵۹
  - درس دوم : زنگ ورزش/۷۵
- **فصل دوم : بهداشت/ ۸۵**
  - اهداف فصل دوم/۸۷
  - درس سوم : آسمان آبی، طبیعت پاک / ۸۸
  - درس چهارم : آواز گنجشک/۹۹
- **فصل سوم : اخلاق فردی ـ اجتماعی/ ۱۰۹**
  - اهداف فصل سوم/۱۱۱
  - درس پنجم : برزگر و بلدرچین /۱۱۲

■ درس ششم : فداکاران/ ۱۲۲
■ درس هفتم : کارنیک/ ۱۳۱
● **فصل چهارم : راه زندگی /۱۴۳**
■ اهداف فصل چهارم/۱۴۵
■ درس هشتم : پیراهن بهشتی/ ۱۴۶
■ درس نهم : بوی نرگس/ ۱۵۳
● **فصل پنجم : هنر و ادب/۱۶۳**
■ اهداف فصل پنجم/۱۶۵
■ درس دهم : یار مهربان/ ۱۶۶
■ درس یازدهم : نویسندهٔ بزرگ/۱۷۷
● **فصل ششم : ایران من/۱۸۷**
■ اهداف فصل ششم/۱۸۹
■ درس دوازدهم : ایران عزیز /۱۹۰
■ درس سیزدهم : درس آزاد /۲۰۰
■ درس چهاردهم : ایران آباد /۲۰۳
● **فصل هفتم : طبیعت/۲۱۱**
■ اهداف فصل هفتم /۲۱۳
■ درس پانزدهم : دریا/۲۱۴
■ درس شانزدهم : اگر جنگل نباشد/۲۲۱
■ درس هفدهم : چشم‌های آسمان /۲۲۸
● **پیوست(متن‌های شنیداری)/ ۲۳۸**
● **منابع/۲۴۶**

والا نگشت هیچ کس و عالم　　نـادیـده مَـر معلّم والا را

ناصرخسرو

پیشگفتـــــار

سپاس حضرت سبحان را که توفیق خدمت در تحقق برنامهٔ درسی زبان‌آموزی را عطا فرمود تا با تولید یک دست مایهٔ غنی آموزشی در کنار معلّمان کوشا و پرتوان ایران اسلامی، کارا و مؤثّر، گام برداریم.

تحول در آموزش و پرورش به‌صورت بنیادین با هدف ترسیم ساختار آموزشیِ کارآمد، با استقرار نظام آموزشی جدید (۳ـ۳ـ۶) در سال تحصیلی ۹۲ـ۹۱ به صورت جدی رقم خورد. همگام با تحولات اخیر و رونمایی از سند برنامهٔ درسی ملی، اهمّیت و جایگاه زبان فارسی به عنوان میراثی ارجمند و حافظ وحدت و هویت ملی، فزونی یافته است. زبان فارسی پیام‌آور جلال و عظمت فرهنگ ناب ایرانی است که حکیمان دین‌باور پهنهٔ ادبیات همچون فردوسی، سعدی، حافظ و مولوی با بهره‌مندی از ظرایف آن، معارف باورشناختی دین اسلام را به بن‌مایه‌های فرهنگی ایرانیان پیوند زده‌اند.

کتاب فارسی پایهٔ سوم دبستان مبتنی بر برنامهٔ درسی ملی و نیز بر پایهٔ چهارچوب برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری فارسی دورهٔ ابتدایی، با رویکرد پرورش مهارت‌های

زبانی سازماندهی و تألیف شده است. کتاب راهنمای معلّم نیز با توجّه به اهداف ذیل جهت استفادهٔ بهینهٔ معلّمان محترم طرّاحی و تدوین گشته است :

■ تبیین رویکرد خاص آموزش کتاب فارسی مبتنی بر مهارت‌های زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد وتحلیل).

■ ایجاد نگرشی نو در معلّمان و حرکت صحیح از پلکان زبان‌آموزی به پهنهٔ شگرف ادبیات فارسی.

■ آشنایی معلّمان با ساختار جدید کتاب فارسی و نگارش و به‌کارگیری خلّاقانهٔ ریز مهارت‌های خواندن و نوشتن در فرایند یاددهی ــ یادگیری.

■ گسترش و تعمیق دانش معلّمان در چهار حوزهٔ مهارت‌های زبانی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن، نوشتن) و آموزش روشمند دانش‌آموزان، مبتنی بر اهداف عناصر سازه‌ای کتاب درسی شامل : فعّالیت‌های درک مطلب، واژه‌آموزی، نگاه کن و بگو، بیاموز و بگو، نمایش، صندلی صمیمیت، گوش کن و بگو، حکایت، مثل، بخوان و حفظ کن، بخوان و بیندیش و درک و دریافت در کتاب فارسی و فعّالیت‌های درس (املایی، دستوری، ادبی و واژه‌سازی)، هنر و سرگرمی (خط تحریری، حل جدول و جمله‌سازی) و نگارش در کتاب نگارش.

■ توسعه و کاربست روش‌های تدریس بر پایهٔ تقویت کار گروهی و مشارکت دانش‌آموزان با ارائهٔ روش‌ها و شگردهای علمی و تجربی متنوع در کتاب راهنما.

■ ارائهٔ شگردهای ایجاد توازن و درهم تنیدگی آموزش و ارزشیابی کیفی با هدف پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

این کتاب شامل یک پیشگفتار و دو بخش و یک پیوست است؛ بخش نخست به شرح کلیات برنامه و معرّفی ساختار و محتوای کتاب درسی اختصاص دارد؛ بخش دوم به بررسی درس‌ها و تبیین اهداف، روش آموزش و ارزشیابی پرداخته است؛ در این بخش بر پایهٔ ساعت ویژهٔ آموزشی، چگونگی تدریس هر درس و فعّالیت‌های نوشتاری آن در حدود ده جلسه، برنامه‌ریزی و سازماندهی شده است. دقّت آموزگاران ارجمند در مطالعهٔ این اثر و ارائهٔ پیشنهادهای مفید، بر غنای علمی این کتاب و ارتقای سطح آموزش عمومی خواهد افزود.

نمـای کلی ساختـــار و محتـــوای فارسی

فارسی سوم دبستان

هفـــــت فصـــــل

- **ف (۱) نهادها**
  - ۱ـ محلهٔ ما
  - ۲ـ زنگ ورزش
- **ف (۲) بهداشت**
  - ۳ـ آسمان آبی، طبیعت پاک
  - ۴ـ آواز گنجشک
- **ف (۳) اخلاق فردی ـ اجتماعی**
  - ۵ـ بزرگر و بلدرچین
  - ۶ـ فداکاران
  - ۷ـ کار نیک
- **ف (۴) راه زندگی**
  - ۸ـ پیراهن بهشتی
  - ۹ـ بوی نرگس
- **ف (۵) هنر و ادب**
  - ۱۰ـ یار مهربان
  - ۱۱ـ نویسندهٔ بزرگ
  - ۱۲ـ ایران عزیز
- **ف (۶) ایران من**
  - ۱۳ـ درس آزاد
  - ۱۴ـ ایران آباد
  - ۱۵ـ دریا
- **ف (۷) طبیعت**
  - ۱۶ـ اگر جنگل نباشد
  - ۱۷ـ چشم‌های آسمان

بودجه‌بندی پیشنهادی آموزش فارسی سوم

مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت
اوّل تا دهم یادآوری	اوّل تا دهم درس ۳	اوّل تا دهم درس ۶	اوّل تا دهم درس ۹	اوّل تا دهم درس ۱۱	اوّل تا دهم درس ۱۴	ـــــ	اوّل تا دهم درس ۱۷
دهم تا بیستم درس ۱	دهم تا بیستم درس ۴	دهم تا بیستم درس ۷	دهم تا بیستم درس ۱۰	دهم تا بیستم درس ۱۲	دهم تا بیستم درس ۱۵	دهم تا بیستم مرور آموخته‌ها	دهم تا بیستم مرور آموخته‌ها
بیستم تا آخر مهر درس ۲	بیستم تا آخر آبان درس ۵	بیستم تا آخر آذر درس ۸	بیستم تا آخر دی مرور آموخته‌ها	بیستم تا آخر بهمن درس ۱۳ (آزاد)	بیستم تا آخر اسفند مرور آموخته‌ها	بیستم تا آخر فروردین درس ۱۶	بیستم تا آخر اردیبهشت ـــــ

ـ در هر هفته ۸ ساعت آموزشی به درس فارسی سوم اختصاص دارد.

ـ برای آموزش محتوای این کتاب، هر درس به‌طور متوسط در ده جلسه سازماندهی شده است و در پایان هر فصل یک جلسه برای فعّالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش و حکایات و ضرب‌المثل‌های کتاب فارسی پیش‌بینی شده است.

توجّه : این زمان‌بندی آموزشی، پیشنهادی است و با هدف ایجاد هماهنگی و انسجام در فرایند آموزش عمومی کشور، تنظیم شده است و در شرایط آب و هوایی متفاوت، با رعایت اهداف و اصول آموزشی کتاب، پس از هماهنگی با معاونت آموزشی، قابلیت انعطاف و همسویی دارد.

بخش اوّل
کلّیات

مقدّمـــــــــــــه

کتاب فارسی از یک سو بر قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان تمرکز دارد؛ لذا درست دیدن، درک خوانداری و درک شنیداری را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر با قلمرو تولیدی زبان پیوند می‌یابد و در فرایند یاددهی ــ یادگیری به ریزمهارت‌های خوانداری مانند رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و سخن گفتن انتقادی می‌پردازد.

کتاب نگارش فارسی به قلمرو نمادهای خطی و نوشتاری زبان و به دیگر سخن، به پهنهٔ مهارت‌های تولید مکتوب زبان می‌پردازد؛ یعنی درکتاب فارسی، زبان‌آموز، اطّلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنهٔ واژگان و تقویت توانایی تفکّر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعّال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب نگارش فارسی، آموخته‌ها (مجموعهٔ دیده‌ها، شنیده‌ها، خوانده‌ها و اندیشیده‌ها) در قالب نوشته، نمایان می‌شوند. افزون بر این، در تدوین کتاب نگارش، به موضوع نگارش با رعایت سیر تدریجی و مرحله‌ای، توجّه کافی شده است.

رویکـــرد برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری فارســـی

کتاب فارسی پایهٔ سوم، بر بنیاد رویکرد عام «برنامهٔ درسی ملّی جمهوری اسلامی ایران»، یعنی شکوفایی فطرت الهی، استوار است و با توجّه به عناصر پنج‌گانه (علم، تفکّر، ایمان، اخلاق، عمل) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق)، بر پایهٔ چهارچوب «برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری فارسی دورهٔ ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

رویکرد خاص برنامهٔ زبان‌آموزی بر آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی یا مهارت‌آموزی، استوار است. به همین روی، همزمان به دو پهنهٔ مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکّر، نقد و تحلیل) پرداخته شده است.

هنگامی که دانش‌آموز فارسی زبان، در هفت سالگی وارد مدرسه می‌شود، می‌تواند از زبان فارسی برای انتقال و درک پیام استفاده کند؛ بنابراین به نظر می‌رسد دو مهارت سخن گفتن و گوش دادن را می‌داند. بدیهی است به این ترتیب دو مهارت خواندن و نوشتن است که به عنوان نیاز واقعی برجسته می‌شود. در این هنگام، آموزش آغاز می‌شود و زمانی که زبان‌آموز بتواند متنی را درست و روان با صدای بلند بخواند و املای بدون غلطی هم ارائه دهد، به نظر می‌آید، هدف حاصل گردیده است و دانش‌آموز دو مهارت دیگر را نیز آموخته است. سؤالی که مطرح می‌شود این است : «آیا دانش‌آموزی که به این صورت تعلیم دیده است، واقعاً مهارت‌های زبانی را یاد گرفته است؟» پاسخ به این پرسش کاملاً روشن است. نگاهی که در این سبک آموزش حاکم است بسیار سطحی است و از ابتدایی‌ترین مرحلهٔ مهارت‌های زبانی فراتر نمی‌رود.

بر پایهٔ برنامهٔ درسی فارسی، تقویت مهارت‌های زبانی هدف اصلی آموزش است. در کتاب فارسی سوم دبستان به آموزش سطوح پیشرفتهٔ چهار مهارت اصلی زبان پرداخته شده است.

● اهداف برنامهٔ درسی حوزهٔ تربیت و یادگیری فارسی پایهٔ سوم دبستان

اهداف برنامهٔ درسی فارسی سوم دبستان بر بنیاد عناصر پنج‌گانهٔ برنامهٔ درسی ملّی به شرح زیر است :

■ تفکّر و تعقّل

- تشخیص تضادها، شباهت‌ها و تفاوت‌های واژه‌ها
- استدلال منطقی از طریق رعایت انسجام در سخن گفتن و نوشتن
- استدلال منطقی از طریق درک انسجام پیام شنیداری و خوانداری
- نظم فکری و درست اندیشیدن با ارائهٔ طبقه‌بندی مفاهیم بر مبنای فرایندهای علمی و منطقی
- توانایی تحلیل نوشته‌ها و گفته‌ها با استفاده از روش قضاوت عملکرد
- توانایی تخیّل خلّاقانه با استفاده از روش بدیعه‌پردازی
- توانایی تمیز و تشخیص پدیده‌های دیداری و شنیداری

■ ایمان، باور و علائق

- نگرش مثبت به مسائل اعتقادی، فرهنگی، تربیتی، ملّی، هنری و اجتماعی
- ارج‌گذاری به احساسات و عواطف و افکار دیگران
- بیان مناسب و مؤثّر احساسات، عواطف و افکار خود
- باور به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی
- علاقه به مطالعهٔ نوشته‌ها و قصّه‌های ساده و مناسب
- علاقه به جنبه‌های زیبایی سخن در گفتار و نوشتار
- نگرش مثبت به مشارکت در جمع و همکاری با گروه

■ علم

- گسترش آشنایی با موضوع‌ها و مفاهیم اعتقادی، ملّی، فرهنگی، تربیتی، هنری، اجتماعی، علمی
- شناخت نشانه‌ها و معانی مناسب

- تعمیق آشنایی با ساختار زبان فارسی معیار
- آشنایی با ساختار نظم و نثر و نمونه‌های آن
- آشنایی با انواع پاره مهارت‌های خوانداری و نگارشی
- آشنایی مختصر با جلوه‌های هنری زبان
- آشنایی با شیوه‌های خواندن و نوشتن
- آشنایی با شیوه‌های تفکّر و پژوهش
- آشنایی با شیوه‌های نگاه کردن، گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن
- شناخت علائم صوری انسجام گزاره‌های متن
- شناخت برخی از چهره‌های علمی
- آشنایی با اهمّیت مطالعه و کتاب‌خوانی

■ اخلاق

- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در مهارت‌های زبانی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در رفتارهای فردی و اجتماعی
- توجّه به ارزش‌های اخلاقی
- رعایت الگوی اخلاقی بزرگان دین

■ عمل

- ***نگاه کردن (مشاهده)***
- تشخیص و بازشناسی نمادهای خطّی و دیداری زبان
- تمرکز و افزایش دقّت بصری
- افزایش قدرت استنتاج بصری
- توجّه به انواع نگاه کردن در روابط اجتماعی
- درک پیام دیداری

● ***گوش دادن***

● حساسیت شنیداری نسبت به پاره‌مهارت‌های آوایی زبان فارسی (تکیه، مکث، زیر و بمی، کشش آوایی)

● درک درست بافت هجایی واژگان زبان فارسی

● افزایش تمرکز شنیداری

● تسلّط در خوب شنیدن و به یاد سپردن رئوس مطالب اظهار شده

● درک پیام اصلی وفرعی متن شنیداری اعم از قصّه، خاطره و مانند آن

● تمرکز بر قصّه‌ها و بازگویی آنها

● ***سخن گفتن***

● توجّه به پاره مهارت‌های آوایی زبان فارسی

●رعایت زبان فارسی معیار

● شرکت فعّال در بحث و گفت‌وگوها

● انسجام و نظم در رساندن پیام

● تمرکز بر نکات اصلی در انتقال پیام

● سخن گفتن در مقابل جمع

● ***خواندن***

● توانایی خواندن متن متناسب با محتوای آن

● خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب

● تشخیص ساخت واژه‌های زبان فارسی

● درک اطّلاعات صریح متن

● رسیدن به استنباط

● تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن

● تشخیص نشانه‌های انسجام گزاره‌های متن

● تمرکز در حین خواندن

● ***نوشتن***

- نوشتن درست نشانه‌ها
- توسعهٔ توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری
- به کارگیری نشانه‌های نگارشی
- توانایی انتخاب موضوع و محدود کردن آن
- آشنایی با جملهٔ موضوع و جملات تقویت‌کننده
- توانایی منسجم نوشتن
- نوشتن بند
- توانایی خوانا و زیبانویسی

● محتـــوا

در تدوین ساختار کتاب فارسی سوم «نگرش شبکه‌ای» جایگاه ویژه‌ای دارد. در این نگرش همهٔ اجزا و عناصر سازندهٔ درس‌ها در یک فصل به یکدیگر پیوسته‌اند. این ویژگی به ذهن دانش‌آموز جهت می‌دهد و درک و دریافت را آسان می‌سازد. با توجّه به اهداف تعیین شده در راستای راهبردهای آموزشی زبان آموزی، فارسی سوم نیز در دو کتاب فارسی و نگارش طرّاحی شده است.

کتاب فارسی سوم با هفت فصل و هفده درس در شکلی علمی و هدفمند، به تقویت همه جانبهٔ مهارت‌های زبانی پرداخته است. در ادامهٔ ساختار کتاب درسی به تفصیل در قالب جدول ارائه شده است. در بخش دوم کتاب نیز به صورت درس به درس، راهنمایی‌های کاربردی جهت اشراف معلّمان به محتوای کتاب درسی، آورده شده است.

■ نمای ساختار و محتوای فارسی سوم

	فصل ۱ نهادها	فصل ۲ بهداشت	فصل ۳ اخلاق فردی و اجتماعی	فصل ۴ راه زندگی	فصل ۵ هنر و ادب	فصل ۶ ایران من	فصل ۷ طبیعت
کتاب فارسی (خوانداری)	درس ۱ : ستایش محلّهٔ ما	درس ۳ : آسمان آبی، طبیعت پاک	درس ۵ : برزگر و بلدرچین	درس ۸ : پیراهن بهشتی	درس ۱۰ : یار مهربان	درس ۱۲ : ایران عزیز	درس ۱۵ : دریا
	بخوان و حفظ کن : پدربزرگ	بخوان و حفظ کن : هم‌بازی	درس ۶ : فداکاران	بخوان و حفظ کن : لحظهٔ سبز دعا	بخوان و حفظ کن : نقّاش دنیا	درس ۱۳ : درس آزاد	درس ۱۶ : اگر جنگل نباشد
	درس ۲ : زنگ ورزش	درس ۴ : آواز گنجشک	بخوان و حفظ کن : مثل باران	درس ۹ : بوی نرگس	درس ۱۱ : نویسندهٔ بزرگ	بخوان و حفظ کن : وطن	بخوان و حفظ کن : بهاران
	بخوان و بیندیش : قصّهٔ تنگ بلور	بخوان و بیندیش : مورچه ریزه	درس ۷ : کار نیک	بخوان و بیندیش : حوض فیروزه‌ای	بخوان و بیندیش : خواب خلیفه	درس ۱۴ : ایران آباد	درس ۱۷ : چشم‌های آسمان
	مَثَل	مَثَل	بخوان و بیندیش : پری کوچولو	مَثَل	حکایت	بخوان و بیندیش : بوی سیب و یاس	بخوان و بیندیش : آفرینش حلزون
			حکایت			حکایت	حکایت نیایش

■ نمای ساختار و محتوای کتاب نگارش سوم

هفده درس کتاب فارسی در هفت فصل				
کتاب نگارش	فعّالیت‌های درس	هنر و سرگرمی	نگارش	پایان هر فصل، صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی
	صفحه اوّل و دوم	صفحه سوم	صفحه چهارم	
	املایی، دستوری، ادبی، واژه سازی	خط تحریری جمله سازی بازی با کلمات و حل جدول	آموزش مرحله به مرحلهٔ بند نویسی	

■ مهارت خواندن

خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دورهٔ ابتدایی به طور خاص مورد توجّه است. اوّلین سطح خواندن روخوانی است. روخوانی نیز خود سطوحی دارد که گام اوّل آن خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی در روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجّه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن پرداخته می‌شود امّا توجّه به لحن و آهنگ آن مغفول می‌ماند. خواندن زیبا مانند دمیدن روح بر پیکرهٔ بی‌جان متن است. در صورتی که متن با لحن مناسب خوانده نشود، زنده نیست و برای دانش‌آموزان جذّابیتی نخواهد داشت.

سطح دوم خواندن، درک مطلب یا متن است که در یک فرایند گام‌به‌گام، این مهارت در دانش‌آموزان تقویت می‌شود. گام‌های فرایند درک خوانداری از طریق مراحل زیر طی می‌گردد :

- تقویت تمرکز خوانداری و ایجاد عادت صامت‌خوانی
- درک پیام‌های آشکار(اطّلاعات صریح) متن

- رسیدن به استنباط
- تلفیق اطّلاعات متن
- تفسیر اطّلاعات متن

برای درک بیشتر مفاهیم فوق به معرّفی آنها همراه با ارائهٔ مثال می‌پردازیم :

- **پیام‌های آشکار(اطّلاعات صریح) متن :** منظور مطالبی است که صراحتاً در متن بیان شده است؛ مثلاً در متن آمده است «علی اهل یزد است»، و از خواننده سؤال می‌شود «علی اهل کجاست». در صورتی که خواننده، هنگام خواندن متن تمرکز خوانداری کافی داشته باشد، می‌تواند به سؤال پاسخ دهد، در این صورت او اطّلاعات صریح متن را درک کرده است.

- **استنباط :** استنباط از درک اطّلاعات صریح متن فراتر است. منظور از رسیدن به استنباط درک مطالبی است که صراحتاً در متن بیان نشده است و دانش‌آموز با توجّه به سرنخ‌هایی که در متن آمده است و دانسته‌های پیشین خود دربارهٔ جهان پیرامونش، می‌تواند بفهمد. به عنوان مثال در متن آمده است «صدای خش‌خش برگ‌ها در زیر پایش شنیده می‌شد....»، و از خواننده سؤال می‌شود «داستان متن در چه فصلی اتفاق افتاده است». در اینجا کلمهٔ پاییز صراحتاً در متن نیامده است و خواننده با توجّه به صدای خش‌خش برگ‌ها و با توجّه به شناختی که نسبت به فصل پاییز دارد، می‌تواند به استنباط برسد. این گونه سؤال‌ها ابتدایی‌ترین سطح استنباط است اما در سطوح پیشرفته‌تر، سؤال‌های استنباطی دشوارتر شده و نیاز به دقّت و دانش پیشین بیشتری دارد.

- **تلفیق اطّلاعات متن :** چنان که از نام آن مشخّص است، منظور کنار هم گذاشتن تمامی اطّلاعات متن و نتیجه‌گیری است. بهترین مثال برای سؤال‌های تلفیق اطّلاعات متن، درک سیر رویدادهای متن است. وقتی خواننده متنی را می‌خواند باید رخدادهای آن را به خاطر بسپارد، در این صورت می‌تواند مطالب را با هم تلفیق کند. برای سنجش این موضوع، سؤال به این صورت است که

رویدادهای متن به‌صورت به هم ریخته به خواننده داده می‌شود و از او خواسته می‌شود طبق ترتیب رویدادهای متن، جمله‌ها را شماره‌گذاری کند. نوع دیگر سؤال به این صورت است که مثلاً در متن یک داستان دو شخصیت وجود دارد که از خواننده خواسته می‌شود در پایان دو شخصیت را با هم مقایسه کند.

● **تفسیر اطّلاعات متن** : تفسیر اطّلاعات به نوعی ترکیبی از تلفیق اطّلاعات متن و استنباط است. در واقع خواننده قادر است تمام اطّلاعات متن را با هم تلفیق کند، سپس آنها را با دانش پیشین خود دربارهٔ جهان پیرامونش پیوند دهد و به این ترتیب خلأهای متن را پر کرده و به جمع‌بندی برسد.

● **توجّه** : همکاران گرامی توجّه کنند که هیچ یک از سؤال‌های یاد شده، واگرا نیستند و پاسخ واحدی دارند. بدیهی است سؤال‌های استنباطی، تلفیقی و تفسیری انعطاف بیشتری دارند و هر دانش‌آموز به تناسب توانایی زبانی خود می‌تواند پاسخ دهد.

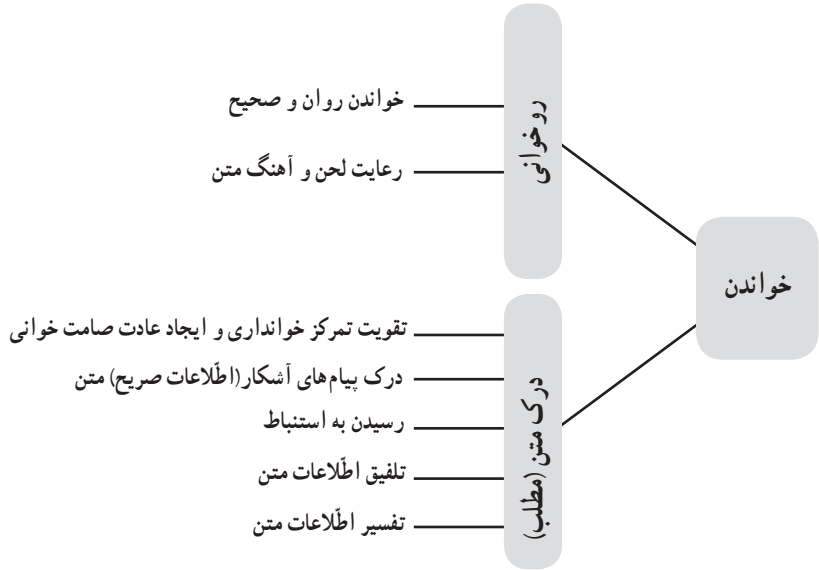

تحقیقات، بیانگر آن است که بسیاری از دانش‌آموزان از مهارت روخوانی برخوردارند و متن را با صدای بلند، روان و صحیح می‌خوانند، اما در بازیابی اطّلاعات متن و تعبیر و تلفیق مطالب، عملکرد ضعیفی دارند. پیامد این درک ضعیف متن، در تمامی دروس نمود خواهدیافت. دانش‌آموز، مسئلهٔ ریاضی را می‌خواند، اما درک نمی‌کند که از او چه خواسته شده است؛ ازاین‌رو در حلّ آن دچار مشکل خواهد شد. وقتی دانش‌آموز نمی‌تواند مطالب مطرح شده در کتاب درسی علوم را درک کند، آنها را حفظ می‌کند؛ بنابراین اندکی پس از امتحان، مطالب حفظ شده را فراموش خواهدکرد. این امر موجب می‌گردد که دانش‌آموز از همان دورهٔ ابتدایی عادت کند که فقط به مهارت کسب دانش، آن هم به صورت سطحی بسنده کند و به مهارت اندیشیدن دست نیابد. از طرفی، زمانی‌که اندیشیدن و خلّاقیت در امر یادگیری نادیده گرفته شود، این فرایند به تدریج خسته‌کننده و کسالت‌آور خواهد شد. درحالی‌که اگر دانش‌آموزان بتوانند انواع متون را به صورت هدفمند و همراه با درک و آگاهی بخوانند، از کسب دانش فراتر خواهند رفت و یادگیری برای آنها، پویا و لذّت‌بخش خواهد شد و به این‌ترتیب دانش‌آموزان توانایی استدلال و تولید علم را کسب خواهند کرد.

نتایج آزمون بین‌المللی سواد خواندن (پرلز) نشان می‌دهد دانش‌آموزان ایران در درک متن عملکرد بسیار ضعیفی دارند. دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی در سه دوره آزمون سوادخواندن ۲۰۰۱، ۲۰۰۶، و ۲۰۱۱ شرکت کرده‌اند. جایگاه ایران در پرلز ۲۰۰۱ میان ۳۵ کشور شرکت کننده رتبهٔ ۳۲، در پرلز ۲۰۰۶ میان ۴۵ نظام آموزشی جهان رتبهٔ ۴۰ است و در پرلز ۲۰۱۱ میان ۴۶ نظام آموزشی جهان ۳۹ بوده است. چنان‌که ملاحظه می‌گردد عملکرد

دانش‌آموزان ایرانی در آزمون پرلز قابل قبول و مطلوب نیست.

کتاب فارسی سوم برای تقویت توانایی ادراکی زبان‌آموزان، نگاه ویژه‌ای به درک متن دارد. در پایان هر درس، فعّالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به آموزش درک متن می‌پردازد. همچنین صامت‌خوانی متن‌های «بخوان و بیندیش» و پاسخ به سؤال‌های «درک و دریافت» در انتهای آنها، کمک ویژه‌ای به ایجاد عادت صامت خوانی و تقویت تمرکز خوانداری می‌کند. موضوع درک متن در یک فرایند گام به گام طرّاحی شده است و سازماندهی عناصرکتاب بر نظمی استوار است. سؤال‌های «درست و نادرست»، «درک مطلب» و «درک و دریافت» با توجّه به سطوح درک متن طرّاحی شده‌اند. به عبارت دیگر در دروس ابتدای کتاب، سؤال‌ها بر درک اطّلاعات صریح متن، متمرکز شده است و به ترتیب استنباط، تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن نیز مورد توجّه قرار می‌گیرد.

علاوه بر این، صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش در پایان هر فصل، به آموزش درک متن اختصاص دارد. در آن بخش نیز سؤال‌هایی از متن «بخوان و بیندیش»، «مَثَل» و «حکایت» طرّاحی شده است که در راستای پیمودن مراحل آموزش درک خوانداری، سازماندهی شده است.

■ فعّالیت‌های مربوط به خواندن

فعّالیت‌های مربوط به روخوانی

- متن درس
- شعرهای بخوان و حفظ کن
- متن‌های بخوان و بیندیش
- متن مَثَل و حکایت

● فعّالیت‌های مربوط به درک متن

- درست و نادرست در انتهای درس
- درک مطلب در انتهای درس
- درک و دریافت در انتهای بخوان و بیندیش
- فعّالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش
- واژه‌آموزی
- بیاموز و بگو

● درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت

سؤال‌های بخش درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت از سطح مقدماتی تا پیشرفته تنظیم شده است. در طرح سؤال‌ها سطوح زیر مورد نظر بوده است :

- درک اطّلاعات صریح متن
- رسیدن به استنباط
- تلفیق اطّلاعات متن
- تفسیر اطّلاعات متن

● واژه‌آمـــــوزی

در این بخش، واژه‌های پایهٔ دانش‌آموزان منظّم می‌گردد و گسترش می‌یابد. پیامد گسترش واژگان دانش‌آموز، در درک خوانداری و شنیداری، همچنین در سخن گفتن و نوشتن نمود می‌یابد. در این بخش ارائهٔ مطالب از آسان به مشکل و با توجّه به بسامد فرایند واژه‌سازی است. در دروس اوّل ابتدا واژگان ذهنی دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و در ادامه، فرایند «ترکیب» و در آخر، فرایند «وندافزایی» اساس تولید واژهٔ جدید است. آموزش با ملاک معنایی انجام می‌شود.

■ واژه‌آمـــــــوزی

ردیف	درس	فرایند واژه‌سازی	کتاب سوم
۱	اوّل	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۲	دوم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۳	سوم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۴	چهارم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۵	پنجم	روابط واژگانی	کلمات هم نویسه
۶	ششم	ترکیب	اسم+ پایهٔ فعل «کش» مانند دودکش
۷	هفتم	ترکیب	اسم «سر» + اسم یا صفت مانند سرسبز، سرحال
۸	هشتم	ترکیب	صفت «خوش» + اسم مانند خوشمزه
۹	نهم	ترکیب	اسم «دل» + پایهٔ فعل مانند دل‌خواه
۱۰	دهم	وندافزایی	پسوند صفت‌ساز «ـ مند» مانند سودمند
۱۱	یازدهم	وندافزایی	پسوند مکان «ـ ستان» مانند بیمارستان
۱۲	دوازدهم	وندافزایی	پسوند مکان «ـ دان» مانند نمکدان
۱۳	چهاردهم	وندافزایی	پسوند مکان و شغل «ـ ی» مانند عکاسی
۱۴	پانزدهم	وندافزایی	پسوند اسم‌ساز « ـ ه» با اضافه شدن به اعضای بدن مانند چشمه
۱۵	شانزدهم	وندافزایی	پسوند صفت‌ساز « ـ ناک» مانند خطرناک
۱۶	هفدهم	وندافزایی	پسوند صفت‌ساز « ـ انه» مانند کودکانه

• بیامـــوز و بگـــو

هدفی که از آموزش مطالب «بیاموز و بگو» دنبال می‌شود، آشنایی با اجزای جمله است؛ به عبارت دیگر هدف این است که دانش‌آموز یاد بگیرد جمله را به اجزای آن خرد کند. این امر در تقویت درک خوانداری و شنیداری بسیارمؤثّر است.

مطالب بخش بیاموز و بگو شامل دو قسمت است :

- نکات زبانی
- نکات نگارشی و ادبی

■ جدول نکات زبانی

ردیف	موضوعات
۱	تصریف (مفهوم جمع) پسوندهای :«ـ ها»، «ـ ان»، «ـ ات»
۲	تطابق فاعل و فعل با تمرین دوسویه جای خالی فعل و فاعل
۳	آشنایی با دو گونه زبان با تبدیل گفتار به نوشتار
۴	معرّفی زمان حال، با توجّه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز در حال حاضر انجام می‌دهد.
۵	معرّفی زمان گذشته، با توجّه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز دیروز انجام داده است.
۶	معرّفی زمان آینده، با توجّه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز فردا قرار است، انجام دهد.
۷	معرّفی فعل به عنوان هستهٔ معنایی جمله با ارائهٔ مثال‌هایی از مقایسهٔ جملات با افعال مختلف
۸	معرّفی فعل به عنوان هستهٔ معنایی جمله با ارائهٔ مثال‌هایی از فعل لازم به تنهایی (همراه با شناسه)
۹	معرّفی فاعل با ارائهٔ مثال‌هایی از فعل لازم بدون اشاره به واژهٔ فاعل
۱۰	معرّفی مفعول با ارائهٔ مثال‌هایی از فعل متعدی بدون اشاره به واژهٔ مفعول

■ جدول نکات نگارشی و ادبی

ردیف	موضوعات
۱	نشانه‌های نگارشی
۲	معرّفی علامت‌های (س)، (ع)، (ص)
۳	معرّفی حکایت
۴	معرّفی شعر
۵	مثالی از تشبیه و معرّفی غیرمستقیم آن
۶	یادداشت برداری

■ مهارت گوش دادن

درک شنیداری، پیش‌نیاز درک خوانداری است، به همین سبب لازم است در سه سالهٔ اوّل ابتدایی مورد توجّه ویژه قرار گیرد. در کتاب فارسی سوم، فعّالیت «گوش کن و بگو» از درس یازدهم، برای پرورش تمرکز شنیداری و درک پیام اصلی و دقّت در جزئیّات متن طرّاحی شده است که نیاز به نرم‌افزار دارد. این فعّالیت سبب می‌شود مهارت شنیداری در یک فرایند سنجیده، به دانش‌آموزان آموزش داده شود. گام‌های این فرایند عبارت‌اند از :

- گام اوّل : دانش‌آموزان با تمرکز کافی به متن شنیداری گوش بسپارند.
- گام دوم : اطّلاعات صریح متن شنیداری را درک کنند.
- گام سوم : سیر رویدادهای متن شنیداری را به‌خاطر بسپارند.
- گام چهارم : اطّلاعات متن شنیداری را تلفیق کنند.
- گام پنجم : اطّلاعات متن شنیداری را تفسیر کنند.

در انجام این فعّالیت، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آنها با دقّت گوش می‌کنند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند.

دانش‌آموزان نباید متن یادشده را قبلاً دیده یا شنیده باشند. به همین سبب، این متن‌ها در کتاب درسی نیامده است. معلّمان گرامی لازم است توجّه کنند که اگر کلاس آنها امکانات پخش متن شنیداری را ندارد، از انجام این فعّالیت غفلت نکنند. آنها می‌توانند خودشان متن را بخوانند یا یکی از دانش‌آموزان که در خواندن تسلط کافی دارد، متن را بخواند. متن‌های شنیداری در پیوست انتهای کتاب راهنمای معلّم ارائه شده است.

■ فعّالیت‌های مربوط به گوش دادن

● گوش کن و بگو

در انجام این فعّالیت‌ها، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آنها بادقّت گوش فرامی‌دهند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند.

■ مهارت سخن گفتن

توانایی خوب سخن گفتن، عامل مهمی در رشد و شکوفایی فکری به شمار می‌آید. خداوند، آفریدگار بهترین‌هاست و در قرآن مجید نیز در سخن گفتن بهترین را می‌خواهد.

«وَ قُل لِعِبادی یَقُولُوا الَّتی هِیَ اَحسَنُ... و به بندگانم بگو که سخن بهتر را به زبان آورند... (سوره إسرا، آیه ۵۳)»

در کتاب فارسی سوم ابتدایی، برای آموزش سخن گفتن و پرورش «فن بیان»، طرّاحی ویژه‌ای شده است. آموزش با فعّالیت تصویری «نگاه کن و بگو» آغاز می‌شود. تصاویر به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که به کمک آنها موضوع در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی شود و منسجم سخن بگوید. آموزش این فرایند با راهنمایی معلّم انجام می‌شود. مطلبی که اهمّیت دارد این است که دانش‌آموز در سال دوم، به اندازهٔ کافی در مورد تصاویر خلّاقانه صحبت کرده است؛ حالا زمان آن رسیده است تا به سخن او جهت داده شود و از پراکنده‌گویی جلوگیری شود.

فعّالیت «نگاه کن و بگو» تا درس هشتم ادامه دارد. طی این هشت درس دانش‌آموز به کمک تصاویر، یاد می‌گیرد ابتدا یک موضوع را در ذهنش طبقه‌بندی کند، سپس سخن بگوید. از درس نهم، فعّالیتی با عنوان «صندلی صمیمیت» جایگزین آن شده است. در این فعّالیت، آموزش سخن گفتن یک گام جلوتر می‌رود و دانش‌آموز تنها با یک موضوع، بدون ارائهٔ تصویر، سخن می‌گوید. این فعّالیت، سخن گفتن منسجم و پیوسته به موضوع را آموزش می‌دهد و تمرینی برای سخن گفتن مناسب در برابر جمع و پرورش فن بیان در کودکان است. اندیشیده و با نظم و ترتیب سخن گفتن، پیش درآمد درست‌نویسی و نوشتهٔ خلّاق است.

■ فعّالیت‌های مربوط به سخن گفتن

- نگاه کن و بگو
- صندلی صمیمیت

در این بخش منسجم سخن گفتن و صحبت کردن در مقابل جمع، آموزش داده می‌شود. فعّالیت‌ها در این بخش به گونه‌ای طرّاحی شده است که دانش‌آموز بتواند ابتدا مطالب را در ذهن خود طبقه‌بندی و بعد صحبت کند.

■ مهارت نوشتن

نوشتن یکی از مهارت‌های زبانی است که از طریق آن، شخص می‌تواند اندیشه‌ها، باورها، احساسات و تجربه‌های دیداری، شنیداری و خوانداری خویش را به نوشتار درآورد. مهارت نوشتن به نویسنده، این امکان را می‌دهد تا در مورد مطالبی که می‌خواهد بنویسد، تفکر کند و نوشته‌های خود را پیرایش و ویرایش کند. نویسنده هرچه در به کارگیری هنجارهای نگارشی تواناتر باشد، مطلبی که می‌نویسد، منسجم‌تر خواهد بود و پیام او شفاف و روشن به خواننده، انتقال خواهدیافت.

نوشتن سطوحی دارد که املا از سطوح مقدماتی آن است. املا خود شامل مراحلی است که از آن جمله می‌توان به نوشتن درست نشانه‌ها، توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی به نوشتاری و توانایی خوانا و زیبانویسی اشاره کرد. کتاب فارسی سوم ابتدایی علاوه بر پرداختن به املا، به دومین سطح نوشتن توجّه ویژه‌ای دارد.

سطح دوم نوشتن، نگارش و انشا است. از آنجایی که بند، اصلی‌ترین جزء انشا است، آموزش نگارش در پایهٔ سوم ابتدایی با بندنویسی شروع می‌شود. درواقع هدف این است که دانش‌آموز در پایان سال سوم ابتدایی قادر باشد یک بند منسجم بنویسد و نشانه‌های نگارشی را درست به کارگیرد. در کتاب نگارش، برای هر درس، صفحه‌ای با عنوان «نگارش» وجود دارد که به آموزش بندنویسی می‌پردازد.

در صفحهٔ «نگارش» مطالبی پیوسته به هم، در زمینهٔ آموزش «بندنویسی» تدوین شده است. آموزش این مهارت به هدایت و نظارت علمی و آموزشی آموزگاران محترم، وابسته است. بهترین راهبرد در ارتقای بهینهٔ دانش‌آموزان در تقویت توانایی انشانویسی، ورزش‌های ذهنی و تجربه‌های قلمی سادهٔ آنان است. به همین سبب، لازم است همکاران گرامی با دقّت و با حوصله، دانش‌آموزان را به انجام این فعّالیت‌ها تشویق کنند.

■ فعّالیت‌های مربوط به نوشتن در کتاب نگارش

- فعّالیت‌های درس
- هنر و سرگرمی
- نگارش
- فعّالیت‌های تکمیلی

فعّالیت‌های درس، در دو صفحه با شش پرسش، سازماندهی شده است و به تمرین و تثبیت یادگیری املا، واژه‌آموزی و بیاموز و بگو می‌پردازد.

هنر و سرگرمی، سه نوع فعّالیت را با موضوع‌های خوش‌نویسی، جمله‌سازی، جدول و بازی با کلمات، درخود جای داده است.

نگارش، به آموزش بندنویسی می‌پردازد و به تعمیق و تجربه‌های یادگیری در این زمینه اختصاص دارد. در این بخش موارد زیر آموزش داده می‌شود :

- انتخاب موضوع
- محدود کردن دامنهٔ موضوع
- آشنایی با جملهٔ موضوع[1]
- نوشتن بند منسجم

فعّالیت‌های تکمیلی، این بخش در پایان هر فصل ارائه شده است و هدف آن تقویت درک متن است.

۱ــ اوّلین جملهٔ بند، جملهٔ موضوع است که پیام اصلی متن را بیان می‌کند.

■ جدول مهارت سخن گفتن

فعالیت‌ها / اهداف	توجّه به پاره‌مهارت‌های آوایی زبان فارسی	رعایت زبان فارسی معیار	شرکت فعّال در بحث و گفت‌وگوها	انسجام و انتظام در رساندن پیام	تمرکز بر نکات اصلی در انتقال پیام	سخن گفتن در مقابل جمع
نگاه کن و بگو		❊	❊	❊		
گوش کن و بگو	❊	❊	❊	❊	❊	
صندلی صمیمیت		❊	❊	❊	❊	❊

■ جدول مهارت گوش دادن

فعالیت‌ها / اهداف	حساسیت شنیداری نسبت به پاره‌مهارت‌های آوایی زبان فارسی (تکیه، مکث، زیر و بمی، کشش آوایی)	افزایش تمرکز شنیداری	درک درست بافت هجایی و واژگان زبان فارسی	تسلط در خوب شنیدن و به یاد سپردن رئوس مطالب اظهار شده	درک پیام اصلی و فرعی متن شنیداری اعم از قصه، خاطره و مانند آن	تمرکز بر قصه‌ها و بازگویی آنها
گوش کن و بگو	❊	❊	❊	❊	❊	❊
گوش دادن به روخوانی از متن درس	❊		❊			

■ جدول مهارت نگاه کردن

فعالیت‌ها / اهداف	تشخیص و تمیز نمادهای خطی و دیداری زبان	تمرکز و افزایش دقّت بصری	افزایش قدرت استنتاج بصری	توجّه به انواع نگاه کردن از رفتارهای غیرکلامی در روابط اجتماعی	درک پیام دیداری
روخوانی	❊				
نگاه کن و بگو		❊	❊		
حرکات گویا (پانتومیم)		❊			❊
نمایش				❊	

■ جدول مهـــارت نوشتن

فعّالیت‌ها / اهـداف	نوشتن درست نشانه‌ها	توسعهٔ توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری	به‌کارگیری نشانه‌های نگارشی	توانایی خوانا و زیبانویسی	توانایی انتخاب موضوع و محدود کردن آن	آشنایی با جملهٔ موضوع	توانایی منسجم نوشتن	نوشتن بند
فعّالیت‌های املا و رونویسی	❊	❊	❊	❊				
فعّالیت خوش‌نویسی				❊				
هنر و سرگرمی				❊				
فعّالیت‌های مربوط به نگارش و بندنویسی					❊	❊	❊	❊

■ جدول مهارت خواندن

فعالیت‌ها / اهداف	توانایی خواندن متن متناسب با محتوای آن	خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب	تشخیص ساخت واژه‌های زبان فارسی	درک اطّلاعات صریح متن	رسیدن به استنباط	تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن	آشنایی با برخی نشانه‌های انسجام گزاره‌های متن	تمرکز در حین خواندن
روخوانی متن درس	❊	❊	❊					
بخوان وحفظ کن	❊	❊	❊					
بخوان و بیندیش	❊	❊	❊	❊	❊	❊	❊	❊
درست و نادرست				❊	❊	❊		
درک و دریافت				❊	❊	❊		
واژه‌آموزی			❊	❊	❊	❊		
بیاموز و بگو				❊	❊	❊		

روش‌هـــای تدریس

فرابردن کیفیت آموزش و ثمربخشی معلّمان در زمینهٔ بهبود یادگیری شاگردان، در گرو حرفه‌ای شدن معلّمان است. معلّم حرفه‌ای کسی است که به شناخت علمی و مهارت‌های عملی در راستای رشد و شکوفایی استعدادهای فطری خود مجهز باشد و از روش‌های نوین تدریس در کلاس و آموزش بهره ببرد. کتاب‌های زیادی در خصوص روش‌ها و الگوهای تدریس موجود است که معلّمان با مطالعهٔ آنها می‌توانند دانش نظری خود را در این زمینه تکمیل نمایند و با تجربهٔ عملی این روش‌ها در کلاس، موجبات ارتقای یادگیری را فراهم نمایند.

به منظور آشنایی معلّمان با روش‌های تدریس، در فصل دوم این کتاب، شانزده روش تدریس علمی متناسب با محتوای متن هر درس به صورت پیشنهادی ارائه شده است. معلّمان عزیز می‌توانند با توجّه به فضای فیزیکی کلاس، موقعیت جغرافیایی و بومی، وضعیت روحی دانش‌آموزان، وضعیت آب و هوای منطقه، امکانات مدرسه، توانایی‌های شخصی و خلّاقیت‌های فردی خود، روش‌ها و الگوها را جا به جا نمایند. روش‌های تدریس پیشنهادی در این کتاب منطبق با سطح توانایی‌های جسمی و ذهنی دانش‌آموزان پایه سوم طرّاحی شده و در مواقعی مراحل تدریس براساس مبانی نظری دستخوش تغییر و ساده‌نویسی شده است تا معلّمان بتوانند به صورت کاربردی از آنها بهره ببرند. اضافه یا کم نمودن مراحل تعریف شده در روش‌ها و الگوهای تدریس از جانب معلّمان بلامانع است. هدف از به‌کارگیری

روش‌های مختلف در تدریس، ایجاد تنوّع و جذّابیت در محیط یادگیری است. در این نگاه، معلّم از متکلّم وحده بودن به تسهیل کنندهٔ فرایند یاددهی ــ یادگیری تغییر نقش می‌دهد و از استعدادها و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در این سن در جهت بهبود وضعیت آموزشی بهره می‌برد. در این کتاب به صورت مبسوط به چهار روش قضاوت عملکرد، روش تدریس اعضای گروه، کارایی گروه و روشن سازی طرز تلقی با تأکید برفعّالیت‌های گروهی، همیاری و مشارکتی که در دورهٔ ابتدایی جایگاه ویژه‌ای دارد، پرداخته شده است تا معلّمان با نهادینه‌سازی فرهنگ سازگاری و همکاری بین دانش‌آموزان به ارزش کارکرد آموزشی کلاس بیفزایند و دوازده روش دیگر به‌صورت مختصر و مفید به تناسب فضای درس، ارائه گردیده و به کاربرد آنها مطابق با محتوای درس اشاره شده است . بهره‌گیری از هریک از این روش‌ها به تشخیص همکاران گرامی و میزان پیشرفت تحصیلی بستگی دارد.

● ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

با توجّه به اینکه برنامهٔ زبان‌آموزی بر نگرش شبکه‌ای استوار است همهٔ مهارت‌های زبانی به صورت در هم تنیده آموزش داده می‌شوند. یعنی هم‌زمان با خوانش متن، سواد دیداری، تصویربرداری ذهنی، درک و دریافت و ضبط شکل نوشتاری کلمات نیز تقویت می شود. بنابراین به هنگام آموزش مهارت‌های خوانداری یا شفاهی زبان، مقدمات مهارت‌های کتبی یا نوشتاری نیز آموخته می‌شود. پس ارزشیابی نیز باید با آموزش در هم تنیده باشد؛ ارزشیابی کیفی (توصیفی) این فرصت را در پایهٔ سوم فراهم نموده است.

هدف از ارزشیابی علاوه بر اندازه‌گیری میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز، تکمیل فرایند آموزش نیز هست. بنابراین معلّمان به جای اینکه پس از تدریس به ارزشیابی بپردازند، بهتر است حین تدریس، در تکمیل فعّالیت‌های خود از ارزشیابی بهره ببرند. در ارزشیابی کیفی ــ توصیفی، بازخوردها به صورت کیفی ارائه می‌گردد. معلّمان در کلاس‌های آموزش ضمن‌خدمت، بااهمّیت، ضرورت، اهداف و ویژگی‌های ارزشیابی

کیفی ــ توصیفی آشنا شده‌اند. در این مجال به اختصار به یادآوری مطالب کاربردی در پایهٔ سوم می‌پردازیم.

● معلّمان با به‌کارگیری درست و منطقی ارزشیابی کیفی ــ توصیفی، به عنوان ابزاری در خدمت آموزش می‌توانند امکان بهبود فرایند یادگیری را در محیط فعال و پویای کلاس فراهم آورند.

● معلّمان می‌توانند با استفادهٔ به موقع از ابزارهای ارزشیابی کیفی ــ توصیفی به اطّلاعات معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبهٔ فراگیران دست یابند و بر اساس تفاوت‌های فردی آنان به حذف مقایسهٔ بچه‌ها بپردازند و هر کس را با توجّه به توانایی‌های خودش مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند.

● در ارزشیابی کیفی با ارائهٔ بازخوردهای مناسب می‌توان فضای روانی و عاطفی مطلوب را برای اولیا و دانش‌آموزان فراهم آورد.

● ارزشیابی کیفی فرصت خوبی برای شناخت استعدادهای دانش‌آموزان فراهم می‌کند و یک معلّم متعهد با شناساندن این توانایی‌ها به بچه‌ها، فضای تقویت انگیزهٔ یادگیری و مهارت خودارزیابی و اعتماد به نفس را برای آنان ایجاد می‌کند.

● **نکته** : ارزشیابی، امتحان گرفتن نیست، بلکه فرصت داوری و اندیشیدن دربارهٔ فرایند پیشرفت دانش‌آموز در همهٔ مراحل آموزش است و نه فقط نتیجهٔ آموزش.

در این کتاب متناسب با ساختار هر درس نمونه‌ای از انواع ارزشیابی کیفی ــ توصیفی و ابزارهای گردآوری اطّلاعات ارائه گردیده است که از طریق آنها بهبود یادگیری، افزایش بهداشت روانی کلاس، افزایش روحیهٔ نقدپذیری، اعتماد به نفس، حس مشارکت و مهارت خودتنظیمی در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود. معلّمان توجّه داشته باشند که از همهٔ ابزارهای ارزشیابی مثل آزمون‌های

عملکردی، پوشهٔ کار، مشاهده، فهرست وارسی و... به دور از افراط و با حفظ تعادل بر اساس مقتضیات کلاس و نوع روش درس و روحیات دانش‌آموزان استفاده کنند و از مداخله‌های مؤثّر در مواقع لزوم بهره ببرند. در این قسمت نمونه‌ای از بازخوردهای مناسب با توجّه به روش‌های مطرح شده در کتاب ارائه می‌گردد.

- **درس اوّل :** آزمون عملکردی (برگهٔ کار) در بخش واژه‌آموزی

دختر خوبم شما موفّق شدی کلمات خوبی دربارهٔ زمستان به یاد بیاوری.

- **درس دوم :** ارزشیابی شفاهی (جعبهٔ سؤالات)

پسرم! با خوش‌حالی زیاد می‌گویم که شما خیلی خوب از عهدهٔ پاسخ‌دادن به سؤالات برآمدی.

- **درس سوم :** آزمون مدادکاغذی

فرزندم توانایی تو در پاسخ‌دادن به سؤالات بهتر شده است.

- **درس پنجم :** چک لیست (درقسمت بیان نقاط قوت)

وقتی می‌بینم که کارت نسبت به قبل بهتر شده خوش‌حال می‌شوم؛ بنابراین برای زیبا نوشتن در خط تحریری باز هم تلاش کن.

- **درس ششم :** (خودسنجی)

امروز موفق شدی که مطالب مفیدی دربارهٔ توانمندی خودت بنویسی. از تو ممنونم.

- **درس هفتم :** (نقشهٔ داستان)

امروز از کار تو لذت بردم؛ اما دوست دارم باز هم در تکمیل نقشهٔ داستان دقّت بیشتری داشته باشی.

- **درس نهم :** (آزمون عملکردی نمونهٔ کار)

به نظر می‌رسد با تمرین و پشتکار بیشتر بتوانی در آینده نقاشی‌های بهتری بکشی.

● کارافــزارهای آمـــوزشی

استفاده از رسانه‌های آموزشی در فرایند تدریس، تأثیر چشمگیری در دستیابی به اهداف آموزشی دارد. لذا معلّمان، متناسب با ساختار هر درس و روشی که برای تدریس انتخاب کرده‌اند، به تهیهٔ رسانه‌های مورد نیاز می‌پردازند و یا فرصت استفاده از ابزار و کارافزارهای آموزشی در موقعیت‌های یادگیری غیر از کلاس درس را مهیّا می‌نمایند و بدین ترتیب به غنای آموزش و تسهیل امر یادگیری و ماندگاری و پایایی آموخته‌ها می‌افزایند.

در این کتاب جدولی تحت عنوان مواد و وسایل آموزشی در ابتدای فصل اوّل گنجانده شده است تا معلّمان را به خلق دیدگاه‌های جدید در این زمینه ترغیب نماید تا منطبق با وضعیت کلاس درس خود، کارافزارهای مناسب را در طرّاحی آموزشی بگنجانند و از یکنواختی در رفتار و یکصدایی در آموزش بپرهیزند و فضایی متنوع ایجاد کنند تا آموزش با «بازی و یادگیری» درآمیخته شود.

در بقیهٔ فصل‌های این کتاب، جدول مواد و کارافزارهای آموزشی تکرار نشده است اما در لابه‌لای روش‌های پیشنهادی تدریس به فراخور ویژگی محتوا به رسانه‌های کمک آموزشی درس‌های مختلف اشاره شده است.

■ جدول نمای کلی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی

عنوان درس	روش تدریس پیشنهادی	شگردهای آموزش املا	ارزشیابی کیفی ـ توصیفی	روش‌های خواندن	نوع لحن
ستایش					
درس اوّل محلّهٔ ما	روش بحث گروهی	املای پای تخته‌ای (معلّم به دانش‌آموز)	۱) آزمون عملکردی (برگهٔ کار در واژه‌آموزی) ۲) آزمون مداد کاغذی	سطرخوانی دانش آموزان	روایی
درس دوم زنگ ورزش	روش گردش علمی	املای گروهی تهیهٔ متن در گروه	ارزشیابی شفاهی با استفاده از جعبهٔ سؤالات	خطابی (خط بردن)	روایی
درس سوم آسمان آبی، طبیعت پاک	روش تدریس اعضای گروه	املا به خود (تهیهٔ متن ...)	آزمون مداد کاغذی	آموزش صامت‌خوانی	روایی
درس چهارم آواز گنجشک	الگوی دریافت مفهوم شناسایی مفهوم، آزمون دریافت مفهوم،تحلیل راهبردهای تفکر	۱) املا از حفظ ۲) املای رنگی (نشانه‌ها)	بیان شفاهی آموخته‌ها در گروه	همخوانی (زمزمه یا بلندخوانی)	روایی
درس پنجم برزگر و بلدرچین	الگوی تفکر استقرایی ۱) تکوین مفهوم ۲) تفسیر مطالب ۳)کاربرد	املای طبقه‌بندی طرّاحی جدول و تفکیک کلمات	تهیهٔ چک لیست (فهرست وارسی)	گروه‌خوانی (عبارت‌خوانی)	روایی

درس ششم فداکاران	الگوی بارش مغزی	املای تقریری با متن ترکیبی	مهارت سنجی و استفاده از ابزار (واژه‌آموزی) آزمون خودسنجی	جمله‌خوانی	روایی ــ خبری
درس هفتم کار نیک	ایفای نقش	جشنوارهٔ کلمات	۱) برگهٔ کار ۲) نقشهٔ داستان	ــ	لحن گفت‌وگو
درس هشتم پیراهن بهشتی	الگوی پیش‌سازمان‌دهنده‌ها ۱) ارائه مفاهیم کلّی ۲) مفاهیم درس ۳) تحکیم و تثبیت مطلب	املای کلمه‌ای (پای تخته‌ای) دانش‌آموز به دانش‌آموز	پرسیدن	ــ	داستانی ــ روایی
درس نهم بوی نرگس	روشن سازی طرز تلّقی	آزمون از فعّالیت‌های املایی	۱) آزمون مدادکاغذی ۲) آزمون عملکردی ــ نمونهٔ کار	ــ	توصیفی
درس دهم یار مهربان	قضاوت عملکرد	املای سفره‌ای	آزمون‌های کتبی (خلاصه‌نویسی مطالب درس)	ــ	عاطفی ــ خبری
درس یازدهم نویسندهٔ بزرگ	روش کارایی گروه	املای ایستگاهی	شفاهی بازگویی داستان خارکن به زبان سادهٔ امروزی	ــ	روایی

درس دوازدهم ایران عزیز	الگوی بدیعه پردازی ۱)توصیف مطلب ۲)قیاس مستقیم ۳) قیاس شخصی ۴)تعارض فشرده	املای خوشه‌ای	فعّالیت یادگیری (تکلیف) ساخت ماکت و نمایشگاه	دکلمه‌خوانی	لحن میهنی (وطنیه)
درس چهاردهم ایران آباد	پرسش و پاسخ	بازی املایی (مکعب‌های حروف)	عروسک گردانی آزمون شناسایی (نقشه‌یابی)	–	روایی – خبری
درس پانزدهم دریا	روش فعّال (فعّالیت ذهنی)	املای تلفیقی	فعّالیت یادگیری (ارائهٔ جان‌بخشی و مناظره در کلاس)	–	توصیفی
درس شانزدهم اگر جنگل نباشد	روش قصّه‌گویی	املای طلقی	کارت‌های ماهی‌گیری (واژه‌آموزی)	–	لحن روایی
درس هفدهم چشم‌های آسمان	پروژهٔ علمی	املای رفاقتی (دو به دو)	آزمون عملکردی، نمونهٔ کار (تابلوی نمایش، دفتر کارنما)	–	لحن روایی
نیـــایش					

■ جدول ارزشیابی توصیفی فارسی سوم

عنوان	مهارت	اهداف کلی	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
مهارت‌های خوانداری	سخن گفتن	تقویت سخن گفتن	• زبان رسمی فارسی • شرکت فعّال در بحث و گفت‌وگوها • انتخاب موضوع و محدود کردن آن • نظم و انسجام در رساندن پیام • سخن گفتن در مقابل جمع • نقد سخن دیگران	خیلی خوب	با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. به خوبی موضوع سخن را محدود می‌کند و پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطّلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع با تسلط کافی سخن می‌گوید. سخن دیگران را به خوبی نقد می‌کند.
				خوب	با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. موضوع سخن را محدود می‌کند و پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطّلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع سخن می‌گوید. سخن دیگران را نقد می‌کند.
				قابل قبول	با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. موضوع سخن را محدود می‌کند و در بیشتر موارد پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطّلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع سخن می‌گوید.
				نیازمند آموزش	در رعایت زبان فارسی معیار، محدود کردن موضوع سخن و منسجم سخن گفتن نیازمند آموزش بیشتر است.

مهارت‌های خوانداری	گوش دادن	تقویت گوش دادن و درک شنیداری	• تمرکز شنیداری و به یاد سپردن رئوس مطالب اظهار شده • به خاطر سپردن ترتیب رویدادهای متن • درک پیام اصلی متن و توانایی بازگویی و خلاصه‌کردن متن شنیداری	**خیلی خوب**	هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و رئوس مطالب را به خوبی به یاد می‌سپارد. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تشخیص می‌دهد. پیام اصلی متن را به خوبی درک می‌کند و در بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری بسیار تسلط دارد.
				خوب	هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و رئوس مطالب را به یاد می‌سپارد. در اکثر موارد ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تشخیص می‌دهد. پیام اصلی متن را درک می‌کند و توانایی بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری را دارد.
				قابل قبول	هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و در بیشتر موارد رئوس مطالب را به یاد می‌سپارد. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تا حدودی تشخیص می‌دهد. در اکثر موارد پیام اصلی متن را درک می‌کند. متن شنیداری را تا حد قابل قبولی بازگویی می‌کند.
				نیازمند آموزش	در درک پیام اصلی متن و بازگویی و خلاصه‌کردن متن شنیداری نیازمند آموزش بیشتر است.

مهارت‌های خوانداری	خواندن	تقویت روخوانی و درک خوانداری	• روخوانی صحیح متون • خواندن نثر و شعر با رعایت لحن و آهنگ مناسب • تمرکز خوانداری و درک اطّلاعات صریح متن • رسیدن به استنباط • تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن	خیلی خوب	واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن، تمرکز کافی دارد و اطّلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن بسیار تسلط دارد و به سؤال‌های استنباطی به خوبی پاسخ می‌دهد.
				خوب	واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. در اکثر موارد لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن تمرکز کافی دارد و اطّلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در بیشتر موارد توانایی تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن را دارد و به سؤال‌های استنباطی پاسخ می‌دهد.
				قابل قبول	واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. در اکثر موارد لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن تمرکز کافی دارد و اطّلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در بیشتر موارد توانایی تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن را دارد و به سؤال‌های استنباطی پاسخ می‌دهد.
				نیازمند آموزش	در رعایت لحن و آهنگ مناسب متن، تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن و پاسخ به سؤال‌های استنباطی نیازمند آموزش بیشتر است.

مهارت‌های نوشتاری	نوشتن	درست‌نویسی و املا	تقویت مهارت درست‌نویسی و زیبانویسی	• نوشتن درست نشانه‌ها • پاسخ به پرسش‌های املایی • رعایت خوانانویسی و خط خوش	خیلی خوب	شکل املایی واژه‌ها را تشخیص می‌دهد، آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و به پرسش‌های املایی به‌طور کامل پاسخ می‌دهد.
					خوب	شکل املایی واژه‌ها را تشخیص می‌دهد، آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و به اکثر پرسش‌های املایی به‌طور کامل پاسخ می‌دهد.
					قابل قبول	شکل املایی بیشتر واژه‌های کتاب فارسی پایهٔ سوم را تشخیص می‌دهد، بیشتر آنها را خوانا و درست می‌نویسد و به پرسش‌های املایی تا حدودی پاسخ می‌دهد.
					نیازمند آموزش	در تشخیص و نوشتن شکل صحیح واژه‌های کتاب فارسی پایهٔ سوم و پاسخ به پرسش‌های املایی به آموزش بیشتری نیاز دارد.

مهارت‌های نوشتاری	نوشتن	نگارش	تقویت مهارت نگارش و بندنویسی	• گسترش واژگان و ترکیب‌سازی • جمله‌سازی • پاسخ درست به پرسش‌های نگارشی • نوشتن بند با رعایت نکات نگارشی • انتخاب موضوع و محدود کردن آن • تشخیص و نوشتن جملهٔ موضوع • منسجم نوشتن	**خیلی خوب**	خلّاقیت کافی در تولید جمله‌های متنوع دارد. به پرسش‌های نگارشی به درستی پاسخ می‌دهد. هنگام نوشتن بند، نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و به خوبی آن را محدود می‌کند. جملهٔ موضوع مناسب می‌نویسد و در تولید بند منسجم بسیار تسلط دارد.
					خوب	خلّاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. به پرسش‌های نگارشی به درستی پاسخ می‌دهد. در اکثر موارد هنگام نوشتن بند، نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و آن را محدود می‌کند. جملهٔ موضوع مناسب می‌نویسد و در بیشتر موارد بند منسجم تولید می‌کند.
					قابل قبول	خلّاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. در اکثر موارد به پرسش‌های نگارشی پاسخ می‌دهد. در برخی موارد هنگام نوشتن بند نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و تاحدودی آن را محدود می‌کند. جملهٔ موضوع می‌نویسد و در برخی موارد بند منسجم تولید می‌کند.
					نیازمند آموزش	خلّاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. در اکثر موارد به پرسش‌های نگارشی پاسخ می‌دهد. در برخی موارد هنگام نوشتن بند نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و تاحدودی آن را محدود می‌کند. جملهٔ موضوع می‌نویسد و در برخی موارد بند منسجم تولید می‌کند.

۲

بخش دوم

بررسی درس ها

مقدّمه

بر اساس مصوبهٔ شورای عالی آموزش و پرورش در پایهٔ سوم، در یک هفته، هشت ساعت به درس فارسی و نگارش اختصاص دارد. منظور از هشت ساعت، هشت جلسهٔ (زنگ) چهل و پنج دقیقه‌ای است که پرداختن به کلیهٔ فعّالیت‌های دستوری، ادبی، نگارشی، املایی و... در این دورهٔ زمانی اتفاق می‌افتد. به همین جهت در تدوین برنامهٔ کلاسی تفکیک عنوان (املا، انشا، جمله‌نویسی، خواندن، نوشتن و ...) صورت نمی‌گیرد و این هشت جلسه با نام فارسی قید می‌شود و معلّم به تشخیص خود و با توجّه به موقعیت کلاس، فرایند آموزش را برنامه‌ریزی می‌کند. برای مثال اگر اکثر دانش‌آموزان در املا ضعف دارند، معلّم ساعات بیشتری را به تقویت مهارت املا اختصاص می‌دهد و یا اگر اکثریت کلاس استعداد بالایی در نگارش و بندنویسی دارند، وقت بیشتری در جهت توسعهٔ این مهارت می‌گذارد. مهم تکمیل آموزش محتوای کتاب، مطابق با جدول بودجه‌بندی مورد توافق شورای آموزشی مدرسه است.

در این فصل با احتساب هشت ماه مفید آموزشی و در نظر گرفتن موقعیت کلاس‌های چندپایه، دوزبانه، پرجمعیت و با توجّه به تعطیلی پیش بینی نشده بر اساس تنوع آب و هوایی در کشور، تعطیلات نوروزی و...برای

تدریس کامل هر درس فارسی حدود ده تا یازده جلسه درنظر گرفته شده است، تا معلّمان با آرامش، فرصت انجام کلیهٔ فعّالیت‌ها را منطبق با اهداف بیان شده، داشته باشند. تقلیل تعداد درس‌ها از ۲۲ درس به ۱۷ درس با هدف تعمیق و تثبیت مطالب درسی ایجاد شده است تا سطح یادگیری به یادگیری پایا، ارتقا پیدا کند و محتوای آموزشی در ذهن و اندیشهٔ دانش‌آموزان نهادینه گردد. ادبیات فارسی با همهٔ اجزا و ارکان با زندگی روزمرهٔ دانش‌آموزان در هم تنیده است؛ لذا با تأکید فراوان از معلّمان گرامی درخواست می‌گردد با تعهد و تلاش، برای همهٔ عناصر سازندهٔ کتاب فارسی (متن درس، بخوان و حفظ کن، بخوان و بیندیش، مثل، حکایت، گوش کن و بگو، صندلی صمیمیّت، واژه‌آموزی، بیاموز و بگو، نمایش، نگاه کن و بگو، نگارش، خط تحریری، فعّالیت‌های تکمیلی، حل جدول، فعّالیت‌های املایی، جمله‌سازی) اهمّیت قائل شوند. نکات بارز این فصل عبارت‌اند از :

- با توجّه به مبتنی بودن مفاهیم هر فصل بر نگرش شبکه‌ای، اهداف کلی فصول در ابتدای فصل آمده است.
- طرّاحی آموزشی بر اساس ده جلسه برای درس‌های اوّل فصل و یازده جلسه برای درس‌های پایان فصل، تنظیم شده است. به این ترتیب صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی کتاب نوشتاری، مثل‌ها و حکایات کتاب خوانداری نیز در برنامهٔ زمان‌بندی پیشنهادی قرار می‌گیرد.
- زمان‌بندی هر یک از فعّالیت‌ها نشان‌دهندهٔ میزان اهمّیت هر یک از آنهاست؛ لذا معلّمان به حداکثر زمان در پرداختن به عناوین توجّه نمایند. آموزگاران دقّت داشته باشند که زمان پیشنهادی مانعی برای تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌های مفیدِ منبعث از خلّاقیت آنان در کلاس نیست.

فارسی سوم، نقطهٔ عطف پیوند روح لطیف دانش‌آموزان با مهارت‌های زبان‌آموزی است که در شکلی دل‌نشین و روان در بستر ذائقهٔ کودکانهٔ دانش‌آموزان این پایه، جاری می‌شود. تداوم این جریان زلال بر عهدهٔ معلّمان دلسوز است که فضای انس دانش‌آموزان با زبان و ادبیات فارسی را مهیّا نمایند. روش‌ها، شگردها و پیشنهادهایی که در این فصل به صورت درس به درس ارائه گردیده، تلنگری بر گسترهٔ دانش و خلّاقیت معلّمانی است که خالق زیبایی‌هایی شگرف در کلاس ادبیات فارسی خواهند بود.

سخنی با معلّمان محترم کلاس‌های چند پایه

در نظام آموزش رسمی ما کلاس‌های ۶ پایه بر اساس دو دورهٔ ابتدایی و متوسطه تا سال ۱۳۴۵ رواج داشت و از مهر ماه ۱۳۴۵ آموزش رسمی به سه دورهٔ ابتدایی، راهنمایی و متوسطه تقسیم گردید و دورهٔ آموزش ابتدایی ۵ ساله شد؛ از سال ۱۳۹۱ با تصویب برنامهٔ درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، نظام آموزش ۶+۳+۳ به اجرا در آمد و دورهٔ ابتدایی در شش سال، سازماندهی گردید.

از آغاز تا کنون در نظام آموزشی ما کلاس چندپایه، برنامهٔ آموزشی مستقل از آموزش رسمی و دارای معلّم و کتاب ویژه نبوده است و این خود سرآغاز پیدایی گره‌ها و مشکلات آموزشی است.

مقصود از کلاس‌های چند پایه «کلاسی است با حضور دانش آموزان دو یا چند پایهٔ تحصیلی که با تدریس یک معلّم و در یک کلاس درس تشکیل و اداره می شود» . (آقازاده و فضلی، ۱۳۸۴، مقدمه).

برخی از مشکلات این گونه مدارس :

۱ــ مشکل نیروی انسانی : در کلاس چند پایه، معلّم علاوه بر تدریس محتوای آموزشی همهٔ برنامه‌های درسی، امور اداری مربوط به مدیر، متصدی امور دفتری، وظایف مربی بهداشت، معلّم ورزش و... را به عهده دارد.

۲ــ الگوی آموزشی : آموزش چندپایه، به دلیل داشتن شرایط ویژه، نیازمند تغییر و طرّاحی الگوی ویژه است.

۳ــ آموزش : معمولاً معلّمان برای تدریس در این کلاس‌ها، آمادگی،

اطّلاعات و تجربیات مناسب ندارند و از آموزش لازم و ویژه که زمینه‌ساز تجربهٔ عملی و تفکر جدّی دربارهٔ تدریس چندپایه باشد؛ برخوردار نیستند.

۴ــ سازماندهی برنامهٔ درسی: برنامهٔ درسی غیر قابل انعطاف و پایه‌محور، مشکل دیگری است که در آموزش چند پایه وجود دارد؛ آموزش مطالب و مفاهیم یکسان با کلاس‌های عادی، در زمان کم با حجم زیاد و کمبود امکانات برای معلّمی که معمولاً آموزش خاصّی ندیده، معلّم را به آزمایش و خطا دچار می‌کند.

۵ــ موقعیت جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی: اکثر کلاس‌های چند پایه (۳۰ درصد کلاس‌های روستایی) در مناطق محروم روستایی، مناطقی با جمعیت کم، کمبود امکانات، مشکلات اقتصادی با تفاوت‌های زبانی و گویش‌های محلی (مسئلهٔ دوزبانگی) قرار دارند.

۶ــ وقت: یکی از مشکلات معلّمان چندپایه کمبود وقت است. براساس استانداردهای جهانی آموزش و پرورش، مدّت آموزش به طور متوسط ۳۱۱ دقیقه در روز است. در مدارس ابتدایی کشور ما در حدود ۲۴۰ دقیقه در روز است، این مدت زمان برای هر پایه در کلاس پنج پایه به طور متوسط ۵۰ دقیقه، چهار پایه ۶۰ دقیقه، سه پایه ۸۰ دقیقه و دو پایه ۱۲۰ دقیقه است. (آقازاده، محرم و فضلی،۱۳۸۴)

برنامهٔ درسی فارسی با توجّه به این مسائل و واقعیت‌های موجود در فضای آموزش رسمی کشور، طرّاحی شده و کتاب فارسی نیز بر پایهٔ همین نگرش تدوین و سازماندهی گردیده است و روح برنامه با اصل انعطاف‌پذیری، همخوانی دارد.

توجّه به نکات زیر در آموزش فارسی در کلاس‌های چندپایه مؤثّر است:

- تعداد دروس از بیست و دو درس به هفده درس کاهش پیدا کرده و این کاهش باعث آزاد شدن زمان بسیار زیادی خواهد شد.
- ارتباط بین مطالب کتاب‌های پایهٔ دوم و ششم با کتاب سوم بسیار بالا و منطقی است و تدریس به پایه‌های پایین‌تر بازآموزی را در پایه‌های بالاتر و بالعکس پیش‌خوانی را در پایه‌های پایین‌تر باعث می‌شود.
- در صورت رعایت لحن ادبی شعر، متن درس‌ها و بخوان و بیندیش، فضای التذاذ برای دیگر دانش‌آموزان پایه‌های موجود در یک کلاس ایجاد خواهد شد.

● اکثر فعّالیت‌های خوانداری و نوشتاری به‌صورت فعّالیت‌هایی که در گروه انجام می‌شود پیش بینی گردیده؛ لذا فرصتی را به معلّم می‌دهد تا نسبت به نظارت و هدایت فرایند آموزش همزمان سایر پایه‌ها اهتمام ورزد.

● روش‌های آموزش املا به‌صورت‌های مختلف و خلاقانه پیشنهاد گردیده است، معلّمین محترم می‌توانند در تدریس املای آموزشی، تمام پایه‌ها را در یک زنگ درگیر نمایند.

● صندلی صمیمیت یکی دیگر از فعّالیت‌های بارز در این کتاب جهت تقویت مهارت سخن گفتن و شکوفا ساختن استعداد سخنوری و تقویت حس اعتماد به نفس در دانش‌آموزان می‌باشد، معلّم می‌تواند با توجّه به توانایی راهبری کلاس بسیاری از موضوعات کتاب تعلیمات اجتماعی، هدیه‌های آسمان و حتی مباحثی از علوم و ریاضی را با این قسمت تلفیق نماید.

● ملزم کردن دانش‌آموزان به حفظ شعر، حافظهٔ آنها را تقویت خواهد کرد. در آموزش فعّالیت مذکور پیشنهاد شده هر روز چند دقیقه به صورت همخوانی مبادرت به حفظ شعر شود، به این ترتیب دانش‌آموزان دیگر پایه‌ها هم می‌توانند در این فعّالیت شرکت نمایند.

● در صورت نبود لوازم پخش صوت برای استفاده از کتاب گویا یا متن‌های شنیداری، دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر می‌توانند با نظارت معلّم این کار را انجام دهند.

● دانش‌آموز پایهٔ بالاتر به عنوان «معلّم یار»، می‌تواند در تمرین خواندن متون، با (راهنمایی و نظارت معلّم) که به صورت خطابی، سطرخوانی، دکلمه خوانی و جمله خوانی انجام می‌گردد، بسیار مؤثّر باشد.

یکی از موضوع‌های مهم در اجرای موفق برنامهٔ آموزش در کلاس‌های چند پایه، مدیریت درست و دقیق زمان و برنامه‌ریزی سنجیده برای این کار است. از این رو انتظار می‌رود آموزگاران گرامی با هماهنگی معاونت آموزشی و بنا بر تشخیص خود و با توجّه به میزان پیشرفت فرایند یاددهی ــ یادگیری و توانایی فراگیران و نیز شرایط ویژهٔ اقلیمی در اجرای بهینه و مؤثّرتر آموزش گام بردارند.

فصل اوّل: نهادها

درس اوّل: محلّهٔ ما ● درس دوم: زنگ ورزش

فصل اوّل : نهادها

مهارت‌های خوانداری

- درس اوّل :محلّهٔ ما متن و تصویر
  - درست و نادرست — درک اطّلاعات صریح متن
  - درک مطلب — درک اطّلاعات صریح متن
  - واژه آموزی — شبکه معنایی، با هدف طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموز
  - نگاه کن و بگو — درک انسجام تصاویر و منسجم سخن گفتن
  - بیاموز و بگو — نشانهٔ جمع، ها، ان و ات
  - نمایش — نمایش بی‌کلام (پانتومیم)
- بخوان و حفظ کن : پدر بزرگ
- درس دوم : زنگ ورزش متن و تصویر
  - درست و نادرست — درک اطّلاعات صریح متن
  - درک مطلب — درک اطّلاعات صریح متن
  - واژه آموزی — شبکه معنایی، با هدف طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموز (اشاره به کلمات متضاد)
  - نگاه کن و بگو — درک انسجام تصاویر و منسجم سخن گفتن
  - بیاموز و بگو — تطابق فعل و فاعل
- بخوان و بیندیش : قصّهٔ تنگ بلور
  - درک و دریافت — درک اطّلاعات صریح متن
- مثل : آشپز که دو تا شد، آش یا شور می‌شود یا بی‌نمک.

مهارت‌های نوشتاری

- درس اوّل :محلّهٔ ما
  - فعّالیت‌های درس
  - هنر و سرگرمی
  - نگارش
- درس دوم : زنگ ورزش
  - فعّالیت‌های درس
  - هنر و سرگرمی
  - نگارش
- فعّالیت‌های تکمیلی — درک اطّلاعات صریح متن

۱

اهــداف فصل اوّل: نهـــــادها

۱ــ آشنایی با نهادهای اجتماعی، فرهنگی و ورزشی
۲ــ تقویت مهارت روخوانی
۳ــ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن
۴ــ تقویت توانایی حفظ شعر
۵ــ توانایی کاربرد ضرب‌المثل در گفته‌ها و نوشته‌ها
۶ــ تقویت مهارت رونویسی، املا و نگارش
۷ــ تقویت مهارت سخن گفتن و درک ارتباط منطقی بین تصاویر
۸ــ تقویت دقّت بصری
۹ــ توجّه به رفتارهای غیرکلامی در انتقال پیام
۱۰ــ پرورش علاقه‌مندی به زیبانویسی
۱۱ــ طبقه‌بندی واژگان ذهنی
۱۲ــ آشنایی با نکتهٔ دستوری تطابق فاعل و فعل
۱۳ــ تقویت تفکّر منطقی از طریق طبقه‌بندی ذهنی

جدول پیشنهادی مواد کمک آموزشی موردنیاز مربوط به فصل اوّل

عنوان	رسانه و ابزار
درس اوّل : محلّهٔ ما	۱ ــ ویدئو پروژکتور برای پخش فیلم مستند از یک محلّه. ۲ ــ رایانه و نمایش عکس‌هایی از محلّه‌های قدیمی. ۳ ــ دوربین عکاسی برای تهیهٔ عکس‌های مستند از محلّهٔ زندگی دانش‌آموزان.
بخوان و حفظ کن (شعر پدربزرگ)	کتاب گویا (ضبط یا رایانه).
درس دوم : زنگ ورزش	۱ ــ تصاویری از ورزش‌های مختلف. ۲ ــ تصاویر ورزشکاران موردعلاقهٔ دانش‌آموزان. ۳ ــ نرم‌افزار موسیقی مفرّح و مناسب با دنیای کودک برای انجام ورزش صبحگاهی.
بخوان و بیندیش (دختر تنگ بلور)	آلبوم تصاویر زیبایی از موزه‌ها.
مثل	کتاب‌های ضرب‌المثل برای معرّفی به دانش‌آموزان.
خط تحریری	نمونهٔ آثار خوش‌نویسی

● درس اوّل: محلّهٔ ما

■ اهداف

■ اهـــــــــــــــداف

۱ــ معرّفی محلّه به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی به دانش‌آموزان
۲ــ آشنایی دانش‌آموزان با وظایف خود در خصوص محلّهٔ زندگی
۳ــ ایجاد درک گسترده از ارزش‌های اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی و فرهنگی محلّه در دانش‌آموزان
۴ــ طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموزان
۵ــ آشنایی با تکواژه‌های جمع[1] (ها، ان، ات)
۶ــ تقویت رفتارهای غیرکلامی و افزایش دقّت بصری

■ آموزش

■ جلسهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

توجّه : این زمان‌بندی، پیشنهادی است و شامل آماده‌سازی کلاس و جمع‌بندی پایان وقت نیز می‌شود.

۱ــ تکواژ کوچک‌ترین واحد معنادار یا معنی‌ساز زبان است. در اینجا تکواژ جمع نوعی تکواژ صرفی است که معنای جمع را به واژهٔ پایه می‌افزاید.

■ روش‌های تدریس پیشنهادی

بحث گروهی، گردش علمی، ایفای نقش

● بحث گروهی

برای انجام این روش بعد از ایجاد انگیزه دربارهٔ موضوع، از طریق پخش فیلم و یا نمایش تصاویر زیبا از محلّه، دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید. سپس موضوع «محلّه» را به عنوان یک نهاد اجتماعی مطرح نمایید. به دانش‌آموزان فرصت دهید تا در گروه به بحث و اظهار نظر بپردازند و دانش خود را به هم‌گروهی، منتقل نمایند. در این فاصله به گروه‌ها سرزده و در بحث مشارکت کنید. بعد از آنها بخواهید نتیجهٔ بحث خود را در گروه جمع‌بندی نمایند. سپس نتایج بحث گروه‌ها را در کلاس به تبادل نظر بگذارید و کنترل عمومی بحث را به عهده بگیرید تا از مسیر خارج نشود. مطالب موردنظر را از بحث دانش‌آموزان استخراج و تدریس خود را کامل کنید. منظور از گفتگوی منظّم و منسجم در بحث گروهی دانش‌آموزان پایهٔ سوم دبستان، سازماندهی بخش‌های مختلف محلّه و گفتگو دربارهٔ آنهاست.

● خوانش متن

به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا ابتدا به صورت فردی و صامت‌خوانی یک بار از متن درس بخوانند. بعد از آن با رعایت صوت، لحن، آوا و تکیه‌گاه‌ها متن را برای دانش‌آموزان بخوانید و توجّه آنها را به نکات مهم خواندنی جلب کنید.

● درک مطلب

در فصل اوّل کتاب، فقط بر درک اطّلاعات صریح متن تأکید می‌شود و به این وسیله، تمرکز خوانداری و حافظهٔ دانش‌آموز

تقویت خواهد شد. سؤالات درک متن درس در دو قسمت طرّاحی شده که بخش اوّل (درست و نادرست) درک اطّلاعات صریح متن را می‌سنجد. نکتهٔ بسیار مهم این است که هر دانش‌آموز خود به سؤال پاسخ دهد. برای این‌کار، پیشنهاد می‌شود هر دانش‌آموز علائمی در اختیار داشته باشد و در موقع طرح سؤال (درست و نادرست) از آنها استفاده کند.

مثال : در زنگ هنر آدمک‌هایی به رنگ سبز و قرمز با مقوّا بسازند و به نی وصل کنند. اگر جمله‌ای که می‌خوانید درست بود، دانش‌آموز آدمک سبز را بلند کند و اگر جمله، نادرست بود، از آدمک قرمز استفاده کند.

بخش دوم سؤالات درک متن، تحت عنوان درک مطلب ارائه شده است. در بخش درک مطلب، سه سؤال طرح شده است که در سؤال اوّل اطّلاعات صریح متن پرسش می‌شود.

سؤال دوم که در کلیهٔ دروس وجود دارد، بحث دربارهٔ پیام و مفهومی است که متن درس آموزش داده است. یکی از اهداف طرح این سؤال، مراجعهٔ دانش‌آموز به دانش پیشین خود دربارهٔ موضوع است. یکی از عواملی که در افزایش درک متن بسیار مهم است، پر کردن خلأهای متن با دانسته‌های قبلی خواننده است. دانش‌آموزان برای پاسخ به سؤال دوم مجبورند از فضای متن فراتر رفته و از دانش گذشتهٔ خود استفاده کنند. به این ترتیب دانش‌آموز یاد می‌گیرد هنگام پاسخ‌گویی به سؤالاتی که نیاز به استنباط و تفسیر اطّلاعات متن دارد، به دانش پیشین خود مراجعه کند.

سؤال سوم درک مطلب خالی گذاشته شده است. با توجّه به فرایندی که در آموزش درک متن مورد نظر است، لازم است سؤال به گونه‌ای طرّاحی شود که مربوط به درک اطّلاعات صریح متن باشد. پیشنهاد می‌شود سؤال درس اوّل را معلّم طرح کند و برای درس دوم، دانش‌آموزان سؤال طرح کنند. یکی از روش‌های فراشناختی در تقویت درک متن، طرح سؤال از متن است؛ بنابراین پرداختن به سؤال سوم در افزایش درک متن دانش‌آموزان بسیار مؤثّر است.

اهمّیت درک متن و مسئلهٔ ضعف دانش‌آموزان ایران در درک

متن، ایجاب می‌کند یک سوم از وقت کلاس به آموزش آن اختصاص داده شود. لازم است توجّه شود که تمامی دانش‌آموزان به سؤال‌ها پاسخ دهند. برای این منظور باید ابتدا به آنها زمان دهیم تا فکر کنند و به سؤال‌ها پاسخ دهند.

■ جلسهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

واژه‌آموزی درس اوّل، به نوعی رابطهٔ معنایی جزءواژگی را نشان می‌دهد. این رابطه، نوعی رابطهٔ سلسله مراتبی است که میان اجزا و کلّ تشکیل‌دهندهٔ آن اجزا برقرار می‌شود. درواقع شهر به عنوان کل در نظر گرفته شده است؛ هر شهر، شهرداری دارد؛ بیمارستان دارد؛ دانشگاه دارد، شهربازی دارد و محلّه هم دارد. اینها اجزای شهر هستند. محلّه به نوبهٔ خود از خیابان، کوچه، نانوایی، پارک و غیره تشکیل شده است. هر جزء به نوبهٔ خود از اجزایی تشکیل می‌شود و شبکه می‌تواند گسترده‌تر شود. هدف از واژه‌آموزی این درس طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموزان است که احتیاج به تمرین زیاد در کلاس دارد.

برای فعّالیت واژه‌آموزی پیشنهاد می‌شود، دانش‌آموزان گروه‌بندی شوند. بعد از این که گروه‌بندی انجام شد، حوزه‌های مختلف واژگانی را برای گروه، تعیین کنید. (مثلاً گروه تلاش، همهٔ کلماتی را که با شنیدن کلمهٔ زمستان به یاد می‌آورند، روی کارت‌ها بنویسند و آنها را دسته‌بندی نمایند.)

ممکن است شما دسته‌های کلمات را به صورت کارت از قبل آماده کرده باشید و بین گروه‌ها توزیع نمایید و یا فقط به کشیدن نمودار شبکهٔ معنایی از سوی گروه‌ها روی یک برگه کار (آزمون عملکردی) بسنده کنید. مهم این است که واژه‌آموزی به بهترین شکل اتفاق بیفتد. سپس نمایندگان گروه‌ها، شبکه و کارت‌های دسته‌بندی خود را روی تابلو به بقیهٔ گروه‌ها نشان می‌دهند. در انتها با ارجاع دادن بچّه‌ها به کتاب درسی، این فعّالیت را می‌توان در کلاس تکمیل کرد.

● **نکته** : با توجّه به اینکه در جلسهٔ سوم، صفحهٔ اوّل کتاب نگارش در کلاس انجام می‌شود و سؤال سوم این صفحه در تمام درس‌ها، مربوط به واژه‌آموزی است؛ لذا این فعّالیت قبل از نگاه کن و بگو تدریس می‌شود تا در جلسهٔ بعد دانش‌آموزان در پاسخ‌گویی به پرسش‌های کتاب نگارش مشکلی نداشته باشند.

● تمرین خواندن

عوامل مؤثّر در خواندن عبارت‌اند از :

- شرایط جسمانی
- آمادگی ذهنی
- موفّقیت در گوش‌دادن و سخن گفتن
- رشد عاطفی و اجتماعی
- همکاری و هماهنگی والدین و معلّمان

شایسته است همکاران محترم، با در نظر گرفتن این عوامل، وضعیت خواندن دانش‌آموزان را بهبود بخشند.

در تمرین روان‌خوانی، با تقسیم‌بندی سطرهای متن درس، فرصت خواندن را برای همهٔ بچّه‌ها فراهم نمایید. درست خواندن کلمات با رعایت سرعت منطقی (پرهیز از تندخوانی و کندخوانی) و تنظیم آهنگ صدا (نه بلند، نه کوتاه) به صورتی که قابل شنیدن باشد، هدف اصلی این تمرین است.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

در اوّلین صفحهٔ فعّالیت درس، فرایندی در آموزش املا مورد نظر بوده است. در این فرایند ابتدا دانش‌آموز کلمه‌هایی را که ارزش املایی دارند،

می‌خواند. در واقع گام اوّل در املای یک کلمه، خواندن صحیح آن است. در گام بعد در متن به جستجوی کلمه‌ها می‌پردازد. این امر سبب می‌شود صورت کلمه در حافظهٔ دیداری دانش‌آموزان ثبت شود. در آخر وقتی از روی کلمه‌ها می‌نویسد، املای آنها در ذهن دانش‌آموزان نهادینه می‌شود. سؤال اوّل و دوم صفحهٔ اوّل کتاب نگارش در هر درس مربوط به املا است.

تمرین‌های این صفحه، ابتدا به‌صورت فردی توسط هر دانش‌آموز، در کلاس انجام شود. سپس دانش‌آموزان پاسخ‌های خود را در گروه به یکدیگر نشان داده، درصدد رفع اشکالات احتمالی برآیند. نظارت بر انجام درست فعّالیت‌ها در کلاس، و ارائهٔ پاسخ‌های درست و منطقی به دانش‌آموزان ضروری است.

در تمرین سوم نوشتن کلمات خاصی مورد نظر نیست؛ هر کلمه‌ای که به ذهن دانش‌آموز برسد و مرتبط با شبکهٔ معنایی باشد، درست است. چنان که قبلاً ذکر شد، هدف، طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموز است.

● **مثال :**

● نگاه کن و بگو

هدف از این فعّالیت، درک فرایند تصاویر و سخن گفتن منسجم دربارهٔ آن است. لذا لازم است معلّمان گرامی، دانش‌آموزان را از پراکنده‌گویی دور کرده، درک ارتباط منطقی تصاویر را در ذهن دانش‌آموز تقویت کنند.

اگر امکان بزرگ نمودن تصاویر را در قالب نگاره‌های تصویری دارید، این کار را انجام داده و تصاویر را با رعایت توالی موضوعی روی تابلو بچسبانید. در غیر این صورت بچّه‌ها کتاب را باز کرده، در گروه دربارهٔ آنچه می‌بینند، با هم گفت‌وگو کنند. سپس از نمایندگان گروه‌ها بخواهید که یک به یک جلوی کلاس بیایند و به تصاویر نگاه کنند و دربارهٔ آنها سخن بگویند. همواره به‌رعایت نوبت و ایجاد فرصت برای همهٔ دانش‌آموزان توجّه شود.

مهارت سخن گفتن در هشت درس اوّل کتاب، در قالب فعّالیت «نگاه کن و بگو» ارائه شده است. در این فرصت دانش‌آموزان به کمک تصویر، مطالب را در ذهن خود طبقه‌بندی می‌کنند و منسجم سخن گفتن را یاد می‌گیرند. از درس **نهم** به بعد، فعّالیت «صندلی صمیمیت» این هدف را تقویت می‌کند.

■ جلســهٔ چهـارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

آموزش املا یک رکن اساسی در کلاس است. به همکاران توصیه می‌کنیم برای سنجش مهارت املانویسی، از املای تقریری (املای گروهی یا پای تخته‌ای) استفاده کنند.

● بیاموز و بگو

در فعّالیت «بیاموز و بگو» یادآوری چگونگی جمع بستن کلمات و معرّفی نشانه‌های جمع «ها، ان، ات» انجام می‌پذیرد. روش پیشنهادی این است که از قبل، برگه‌های آزمون

عملکردی، آماده شود. کلماتی روی برگه‌ها نوشته شود تا دانش‌آموزان در گروه هر کلمه را با خط به نشانهٔ جمع بالای صفحه، وصل کنند و سپس کلمات جمع را زیر صفحه بنویسند. برگه‌های کار را روی تابلو نصب کنید تا اعضای گروه‌های دیگر ببینند و نظر خود را اعلام نمایند. سپس این بخش را از روی کتاب خوانده، آموزش را کامل کنند.

● چند نکته در مورد نشانهٔ جمع

● نشانهٔ جمع به دنبال اسم ظاهر می‌شود. دو نشانهٔ «ها» و «ان» بیش از همه کاربرد دارد.

● در شکل جمع همهٔ اسم‌ها، نشانهٔ «ها» به کار می‌رود.

● در گفتار و نوشتار رسمی، با اسم انسان و برخی اسم‌های جانداران و گیاهان، «ان» به کار می‌رود. مثال : زنان

● با اسم غیرجاندار، نشانهٔ جمع «ها» ظاهر می‌شود. مثال : درخت‌ها

● در اسم‌های مختوم به مصوت پایانی «ا» [a] و «ی» [i]، نشانهٔ جمع «ان» به صورت «یان» ظاهر می‌شود. مثال : دانایان ــ روحانیان.

● در اسامی مختوم به مصوت پایانی «ِـ» (ه / ـه) [e] نشانهٔ جمع «ان» به صورت «گان» ظاهر می‌شود. مثال : فرشتگان ــ زندگان

■ جلســهٔ پنجـم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

دانش‌آموزان تمرین‌ها را یک به یک در کلاس می‌خوانند و به‌صورت فردی انجام می‌دهند. سپس زمانی کوتاه در اختیارشان بگذارید که پاسخ‌های خود را بررسی کنند تا بخشی از آموزش توسط گروه همسال اتّفاق بیفتد. حتماً پاسخ‌ها را بازخوانی کنید و دانش‌آموزان

را در یافتن پاسخ صحیح یاری نمایید.

● تمرین خواندن

روخوانی متن درس توسط همهٔ بچّه‌ها به انجام برسد. اگر هر دانش‌آموز مقدار کمی هم بخواند، همان میزان تمرین نیز بر تقویت مهارت خواندن وی تأثیرگذار است.

■ جلسهٔ ششم	
۱ــ نمایش	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● نمایش

مقصود از نمایش، بروز افکار، احساسات، عواطف و تظاهر آنها است، به نحوی که بر چهره و دیگر اعضا و اندام‌های بدن در ایفای نقش پدیدار گردد. نمایش، یکی از فعّالیت‌های مورد تأکید در برنامهٔ درسی زبان‌آموزی است که اجرای مطلوب آن به تحقّق بسیاری از اهداف زبان‌آموزی می‌انجامد. دانش‌آموزان را قبل از اجرای نمایش گروه‌بندی کنید. از آنها بخواهید تا برای اجرای بهتر آن با یکدیگر گفت‌وگو کنند. هیچ‌وقت به خاطر نبودن امکانات، اجرای نمایش را متوقّف نکنید. زیرا دانش‌آموزان خود امکانات مورد انتظار را فراهم می‌سازند. دانش‌آموزان دوست دارند بازیگر باشند تا تماشاگر؛ بنابراین طوری برنامه‌ریزی کنید تا نوبت بازی به همهٔ دانش‌آموزان برسد. پس از اتمام بازی پانتومیم از دیگر بچّه‌ها بخواهید تا موضوع را حدس بزنند و دربارهٔ آن گفت‌وگو کنند و احساس خود را از پانتومیم (نمایش بی‌کلام) بیان کنند. هدف از اجرای پانتومیم افزایش دقّت بصری دانش‌آموزان است. آنها باید خوب ببینند، دیده‌های خود را با تجربه‌های پیشین خود تلفیق کنند و نتیجه‌گیری نمایند. این یک فرایند ذهنی است که انجام آن سبب افزایش قدرت تفکّر در دانش‌آموزان می‌شود و درک آنها را تقویت می‌کند.

• تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

چنان‌که در فصل اوّل ذکر شد، روخوانی سطوحی دارد که یکی از گام‌های اوّل آن، خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجّه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن توجّه می‌شود اما لحن و آهنگ آن مغفول می‌ماند؛ لذا آموزش خواندن ناقص می‌شود.

برای رفع این مشکل در هر درس، یک جلسه به آموزش خواندن با لحن و آهنگ مناسب اختصاص می‌یابد. فرض بر این است که دانش‌آموزان تا جلسهٔ ششم روخوانی درس را آموخته باشند و در این جلسه می‌توان به آموزش لحن در خواندن پرداخت. برای آموزش لحن، ابتدا از چهار دانش‌آموز که لحن خواندن متفاوتی دارند، بخواهید بند اوّل درس را به ترتیب بخوانند و دیگران کتاب را ببندند و فقط بادقّت گوش کنند. به این ترتیب توجّه دانش‌آموزان به لحن‌های مختلف به هنگام خواندن و تفاوت آن در اثرگذاری بر شنونده جلب می‌شود.

در ادامه به دانش‌آموزان بگویید که هر متن، لحن و آهنگ خاصّی دارد. متن درس اوّل، متن روایی ــ داستانی است. شما می‌توانید به دانش‌آموزان بگویید متن، داستانی است. لحن متن روایی، آهنگی نرم و ملایم دارد که شنونده را مشتاق و منتظر شنیدن بقیهٔ ماجرا می‌کند. نکاتی که در خواندن متن روایی، مهم هستند، عبارتند از :

۱ــ در لحن روایی از تک لحنی خواندن متن پرهیز کنید و به تناسب شخصیت‌ها به تغییرات مناسب آهنگ توجّه کنید؛ برای مثال لحن شخصیت «امید» با لحن شخصیت «مادر امید» متفاوت است.

۲ــ رعایت سرعت مناسب خواندن در تأثیرگذاری، مهم است.

۳ــ با رعایت دقیق فراز و فرودهای آوایی متناسب با جریان داستان، حالت کشش و انتظار در شنونده برانگیخته می‌شود و با ایجاد گسست‌های آوایی و وصل و درنگ‌های مناسب، او را به گوش‌دادن ترغیب می‌کنیم.

۴ــ کلماتی را که می‌خواهید تأثیرگذار باشند، برجسته کنید. این کار با رعایت «تکیه» محقّق می‌شود. به عنوان

نمونه، وقتی می‌خواهید «بوی نان تازه» را در متن برجسته کنید تا حسّ خوبی در شنونده ایجاد کند، کلمات آن را با فشار آوایی بر زبان آورید.

۵ــ بهتر است در میانهٔ متن‌ها، (وَ) به صورت ـُ خوانده شود تا امتداد آوایی کلام حفظ شود، به عنوان نمونه در خطّ دوم درس «او در کلاس سوم، ثبت‌نام کرده بود و هنوز به محلّهٔ جدید، عادت نکرده بود.» این مطلب از اهمّیت زیادی برخوردار است که متأسّفانه در کلاس کمتر به آن توجّه می‌شود. رعایت این نکته در خواندن شعر نیز ضروری است.

۶ــ مکث کردن از ابزارهای زیبایی لحن در خواندن است که باید به آن توجّه شود؛ «مکث» بر زیبایی خواندن تأثیر می‌گذارد.

لازم به یادآوری است که در تولید لوح فشردهٔ کتاب گویا، لحن خواندن متناسب با فضای متن، مورد توجّه قرار گرفته است؛ بنابراین استفاده از آن در کلاس درس کمک مؤثّری به آموزش لحن خواندن است.

■ جلســهٔ هفتــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● صفحهٔ سوم کتاب نگارش (هنر و سرگرمی)

در این صفحه، نکات مربوط به زیبا نوشتن در خطّ تحریری با توجّه به لوح فشردهٔ آموزش خوش‌نویسی، به دانش‌آموزان یادآوری می‌شود.

در تمرین دوم این صفحه بر مهارت جمله‌سازی دانش‌آموزان تأکید شده است. در پایهٔ سوم باید دانش‌آموزان را به تولید جملاتی

که حاوی مطالب بهتر باشد، راهنمایی نمایید. علاوه بر ساختار درست جمله و قرار گرفتن واژگان در جایگاه مناسب خود به لحاظ نقش دستوری، بر نوشتن جملاتی زیبا و پرمحتوا تأکید شود. تمرین‌های جمله‌سازی تا پایان کتاب، طوری طرّاحی شده است که به رشد و تقویت مهارت نگارش کمک می کند.

● پاسخ گزینه‌های جدول

۱ــ نماز ۲ــ بازار ۳ــ قنّادی ۴ــ مغازه

۵ــ بوستان ۶ــ ثبت‌نام

حلّ جدول علاوه بر جنبهٔ سرگرمی به تثبیت شکل درست برخی از کلمات در ذهن دانش‌آموز کمک می‌کند. همچنین به تقویت حافظهٔ دانش‌آموز می‌انجامد و فضای کلاس را نشاط‌انگیز و یادگیری را جذّاب می‌کند.

■ جلســهٔ هشتــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

چنان که در فصل اوّل اشاره شد، نوشتن یکی از مهارت‌های زبانی است که از طریق آن نویسنده می‌تواند عقاید، باورها، احساسات و تجربه‌های خود را به شکل نوشتاری به مخاطب انتقال دهد. هرقدر نویسنده، منسجم‌تر بنویسد، خواننده بهتر مطلب را درک می‌کند. آموزش

نگارشِ منسجم، موضوعی است که در فارسی سوم به آن توجّه شده است. نوشتن مراحلی دارد. در سال اوّل و دوم ابتدایی دانش‌آموزان با نمادهای خطّی آشنا شدند و املای کلمات را آموختند و کلمه‌ها را در کنار هم قرار داده، جمله نوشتند. به عبارت دیگر وقتی دانش‌آموزان به پایهٔ سوم ابتدایی می‌آیند، نگارش آنها در حدّ جمله‌سازی است. اگر در فرایند آموزش بخواهیم یک گام فراتر برویم، لازم است در پایهٔ سوم به دانش‌آموزان آموزش دهیم که جملات را کنار هم قرار دهند و یک متن کوتاه تولید کنند. منظور از متن کوتاه یک بند است که در فارسی سوم در آموزش نگارش، بندنویسی هدف اصلی است و انشانویسی به سال‌های بعد موکول خواهد شد.

در کتاب نگارش، صفحهٔ چهارم هر درس به آموزش بندنویسی اختصاص دارد. درواقع به‌جز درس آزاد، شانزده صفحهٔ نگارش در هر درس، به گونه‌ای طرّاحی شده است که کاملاً هدفمند و گام به گام، اصول نگارش بند به شیوهٔ علمی آموزش داده می‌شود. پیشنهاد می‌گردد در ابتدای سال تحصیلی، معلّمان شانزده صفحهٔ نگارش را به دنبال هم مطالعه کنند تا با این فرایند آشنا شوند.

در صفحهٔ نگارش درس اوّل، دانش‌آموز با شکل ظاهری بند که شامل چند جمله است، آشنا می‌شود. در این صفحه او به کمک تصاویر، جملاتی را می‌نویسد که با هم مرتبط هستند و در ادامه فقط یاد می‌گیرد که چند جمله را کنار هم بنویسد و یک متن کوتاه را تولید کند. این متن کوتاه، شبیه یک بند است. در گام اوّل، هدف تنها آشنایی با بند از نظر شکل ظاهری است و انتظار بیشتری از دانش‌آموز نداریم. اگر بندی که نوشته‌اند به لحاظ معنایی منسجم نیست و اشکالاتی دارد، مهم نیست. باز تأکید می‌شود همین که چند جمله کنار هم نوشته شوند، کافی است. در دروس بعد وقتی دانش‌آموز نوشتن بند را با روش صحیح آموخت، می‌توان مجدّداً به این صفحه برگشت و از دانش‌آموزان خواست با شیوهٔ «قضاوت عملکرد» نوشتهٔ خود را بررسی کنند.

● **تذکّر مهم** : مطالبی که در انتهای صفحهٔ نگارش در داخل کادر ارائه شده است، تنها

با هدف کمک به دانش‌آموز در جمع‌بندی مطلب است. لازم است معلّمان گرامی توجّه کنند که از این مطالب سؤال طرح نکنند و اجازه بدهند دانش‌آموز در عمل و هنگام نوشتن، آن را بخواند و به نتیجه‌گیری ذهنی برسد.

● مرور آموخته‌ها

در بخش دوم زنگ، با هدف تثبیت و تعمیق آموخته‌ها، به مرور مطالب فصل بپردازید.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و حفظ کن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● بخوان و حفظ کن

شعر، ذوقی و عاطفی است و حاصل جوشش‌های درونی افراد است. هر شعر به تناسب حال و هوای محتوایی، لحن و آهنگ مناسبی دارد که باید در خواندن به آن توجّه شود. شعر در کوتاه‌ترین، موجزترین، خوش‌آهنگ‌ترین و مناسب‌ترین هم نشینی واژه‌ها، ما را با معانی و دنیای سرشار از خیال و احساس آشنا می‌کند.

شعر «پدربزرگ» از آقای ناصر کشاورز، از نظر موضوعی با عنوان فصل و درس، پیوستگی دارد. از جمله آثار شاعر می‌توانید کلاغ زرد، من و مرغابی‌ها، دانه‌ها، گنجشک‌ها، پروانه‌ها، پاییز خانم، باغ قشنگ و آواز رنگارنگ را به دانش‌آموزان معرّفی کنید.

بهتر است شعر به صورت گروهی خوانده شود. اگر در ابتدای هر فصل کتاب، هر

روز کلاس درس فارسی را با همخوانی "شعر بخوان و حفظ کن" آغاز کنید، تا پایان فصل، کل دانش‌آموزان، شعر را حفظ خواهند کرد.

شایان ذکر است نیازی به نوشتن معنای ابیات نیست و معرّفی قالب شعرها نیز ضرورت ندارد. آنچه اهمّیت دارد این است که با درست خواندن شعر و رعایت تکیه‌های آوایی، فضای التذاذ از شعرخوانی را برای دانش‌آموزان فراهم کنیم.

● **توجّه** : لوح فشردهٔ «کتاب گویا» با هدف پرورش سواد شنیداری و تقویت خوانشِ معیار تولید شده است. به کارگیری این ابزار برای آشنایی دانش‌آموزان با خواندن معیار زبان فارسی ضروری است.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

ارزشیابی از فعّالیت‌های درس می‌تواند در قالب آزمون‌های مداد کاغذی طرّاحی شود یا به صورت شفاهی انجام پذیرد. نتیجهٔ ارزشیابی را در دفتر ثبت فرایند آموزشی بنویسید تا در موقع نیاز، گزارش‌دهی از عملکرد دانش‌آموز به اولیا و یا به خود او با هدف ایجاد پیشرفت، تسهیل گردد.

■ جلســـهٔ دهـــم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه
۲ــ املا	۲۰دقیقه

● ارزشیابی مهارت خواندن

در ارزشیابی از مهارت خواندن به نکات ذیل توجّه کنید :

● ارزشیابی را زمانی انجام دهید که اکثر بچّه‌های کلاس به اندازهٔ کافی در این زمینه، تمرین کرده باشند.

● دانش‌آموز هنگام خواندن باید شکل کلّی کلمه را بخواند و چشمش روی اجزای کلمه، مکث نکند.

● دانش‌آموز هنگام خواندن باید بتواند به معنی و مفهوم آنچه می‌خواند، توجّه کند و به درک درستی از مطلب برسد.

● اگر دانش‌آموز دایرهٔ دید خود را روی کلمهٔ بعدی در جمله گسترش دهد، ارتباط کلمه‌های یک عبارت با مکث‌های نابجا قطع نمی‌شود.

● بهتر است بچّه‌ها حین خواندن با توجّه به معنی جمله و نشانه‌های نقطه‌گذاری، آهنگی مناسب به کلام خود بدهند. آنان باید بدانند که تکیهٔ صدا باید روی کدام کلمه یا کدام صدا در کلمه باشد. در کجا باید مکث کنند، باید بتوانند حالت‌های تعجّب و شادی، طلب، خشم، خبر، سؤال و... را با رعایت آهنگ مناسب، مجسّم و بیان کنند.

● املا

در یک طرف برگهٔ املا، متن املا را با رعایت اصول صحیح بخوانید تا دانش‌آموزان بنویسند. پس از اتمام این مرحله، در پشت برگه، دانش‌آموز به سؤالات املایی که نمونهٔ آن در کتاب نگارش آمده است، پاسخ می‌دهد. تقدّم مراحل یادشده، خیلی مهم نیست. مهم این است که همزمان با سنجش پیشرفت دانش‌آموز در املانویسی، آموزش هم در این زمینه انجام شود.

● درس دوم: زنگ ورزش

■ اهـــــــــــــــداف

۱ــ معرّفی استخر به عنوان یک مکان ورزشی.
۲ــ آشنایی دانش‌آموزان با فواید ورزش به ویژه شنا.
۳ــ طبقه‌بندی و گسترش واژگان دانش‌آموزان با بهره‌گیری از شبکهٔ معنایی.
۴ــ ایجاد درک تطابق معنایی و دستوری بین فعل و فاعل.

■ آموزش

■ جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس پیشنهادی**

گردش علمی، قصه‌گویی

● گردش علمی

روش گردش علمی، گاهی برای مطالعهٔ موضوع درس به کار گرفته می‌شود. از آنجایی که «طرح سباح»، در مدارس، ویژهٔ دانش‌آموزان پایهٔ سوم اجرا می‌شود، به راحتی می‌توان در مکان استخر، نکات لازم آموزشی را تدریس کرد و استخر را به عنوان یک مکان ورزشی معرّفی نمود.

گردش علمی از نظر برنامه‌ریزی سه مرحله دارد :

- مرحلهٔ اوّل : فعّالیت‌های قبل از رفتن به گردش علمی.
- مرحلهٔ دوم : فعّالیت‌های ضمن گردش علمی.
- مرحلهٔ سوم : فعّالیت‌های بعد از گردش علمی.

رعایت نکات ایمنی، نظم و ترتیب و حضور و غیاب دانش‌آموزان و ارزشیابی گردش علمی بسیار مهم است.

● خوانش متن

خواندن فرایندی تعاملی است و دربرگیرندهٔ پردازش‌های هم‌زمان در سطوح چندگانهٔ زبان و شناخت است؛ لذا باید به این امر به عنوان یک فرایند با معنا برخورد کرد و در یک برنامهٔ کارآمد که توسط معلّمان طرّاحی می‌شود، اهمّیت آن را برای بچّه‌ها تفهیم نمود.

متن درس را با صدای رسا برای دانش‌آموزان بخوانید و بر نکات مهم تأکید نمایید.

● درک مطلب

معلّمی که در آموزش خواندن، مهارت دارد، برای تدریس خواندن به کودکان بر چند لایه از دانش آنان تکیه می‌کند. چهار حوزهٔ وسیع و مهم خواندن از دیدگاه «گاف و هنری» (۱۹۸۶) به شرح ذیل می‌باشد :

۱ــ رمزگشایی : تبدیل واژه‌های مکتوب به تلفّظ معادل آنها.

۲ــ واژگان : درک معنای واژه‌ها و فعّال‌سازی شبکه‌ای از تداعی‌ها.

۳ــ درک جمله و عبارت : درک جمله‌ها و واحدهای متن، متناسب با نقش‌های کارکردی آنها.

۴ــ درک متن : ایجاد انسجام بین گزاره‌های متن و درک کلّ متن به عنوان یک پیکرهٔ واحد.

بهتر است برای رسیدن به هدف درک متن، این فعّالیت حتماً در جلسهٔ اوّل تدریس و بعد از خوانش متن درس انجام گیرد تا مطالب در ذهن بچّه‌ها بماند.

در انجام فعّالیت «درست و نادرست» و درک مطلب به همان شیوهٔ درس اوّل اقدام شود. لازم به ذکر است در درس دوم نیز تنها به درک اطّلاعات صریح متن بسنده شده است.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

برخی واژه‌ها به لحاظ معنایی مخالف یکدیگرند. آموزش این دسته از کلمات به دانش‌آموزان با تکرار و تمرین میسّر می‌شود.

با طرّاحی یک بازی می‌توانید دانش‌آموزان را دو به دو روبه‌روی هم قرار دهید. یکی از آنها کلمه‌ای را بگوید و دانش‌آموز مقابل، به کلمهٔ مخالف آن اشاره کند. در این درس با استفاده از شبکهٔ معنایی به آموزش این مبحث پرداخته شده است. در واقع در این نوع آموزش، واژه‌های مخالف فصل تابستان و زمستان در ذهن، طبقه‌بندی می‌شوند. پیشنهاد می‌شود دانش‌آموزان در هر گروه، جدولی مانند جدول کتاب، طرّاحی کنند و عنوان را به جای تابستان و زمستان، دو واژهٔ متضاد دیگر قرار دهند. پس از تکمیل، جدول را به تابلو بچسبانند تا اعضای گروه‌های دیگر آن را ببینند و دربارهٔ آن اظهارنظر نمایند. لازم است معلّم در انتخاب عناوین بالای ستون، دقّت کند که مسیر آموزش هموار باشد.

● تمرین خواندن

در این قسمت، خواندنِ با صدا از نوع "خواندن خطابی" پیشنهاد می‌شود. در این روش بچّه‌ها به انتخاب معلّم به نوبت متن درس را می‌خوانند و بقیه ضمن گوش‌دادن، به متن کتاب هم نگاه می‌کنند. شما باید هنگامی که دانش‌آموز به صورت خطابی متن را می‌خواند، به طرز خواندن وی دقّت کنید؛ اشکالات و اشتباهاتش را یادداشت کرده، پس از پایان خواندن به وی تذکّر دهید.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

در تمرین دوم صفحه اوّل کتاب نگارش حتماً دانش‌آموزان کتاب فارسی را باز کرده، کلمات یاد شده را پیدا کنند و رونویسی انجام دهند.

● **پاسخ تمرین۳** : راستگو ← دروغگو

روز ← شب　　گرم ← سرد　　غروب ← طلوع

● نگاه کن و بگو

در این فعّالیت، افزایش قدرت استنتاج بصری و تقویت مهارت سخن گفتن مدّنظر است. سخن گفتن یکی از ارکان زبان‌آموزی است که پرداختن به آن ضرورت دارد. تصاویر فعّالیت «نگاه کن و بگو»، مسیر سخن گفتن را برای دانش‌آموز هموار می‌کند. هدف این است که دانش‌آموز با دیدن تصویرها موضوع را تشخیص دهد، مطالب را در ذهن خود منظم کند و منسجم سخن بگوید. شایان ذکر است در پایهٔ اوّل و دوم، دانش‌آموزان فرصت کافی داشتند تا خلاّقانه در مورد تصاویر صحبت کنند. در پایهٔ سوم به صحبت آنها جهت داده می‌شود؛ لذا معلّم باید از پراکنده‌گویی دانش‌آموزان جلوگیری کند و به سخن آنها نظم بخشد.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

برای این جلسه، املای گروهی پیشنهاد می‌شود. در مرحلهٔ اوّل از اعضای گروه بخواهید یک متن املا تهیّه کنند. تعداد سطرها را تعیین کنید. بعد از اینکه متن‌ها به صورت خوش‌خط، روی برگه‌ها پاک‌نویس شدند، متن‌ها را در گروه‌ها جابه‌جا کنید. یک نفر به عنوان رهبر گروه متن املا را بخواند و بقیهٔ اعضای گروه بنویسند. در انتها فرصت بدهید تا املای خود را به کمک هم‌گروهی‌ها تصحیح کنند و برگه‌ها را به شما تحویل دهند.

● بیاموز و بگو

در این فعّالیت هماهنگی بین فعل و فاعل مورد نظر است. دانش‌آموزان باید به این توانایی برسند که بین فاعل و فعل به لحاظ شخص و شمار تطابق ایجاد کنند. لازم به ذکر است که نباید مفهوم شخص و شمار برای دانش‌آموز توضیح داده شود.

این آموزش کاملاً غیرمستقیم انجام می‌شود. در مورد دانش‌آموزان فارسی زبان این امر بدیهی است. آنها در سخن گفتن خود به‌طور خودکار بین فاعل و فعل مطابقت ایجاد می‌کنند. این آموزش به آنها کمک می‌کند، مطابقه را آگاهانه انجام دهند و نسبت به این موضوع توجّه پیدا کنند. در مورد دانش‌آموزان دو زبانه این آموزش مؤثّرتر است.

جملاتی را که جای فاعل و در بعضی دیگر جای فعل خالی است، روی تخته بنویسید، سپس از بچّه‌ها بخواهید که جاهای خالی را تکمیل کنند.

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

تمرین یک و دو در این صفحه بر تقویت املا تأکید دارند و تمرین سه، فضای تطابق فاعل و فعل را توسط دانش‌آموز فراهم می‌نماید.

● تمرین خواندن

در این جلسه، صامت‌خوانی (خواندن مستقل و بی‌صدا) پیشنهاد می‌شود. از دانش‌آموزان بخواهید که به صورت انفرادی بدون صدا و با حرکت چشم، متن درس را بخوانند.

اگر احساس می‌کنید دانش‌آموزان در خواندن متن ضعف دارند، می‌توانید از روش «هم‌خوانی» استفاده کنید. در این نوع خواندن یکی از بچّه‌ها متن را می‌خواند و دانش‌آموزان دیگر با صدای بلند آن را تکرار می‌کنند. توجّه کنید که در استفاده از این روش جانب اعتدال را نگه دارید.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

متن درس دوم نیز یک متن روایی است و توضیحات ارائه شده در درس اوّل برای این درس نیز مناسب است.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

در بخش ارزشیابی شفاهی، پیشنهاد می‌شود که با استفاده از کارت‌های جعبهٔ سؤالات شفاهی، از افراد پرسش کنید و بر جواب‌های صحیح تأکید نمایید. برای این منظور کارت‌هایی با ابعاد یکسان تهیّه کنید و بر روی هر کدام یک سؤال بنویسید. هنگام پرسش و پاسخ، دانش‌آموز یکی از کارت‌ها را برحسب تصادف، بیرون می‌کشد، با صدای بلند می‌خواند و پاسخ می‌دهد. بدین ترتیب کار معلّم در تعیین سطح دشواری سؤالات و رعایت انصاف در پرسش، آسان می‌شود.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ سوم کتاب نگارش (هنر و سرگرمی)

این صفحه با خوش‌نویسی آغاز می‌شود. خط خوش هنر است؛ چرا که جلوه‌گاه زیبایی است و تصویری از پنهان وجود و زیر و بم روح هنرمند می‌نمایاند. با خط زیبا، واژه‌ها جان می‌گیرند؛ به قلمرو احساس و ذوق و اندیشهٔ خواننده زودتر گام می‌گذارند و با جان مخاطب صمیمی‌تر می‌شوند.

در بخش دوم این صفحه، دانش‌آموزان برای جدول، پرسش‌های مناسب می‌نویسند.

● مرور آموخته‌ها

در بخش دوم زنگ، با هدف تثبیت و تعمیق آموخته‌ها، به مرور مطالب فصل بپردازید.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در فعّالیت نگارشی این صفحه، دانش‌آموز دربارهٔ موضوع تصاویر جملاتی می‌نویسد که با هم ارتباط دارند و دربارهٔ تصویر توضیح می‌دهند. آموزش نگارش در این صفحه یک گام جلوتر رفته است و ارتباط معنایی جملات را در بند، به دانش‌آموزان گوشزد می‌کند. به عبارت دیگر در درس گذشته، معیار شناخت بند فقط ساختاری بود امّا در این درس، ملاک معنایی نیز اضافه می‌شود. هدف این است که به کمک تصاویر در نوشتهٔ دانش‌آموزان انسجام ایجاد شود و پراکنده‌گویی اتفّاق نیفتد.

بهتر است دانش‌آموزان مطالب خود را در کلاس بخوانند و معلّم با تأکید بر نقاط قوّت نوشته‌های دانش‌آموزان، علاقه‌مندی به نوشتن را در ایشان نهادینه نماید.

● ارزشیابی مهارت خواندن

مطابق با توضیحاتی که در جلسهٔ دهم درس اوّل آمد، ارزشیابی انجام می‌پذیرد.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و بیندیش (قصّهٔ تنگ بلور)	۴۵دقیقه

همان گونه که در فصل اوّل اشاره شد، نتایج آزمون جهانی سنجش سواد خواندن (پرلز) نشان می‌دهد که توانایی درک متن دانش‌آموزان ایرانی کم است. در واقع دانش‌آموزان، عادت به مطالعهٔ متن طولانی ندارند و تمرکز به هنگام صامت‌خوانی متن را تمرین نکرده‌اند. متن‌های بخوان و

بیندیش با هدف تقویت درک متن در کتاب گنجانده شده است. هدف اصلی در اوّلین متن بخوان و بیندیش، ایجاد عادت به مطالعهٔ متن طولانی و تقویت تمرکز می‌باشد. دستیابی به این هدف، بسیار اهمّیت دارد؛ بنابراین کلّ ۴۵ دقیقه وقت کلاس به صامت‌خوانی و پاسخ به سؤالات درک و دریافت اختصاص داده شده است. این داستان با توجّه به سرفصل، نگاهی به نهاد فرهنگی موزه دارد و دانش‌آموزان پس از خواندن داستان باید بتوانند به سؤالات آن که هر سه مربوط به درک صریح اطّلاعات متن است، پاسخ دهند. لازم است دانش‌آموزان داستان را به صورت فردی و با روش صامت‌خوانی مطالعه کنند. سپس هر یک به‌طور فردی به سؤالات پاسخ بدهند. در پایان، پاسخ دانش‌آموزان در کلاس بررسی می‌شود. پیشنهاد می‌گردد معلّم نیز سؤالاتی را از متن بخوان و بیندیش با هدف درک اطّلاعات صریح متن طرح کند و از دانش‌آموزان بخواهد بعد از خواندن متن به صورت فردی به سؤالات پاسخ دهند.

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ مَثَل (آشپز که دو تا شد...)	۲۵ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● مثل

مَثَل، سخن کوتاه و مشهوری است که به قصّه‌ای عبرت‌آمیز یا گفتاری نکته‌آموز اشاره دارد و جای توضیح بیشتر را می‌گیرد. بعضی از مثل‌ها حاصل پندهای دانایان یا پیشوایان مذهبی یا تجربه‌های زندگی مردم است. این‌گونه مَثَل‌ها را «حکمت» می‌گویند. درست به کار بردن مثل در گفتار و نوشتار، یک هنر است و اگر در جای نامناسب به کار رود، هدف گوینده را نمی‌رساند. پیشنهاد می‌شود مثل با روش ایفای نقش توسط دانش‌آموزان در کلاس اجرا شود.

● املا

املا با همان کیفیتی که در جلسهٔ نهم درس اوّل مطرح شد، برگزار می‌گردد. اگر برگه‌ها در همان جلسه تصحیح شود و راهکارهای بهبود وضعیت املا نویسی دانش‌آموزان به صورت فردی ارائه شود، نتیجهٔ آموزش، توسعه یافته‌تر است.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ــ املا	۲۰دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه

● املای پایان فصل

در انتهای فصل با هدف سنجش پیشرفت دانش‌آموزان در مهارت املانویسی یک املای تقریری با متن ترکیبی توصیه می‌گردد.

● صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)

سؤالات درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت در این فصل با هدف درک اطّلاعات صریح متن طرّاحی شده‌اند. در صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی، درک اطّلاعات صریح متن به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود. برای این کار، دانش‌آموزان به گروه‌های ناهمگن (شامل فراگیرانِ تندآموز، کندآموز و متوسط) تقسیم شوند. به‌این‌ترتیب در کلاسی با ۳۰ دانش‌آموز، پنج گروه تشکیل خواهدشد که در مقایسه با هم تقریباً عملکرد یکسانی دارند. سپس از گروه‌ها بخواهیم به کمک یک‌دیگر تمامی اطّلاعات صریح متن ضرب‌المثل کتاب فارسی را روی یک ورق کاغذ بنویسند. برای این منظور ابتدا معلّم اطّلاعات اوّلین جمله را استخراج می‌کند و از دانش‌آموزان می‌خواهد مانند نمونه عمل کنند. در پایان به ترتیب از هر گروه یک دانش‌آموز کنار تخته می‌آید و یک جمله از اطّلاعات متن را روی تخته می‌نویسد. درنهایت تمامی اطّلاعات صریح متن توسط دانش‌آموزان روی تخته نوشته می‌شود. هنگام فعّالیت گروهی دانش‌آموزان، معلّم تنها نقش هدایت‌گری دارد. در پایان، معلّم در زمینهٔ یافتن اطّلاعات صریح متن، آگاهی لازم را به دانش‌آموزان می‌دهد.

پس از آموزش، تمرین دوم صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی که مربوط به درک اطّلاعات صریح متن است، توسط هر دانش‌آموز به صورت فردی انجام شود.

فصـــــل دوم: بهـــداشت

درس ســـوم: آسمان آبی، طبیعت پاک

درس چهـــارم: آواز گنجشـــــــک

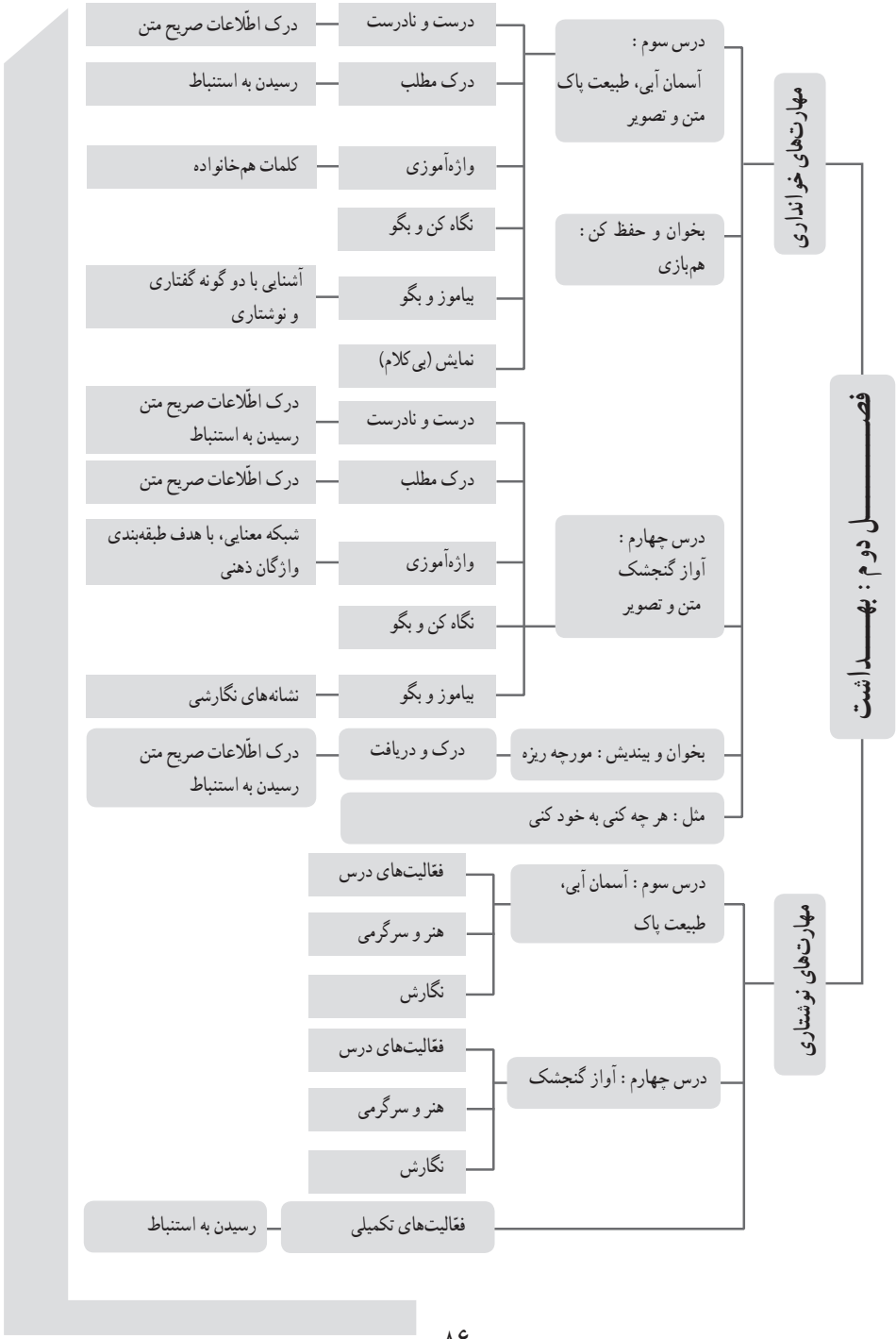
فصل دوم : بهداشت
مهارت‌های خوانداری
درس سوم : آسمان آبی، طبیعت پاک متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
کلمات هم‌خانواده
بخوان و حفظ کن : هم‌بازی
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
آشنایی با دو گونه گفتاری و نوشتاری
نمایش (بی کلام)
درس چهارم : آواز گنجشک متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن رسیدن به استنباط
درک مطلب
درک اطّلاعات صریح متن
واژه‌آموزی
شبکه معنایی، با هدف طبقه‌بندی واژگان ذهنی
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
نشانه‌های نگارشی
بخوان و بیندیش : مورچه ریزه
درک و دریافت
درک اطّلاعات صریح متن رسیدن به استنباط
مثل : هر چه کنی به خود کنی
مهارت‌های نوشتاری
درس سوم : آسمان آبی، طبیعت پاک
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
درس چهارم : آواز گنجشک
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
فعّالیت‌های تکمیلی
رسیدن به استنباط

۲

اهــداف فصل دوم: بهـــــداشت

۱ــ آشنایی با بهداشت و فواید آن
۲ــ تقویت توانایی حفظ شعر
۳ــ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن
۴ــ کسب مهارت در کاربرد ضرب‌المثل‌ها
۵ــ تقویت پاره مهارت‌های نوشتاری «رونویسی، املا، نگارش» در کتاب نگارش
۶ــ تقویت مهارت سخن گفتن و دقّت بصری و ایجاد ارتباط منطقی بین تصاویر
۷ــ ایجاد نگرش مثبت در دانش‌آموزان در خصوص رعایت اصول بهداشتی
۸ــ آشنایی با زبان محاوره در متن نوشتاری
۹ــ گسترش شبکهٔ واژگان دانش‌آموز
۱۰ــ ایجاد علاقه‌مندی به خط تحریری و اصول درست‌نویسی
۱۱ــ تقویت مهارت روان‌خوانی
۱۲ــ طبقه‌بندی مفاهیم در ذهن و تقویت تفکّر منطقی

درس سوم:

آسمان آبی، طبیعت پاک

اهداف

۱ـ ارتقای نگرش دانش‌آموزان نسبت به بهداشت محیط اطراف
۲ـ آشنایی دانش‌آموزان با نحوهٔ گزارش نویسی
۳ـ بهبود سواد خواندن و توسعهٔ درک متن دانش‌آموزان
۴ـ ترغیب دانش‌آموزان به رعایت بهداشت با اشاره به آموزه‌های دینی
۵ـ تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان و جایگاه محاوره‌نویسی در متن
۶ـ گسترش ارتباطات میان گروهی دانش‌آموزان با اجرای نمایش

■ آموزش

■ جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست، درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس پیشنهادی**

روش تدریس اعضای گروه، بارش فکری

● **روش تدریس اعضای گروه**

در این الگو هر فراگیر می‌تواند به اعضای گروه خود آموزش بدهد. بنابراین هر عضو هم به عنوان معلّم و هم به عنوان شاگرد عمل می‌کند. در اجرای این الگو، همیاری بین اعضای گروه راز موفّقیت است. هیچ کسی نمی‌تواند در کلاس درس، خاموش باشد.

● **شیوهٔ اجرا :**

۱ــ کلاس را به گروه‌های سه نفره تقسیم کنید.

۲ــ به اعضای گروه‌ها شماره بدهید. مثال :

● گروه لاله : فاطمه شماره ۱ ــ پروانه شماره ۲ ــ بهناز شماره ۳

● گروه رز : ثمین شماره ۱ ــ ساجده شماره ۲ ــ راضیه شماره ۳

۳ــ از دانش‌آموزان بخواهید کتاب فارسی را باز کنند و به متن درس سوم (آسمان آبی، طبیعت پاک) نگاه کنند.

۴ــ متن درس این قابلیت را دارد که به سه بخش تقسیم شود و لطمه‌ای به پیوستگی مطالب وارد نشود به همین دلیل این روش برای این درس مناسب است.

متن درس را به ۳ قسمت تقسیم کنید.

- قسمت اوّل : از شروع درس تا گزارش گروه اوّل
- قسمت دوم : گزارش گروه اوّل (شهر ما، خانهٔ ما)
- قسمت سوم : گزارش گروه دوم (اوّل دفتر به نام ایزد دانا)

۵ــ مطالعهٔ هر قسمت از درس را به‌صورت فردی به افراد گروه بر حسب شماره، واگذار کنید.

- **معلّم :**

- دانش‌آموزان شماره ۱ هر گروه، قسمت اوّل درس را به‌صورت انفرادی و با چشم بخوانند و خوب دقّت کنند.
- دانش‌آموزان شماره ۲ هر گروه، قسمت دوم درس را به‌صورت انفرادی و با چشم بخوانند و خوب دقّت کنند.
- دانش‌آموزان شماره ۳ هر گروه، قسمت سوم درس را به صورت انفرادی و با چشم بخوانند و خوب دقّت کنند.

در این بخش، زمان مطالعه را برای دانش‌آموزان تعیین کنید.

۶ــ از دانش‌آموزان بخواهید، شماره‌های مانند هم از هر گروه، یک جا جمع شوند و گروه جدید تشکیل دهند.

مثال : (فاطمه و ثمین و ...) در یک گروه قرار می‌گیرند. (پروانه و ساجده) در گروهی دیگر قرار می‌گیرند و ...

۷ــ اعضا در گروه‌های جدید یک به یک به نوبت هر چه را که از مطالعهٔ قسمت مربوط به خود آموخته‌اند برای هم گروهی، توضیح دهند. بدین ترتیب آموخته‌های هر نفر با تکرار مطلب، تثبیت و کامل می‌شود

این قسمت به طور همزمان در همهٔ گروه‌ها اتّفاق می‌افتد).

۸ــ از دانش‌آموزان بخواهید به گروه اصلی خود برگردند.

۹ــ دانش‌آموزان بعد از استقرار در گروه، به ترتیب شماره، مطالبی را که فرا گرفته‌اند برای هم توضیح می‌دهند. بدین ترتیب متن درس سوم توسّط دانش‌آموزان اعضای گروه تدریس می‌شود.

۱۰ــ اینک به جمع‌بندی مطالب بپردازید. تعدادی از بچّه‌ها جلوی کلاس آمده و برای کل کلاس توضیحاتی ارائه می‌دهند. بعد از تفهیم مطلب، بخش روخوانی درس را انجام داده و به تمرین‌های درک مطلب و درست و نادرست بپردازید.

● درک مطلب

توجّه داشته باشید که در فرایند درک مطلب در این فصل، پس از آموزش تمرکز و درک اطّلاعات صریح متن، گامی فراتر رفته و به استنباط پرداخته می‌شود. به‌عنوان مثال وقتی سؤال شده است، «آسمان آبی نشانهٔ چیست؟» دانش‌آموز به کمک استنباط می‌تواند پاسخ دهد که نشانهٔ هوای تمیز است، چون مستقیماً در متن ذکر نشده است. شایان ذکر است سؤال‌ها به لحاظ سطح دشواری، طوری طرّاحی شده است که ابتدا پاسخ ساده‌ترین پرسش‌های استنباطی از دانش‌آموز خواسته می‌شود و در انتهای فصل، آخرین سؤال درک و دریافت را تنها با رسیدن به استنباط غیرمستقیم می‌توان پاسخ داد.

■ جلســهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

به کلماتی که از یک ریشه و خانواده هستند و در سه حرف اصلی اشتراک دارند، کلمات هم‌خانواده می‌گویند، شناخت ویژگی هم‌خانواده بودن، به تشخیص شکل کلمات و درست‌نویسی در املا به دانش‌آموزان کمک می‌کند. موضوع هم‌خانواده بودن کلمات را فقط در کلمه‌های عربی

آموزش می‌دهیم.

معلّمان گرامی لازم است توجّه کنند که آموزش، فقط با توجّه به حوزهٔ معنایی کلمات هم‌خانواده انجام شود و حتی از ارائهٔ عنوان کلمات هم‌خانواده به دانش‌آموزان پرهیز شود.

تعدادی از کلمات هم‌خانواده را در دو یا سه دسته به صورت درهم از طنابی که بالای تخته سیاه نصب کرده‌اید، با گیره آویزان کنید. سپس نمایندگان گروه، جلوی کلاس آمده، دسته‌های کلمات را مرتب کنند. شما نیز به ایشان کمک کنید. اگر تختهٔ هوشمند داشته باشید، می‌توانید با استفاده از این رسانه، تدریس را به صورت جذّاب ارائه دهید.

شایان ذکر است که تولید محتوای الکترونیکی قبل از تدریس، در پیشبرد اهداف آموزشی، مؤثّر و مفید است.

● تمرین خواندن

با تقویت مهارت خواندن، مهارت‌های زبانی دیگر به ویژه نوشتن، گسترش می‌یابد. لذا به این قسمت از کار اهمّیت بدهید. خواندن، اصلی‌ترین ابزار آموزش است. پرورش و تقویت مهارت خواندن موجب پرورش و به کار انداختن همهٔ قوای فکری و ذهنی «یعنی» قوّهٔ تمیز، استدلال، تعمیم، تجزیه و قضاوت می‌گردد که هر کدام در نگارش و املای دانش‌آموز، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

برای بهبود سواد خواندن می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید مطلبی را که دانش‌آموزان دیگر با صدای بلند می‌خوانند، آنها خود آهسته بخوانند.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

تمرین سوم از صفحه اوّل کتاب نگارش درس سوم :

پاسخ ⇐ درس، مدرسه، تدریس
ربط، رابط، مرتبط
شکر، شاکر، مشکور

● نگاه کن و بگو

فعّالیت نگاه کن و بگو را با قوّت و ارائهٔ شگردهای خلّاقانه مانند دروس قبل عملیاتی نمایید.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

در این قسمت، روش «املا به خود» پیشنهاد می‌شود. از دانش‌آموز بخواهید یک متن املا با تعداد سطرهای مشخّص تهیه کند. چند بار از روی آن بخواند، سپس آنچه را به‌خاطر سپرده است، به خود املا بگوید و بنویسد.

● بیاموز و بگو

در این بخش، هدف این است که دانش‌آموزان با دو گونهٔ زبان (گونهٔ گفتاری، گونهٔ نوشتاری) آشنا شوند. برای آموزش آن می‌توان دو کتاب داستان به کلاس آورد که یکی با زبان نوشتاری تدوین شده است و دیگری با زبان گفتاری. درواقع خواندن و مقایسهٔ دو متن سبب می‌شود دانش‌آموز بین آن دو تمایز قائل شود.

گاهی دانش‌آموز هنگام املا کلمات را به زبان گفتاری می‌نویسد. برای جلوگیری از این مشکل می‌توانیم یک املا با گونهٔ گفتاری اجرا کنیم و توضیح دهیم که اگر این کار با آگاهی انجام شود، اشکالی ندارد اما وقتی متن با گونهٔ نوشتاری خوانده می‌شود، املای آن نیز باید به صورت نوشتاری باشد.

در نوشتن متن، رعایت اصول درست نویسی و پرهیز از شکسته

نوشتن و محاوره، توصیه می‌شود. توجّه کنید می‌توانید به عنوان تکلیف شب به این آموزش بیشتر بپردازید.

■ جلسهٔ پنجم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● **صفحهٔ دوم کتاب نگارش**

هرگاه در یک عبارت، کلمهٔ اوّل به نشانه‌های (ـه ه) ختم شود برای ربط به کلمهٔ دوم «یای میانجی» می‌آید؛ در غیر این صورت ـِ ربط دو کلمه را به هم ربط می‌دهد. علّت این است که ساخت هجایی زبان فارسی امکان حضور دو مصوّت پشت سرهم را ندارد؛ بنابراین برای آسان کردن تلفّظ، یک صامت میانجی بین آنها می‌آید.

● **تمرین۱ :**

ی میانجی	ـِ ربط
هفتهٔ گذشته	همراه آموزگار
دامنهٔ کوه	گزارش گروهی
نمایندهٔ گروه	مطالب ما
پونهٔ وحشی	غرق شادی

● **تمرین خواندن**

توجّه به تفاوت‌های میان دانش‌آموزان از لحاظ توانایی‌های مهارت خواندن آنها، مهم است.

تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان بر چگونگی پیشرفت کسب مهارت خواندن آنها تأثیر می‌گذارد.

■ جلسهٔ ششم	
۱ــ نمایش	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● **نمایش**

ابتدا متن نمایش در گروه کامل شود و سپس در کلاس به اجرا درآید.

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

متن درس، مجدداً روایی است و همان آموزش درس اوّل برای آن کافی است. درواقع تمرین لحن در متن‌های مختلف در جلسهٔ ششم هر درس بر تقویت لحن دانش‌آموزان و آشنایی آنان با شیوه‌های مختلف خوانش متن، کمک می‌کند.

■ جلسهٔ هفتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

معلّم برای انجام درست تمرین اوّل، خود باید توانایی و قابلیت لازم برای خوانانویسی و زیبانویسی را داشته باشد. معلّمی که خط زیبا ندارد، نخواهد توانست صرفاً با گفتن و توضیح دادن،

خطّ دانش‌آموز را زیبا سازد. در این نوع یادگیری بین مهارت‌های ویژهٔ معلّم و یادگیری مؤثّر رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. لذا لازم است معلّمان محترم به این نکته توجّه داشته باشند.

■ جلســهٔ هشتــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

مطالب بخش نگارش با رعایت سلسله مراتب آموزشی، دانش‌آموز را در نوشتن یک بند خوب، یاری می‌رساند. در این صفحه پس از دو جلسه تمرین بندنویسی، تعریف بند ارائه می‌شود. درواقع نوع آموزش به گونه‌ای طرّاحی شده است که دانش‌آموزان در عمل به این معنی می‌رسند. آنها در درس اوّل ملاک ساختاری را آموختند و در درس دوم به ملاک معنایی رهنمون شدند. حالا در درس سوم جمع‌بندی می‌کنند که متن به لحاظ ساختاری از چند جمله تشکیل شده است و به لحاظ معنایی این جملات مرتبط هستند. لازم به ذکر است مطالب داخل کادر به هیچ‌وجه برای حفظ کردن نیست و فقط به هدایت و جمع‌بندی ذهنی دانش‌آموز کمک می‌کند. پس از اتمام بندنویسی از دانش‌آموزان بخواهید، نوشته‌های خود را در گروه برای دوستانشان بخوانند.

● **مرور آموخته‌ها**

در مرور مطالب درس، یک بار دیگر جایگاه یای میانجی در عبارت، کلمات هم‌خانواده و مطالبی را که احتیاج به تمرین دارند، در کلاس یادآوری نمایید.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و حفظ کن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● بخوان و حفظ کن

موضوع شعر، بهداشت روانی است و دارای یک مضمون عاطفی است که پرداختن به آن در کلاس، جای تأمّل و دقّت دارد. ابتدا به روش بارش مغزی، نگرش‌ها و نظرات دانش‌آموزان را جویا شده، سپس مطلب خود را جمع‌بندی نمایید. شعر «هم‌بازی» سرودهٔ اسداللّه شعبانی است. شعبانی متولّد ۱۳۳۷ است و در زمینهٔ ادبیات کودکان آثار متعددی دارد.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

در این قسمت یک نمونه آزمون مداد کاغذی، جهت بهره‌مندی معلّمان ارائه می‌گردد.

باسمه‌تعالی نام و نام‌خانوادگی : آزمون مداد کاغذی درس سوم : آسمان آبی، طبیعت پاک تاریخ :
۱ ــ در جای خالی کلمات، نشانهٔ صحیح را بگذار. هفتهٔ گـ ... شته، در محیـ...ـی سالم، به گردش علمی رفتیم. آسمان ...ـاف بود و گل‌ها ...ـرق شادی بودند چون طبیـ...ـت پاکیزه بود و آشـ ...ـال و زباله باعـ... آلودگی نشده بود.
۲ ــ کلمات هم‌خانواده را به هم وصل کن. درس ــ ربط ــ شکر ــ شاکر ــ رابط ــ تدریس
۳ ــ این بند را از حالت گفتاری به نوشتاری تبدیل کن. بابا کتابشُ خوند. اون با خوشحالی گفت : «کسایی که در محیط سالم به پیاده‌روی می‌رن، بهتر می‌تونن نفس بکشن.» بابا این مطلبُ تو کتاب خونده بود. ....

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● ارزشیابی مهارت خواندن

با توجّه به اینکه در سه درس، خواندن متن روایی با لحن درست آموزش و تمرین شده است، لازم است در ارزشیابی، معیار رعایت لحن مورد توجّه قرار گیرد و این مطلب برای دانش‌آموز برجسته شود.

● املا

در این قسمت، یک نمونه متن املای تقریری پیشنهاد می‌شود. متن می‌تواند از جملات متن درس باشد و یا این که معلّم خود با استفاده از واژگان دارای ارزش املایی، یک متن بنویسد. توانایی دانش‌آموزان در ایجاد تمرکز و دقّت مدّنظر قرار بگیرد و از ارائهٔ متون طولانی و خسته‌کننده اجتناب گردد.

● متن پیشنهادی املا :

ــ در یک صبح دلپذیر بهاری به همراه پدرم به دامنهٔ کوهی رفتیم.

ــ پدرم گفت : «هر چه را که می‌بینی و می‌شنوی یادداشت کن. هر چه نوشتهٔ تو کوتاه و گویا باشد بهتر است.»

ــ گردش در محیط سالم انسان‌ها را غرق شادی و نشاط می‌کند و همهٔ آدم‌هایی که به کوه آمده بودند، خوب به اطراف نگاه می‌کردند تا زیبایی‌های طبیعت را بهتر ببینند و به آنها خوش بگذرد.

ــ پدرم عادت دارد علاوه بر خانه، محلّه و طبیعت را پاکیزه نگه دارد. برای همین اگر در بین راه آشغال و زباله می‌دید آنها را در سطل زباله می‌انداخت.

ــ یکی از رفتگران که رفتار پدرم را دید. بسیار تشکّر کرد و گفت : «خوش‌حالم که شما به پاکیزگی اهمیّت می‌دهید.»

بخش دوم املا شامل تمرین‌های املایی است که توسط معلّمان طرّاحی می‌شود.

● درس چهارم: آواز گنجشک

■ اهـــــــــــــــداف

۱ــ طبقه‌بندی و گسترش واژگان دانش‌آموزان
۲ــ آشنایی با کاربرد نشانه‌های نگارشی در متن
۳ـ افزایش قدرت درک متن دانش‌آموزان
۴ــ آشنایی دانش‌آموزان با مفهوم «آلودگی صوتی»
۵ــ شناختن منابع تولیدکنندهٔ آلودگی صوتی
۶ــ ایجاد نگرش مثبت نسبت به موضوع کاهش آلودگی صوتی

• آموزش

■ جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درک متن	۱۵دقیقه

• روش تدریس پیشنهادی

دریافت مفهوم، بارش فکری، بحث گروهی

• دریافت مفهوم

این روش شامل سه مرحله است : الف) شناسایی مفهوم، ب) آزمون دریافت مفهوم پ) تحلیل راهبردهای تفکر، که با توجّه به سطح توانمندی‌های دانش‌آموزان پایهٔ سوم در کلاس طرّاحی می‌شود.

برای اجرای این سه مرحله، تصاویر یا جملاتی دربارهٔ مفهوم «آلودگی صوتی» تهیّه کنید. دانش‌آموزان را گروه‌بندی نموده، تصاویر را بین گروه‌ها توزیع کنید، بدون آنکه توضیحی دربارهٔ مفهوم درس بدهید از دانش‌آموزان بخواهید با دقّت به تصاویر نگاه کنند و دربارهٔ تصاویر و موضوع آنها توضیح دهند.

سپس به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا دریافت‌های خود را ابتدا در گروه بیان کرده، سپس در جمع کلاس به نوبت برای هم‌کلاسی‌ها دربارهٔ تصویر صحبت کنند. در این مرحله، جملاتی دربارهٔ آلودگی صوتی، منابع تولید آلودگی صوتی و... مطرح نموده، از دانش‌آموزان بخواهید جملات را بر مبنای درستی مفهوم، تأیید یا رد نمایند. (می‌توانید جملات را به صورت کتبی در اختیار گروه گذاشته تا با «بلی یا خیر» پاسخ دهند.)

در ادامه، جملات را به اتفاق بچّه‌ها بررسی کنید و نظرات و دریافت‌های درست ایشان را تأیید نمایید. در پایان از بچّه‌ها بخواهید مفهوم «آلودگی صوتی» را توضیح دهند؛ دربارهٔ زیان‌ها و منابع تولید آن و نقش خود در کاهش آلودگی صوتی گفت‌وگو نمایند. این الگو، آموزش و دریافت را در چهارچوبی علمی و اصولی طرح می‌کند.

● **نکته :** تصاویر را ترجیحاً مرتبط با آلودگی صوتی کلاس درس یا مدرسه انتخاب کنید تا فکر دانش‌آموزان به این سمت گرایش پیدا کند و نقش خود را در این زمینه بهتر درک نمایند.

یک نمونه از نمون برگ آزمون دریافت مفهوم

ــ دانش‌آموزان عزیز لطفاً به سؤالات زیر پاسخ بدهید.

۱ــ آلودگی صوتی صدای بلندی است که از شنیدن آن ناراحت می‌شویم؟

بلی ☐ خیر ☐

۲ــ آیا سر و صدای دانش‌آموزان در کلاس، آلودگی صوتی ایجاد می‌کند؟

بلی ☐ خیر ☐

● خوانش متن

به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا ابتدا به صورت فردی و صامت‌خوانی یک بار از متن درس بخوانند. بعد از آن با رعایت صوت، لحن، آوا و تکیه‌گاه‌ها متن را برای دانش‌آموزان بخوانید و توجّه آنها را به نکات مهم خواندنی جلب کنید. استفاده از کتاب گویا در آموزش لحن خواندن توصیه می‌شود.

● درک مطلب

سؤالات «درست و نادرست» و «درک مطلب» در این درس، درک اطّلاعات صریح و استنباط را می‌سنجد. همان گونه که در درس قبل گفته شد، سؤال‌های استنباطی از ساده‌ترین سؤال‌ها شروع می‌شود. به عنوان مثال شمارهٔ دو «درست و نادرست» یک سؤال استنباطی ساده است؛ چون در متن مستقیماً عنوان نشده است که انسان‌ها آلودگی صوتی تولید می‌کنند. در مورد سؤال سوم «درک مطلب» که سفید است؛ باید سؤالی طرح شود که استنباط فراگیر را بسنجد.

■ جلســهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

هدف این بخش طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموزان است که آموزش آن می‌تواند مانند واژه‌آموزی درس اوّل، انجام شود.

● تمرین خواندن

در این بخش، روش «گروه‌خوانی» پیشنهاد می‌شود. گروه‌خوانی یا عبارت‌خوانی یعنی دانش‌آموز به جای اینکه متن را کلمه به کلمه بخواند، سعی کند به گروه‌خوانی کلمات بپردازد و سپس به جمله‌خوانی مبادرت ورزد. هدف اصلی گروه‌خوانی، افزایش سرعت خواندن است. مثلاً به جای کلمه به کلمه خواندن گروه

اسمی «بچه‌های+ کلاس+ سوم» این عبارت را یک جا به صورت «بچه‌های کلاس سوم» بخواند.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

در تمرین اوّل، هدف تقویت مهارت املا در دانش‌آموز است. باز کردن کتاب فارسی و مراجعهٔ دانش‌آموزان به آن بسیار مهم و اساسی است.

● **تمرین دوم** : در انتهای کلماتی که به «ـه ه» ختم می‌شوند «ای آخر مستقل» و بقیهٔ کلمات «ی» می‌آید.

ی	ای
بهداشتی	شنیده‌ای
گروهی	روزنامه‌ای
کلاسی	دامنه‌ای
صوتی	خواسته‌ای

● نگاه کن و بگو

مانند دروس قبل با کمک تصاویر، مفهوم شناسایی می‌شود، مطالب در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و منسجم سخن می‌گوید. توجّه دقیق و ایجاد فرصت برای سخن گفتن دانش‌آموزان زمینه را برای فعّالیت صندلی صمیمیت در درس نهم آماده می‌کند و مهارت سخن گفتن را در آنها پرورش می‌دهد.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

در این قسمت به کار گیری روش «املا از حفظ» پیشنهاد می‌شود. ابتدا فرصت بدهید دانش‌آموزان یک بار از متن درس صامت‌خوانی کنند. سپس کتاب‌ها را ببندند و کلماتی را که در ذهن دارند، روی کاغذ بنویسند. در مرحلهٔ بعدی کلمات را در گروه بخوانند.

● بیاموز و بگو

در سال‌های گذشته، نشانه‌های نگارشی ویرگول (،) و نقطه (.) آموزش داده شد. در این درس، کاربرد نشانه‌های نگارشی دو نقطه (:) و گیومه (« »)، به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود. بهترین پیشنهاد این است که یک متن ساده، بدون نشانه‌های نگارشی تهیه شود و در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد تا آنها از این علائم استفاده کنند. این کار به صورت گروهی انجام گیرد.

● **مثال :** آقای معلّم به دانش آموزان گفت ( ) آیا تاکنون به صداهای اطراف خود با دقت گوش داده‌ای ( ) بعضی از صداها مانند آواز گنجشک‌ها ( ) نسیم صبحگاهی ( ) موج دریا و صدای باد خیلی دلنشین هستند ( )

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

تمرین دوم بر دقّت بصری دانش‌آموزان می‌افزاید. بعد از تکمیل کلمات، خواندن آنها توسط دانش‌آموزان توصیه می‌شود.

● تمرین خواندن

در این روش «جمله‌خوانی» پیشنهاد می‌شود. دانش‌آموزان به ترتیبی که نشسته‌اند، خواندن را آغاز می‌کنند. هر دانش‌آموز یک جمله می‌خواند و جملهٔ بعدی توسط دانش‌آموز دیگر خوانده می‌شود. این کار ادامه پیدا می‌کند تا متن به پایان برسد. این روش خواندن، مورد علاقه دانش‌آموزان است و چون نکتهٔ فعّالیت «بیاموز و بگو» توجّه به علائم نگارشی است، تشخیص پایان جمله در خواندن، تمرین خوب و مفیدی است. مراحل خواندن که تاکنون به آن پرداخته‌ایم، در نمودار زیر نشان داده شده است :

شناخت حرف ← کلمه خوانی ← گروه کلمه/ عبارت خوانی ← جمله خوانی

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

متن این درس نیز روایی است و لازم است در خواندن، لحن روایی ــ داستانی، مورد توجّه قرار گیرد؛ لذا استفاده از توصیه‌هایی که برای درس اوّل ارائه شد، کاربرد دارد. از آنجایی که متن روایی درس فضای کلاس را به تصویر کشیده است، انتقال حس واقعی در خواندن راحت‌تر

صورت می‌گیرد. تأکید بر درنگ‌های میان جمله‌ای توصیه می‌شود.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

ارزشیابی از فعّالیت‌های درس می‌تواند در قالب آزمون‌های مداد کاغذی یا به صورت شفاهی انجام پذیرد. آزمون مداد کاغذی انسجام ذهنی دانش‌آموز را در ارائهٔ مکتوب پاسخ‌ها و سطح یادگیری محک می‌زند. نمونه‌ای از آزمون مداد کاغذی در دروس بعدی ارائه شده است.

■ جلسهٔ هفتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● تکمیل صفحهٔ سوم کتاب نگارش

در تمرین اوّل می‌توانید بر طریقه صحیح نوشتن نشانه های چ، ح، خ در کلمه‌های چو، چشم، خردمند و خوار تأکید نمایید. برای دانش‌آموزانی که در یادگیری خط تحریری ضعف دارند استفاده از کاغذ مومی نازک و تقلید نوشتن توصیه می‌گردد.

● مرور آموخته‌ها

از دانش‌آموزان بخواهید در گروه کتاب فارسی را ورق بزنند و نکاتی را که آموخته‌اند برای هم توضیح دهند.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● تکمیل صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در سه درس گذشته دانش‌آموزان آموختند که بند، متشکّل از تعدادی جملهٔ مرتبط است. در نگارش این درس، هدف این است که دانش‌آموزان بند منسجم را از بند غیرمنسجم تشخیص دهند. به این ترتیب با خواندن دو بند بالای صفحه و برجسته شدن تفاوت آنها، نتیجه‌گیری مباحث قبلی در ذهن دانش‌آموزان تقویت می‌شود و در عمل متوجّه می‌شوند که پراکنده‌گویی سبب می‌شود که پیام نویسنده به خواننده منتقل نشود. در ادامه وقتی در پایین صفحه از آنها خواسته می‌شود که یک بند بنویسند، توجّه می‌کنند که نوشتهٔ آنها انسجام داشته باشد. در بررسی نوشته‌های دانش‌آموزان استفاده از روش قضاوت عملکرد در تکمیل یادگیری بسیار اهمّیت دارد. برای این منظور می‌توان دانش‌آموزان را گروه‌بندی کرد و از آنها خواست با استفاده از معیارهای **ارتباط با موضوع، انسجام بند و پرهیز از پراکنده‌گویی**، در مورد نوشته‌های یکدیگر قضاوت کنند. از دانش‌آموزان بخواهید ابتدا در گروه فرمی طرّاحی کنند که در ستون‌های آن شاخص‌های قضاوت قرار گیرند. وقتی فرم‌ها آماده شد، درواقع دانش‌آموز ابزاری عینی و واقعی برای بررسی نوشته‌های دیگران در دست دارد. این کار قضاوت او را تسهیل می‌کند و نقش مؤثّری در یادگیری موضوع دارد. پس از اتمام کار گروه‌ها، تعدادی از نوشته‌ها در کلاس خوانده شده، مورد بررسی و قضاوت قرار می‌گیرد.

● ارزشیابی مهارت خواندن

بهترین فرصت برای توجّه به لحن درست در خواندن در جلسهٔ نهم هر درس فراهم است. با توجّه به اینکه در دروس گذشته، خواندن متن روایی با لحن درست، آموزش و تمرین شده است، لازم است در ارزشیابی، معیار رعایت لحن مورد توجّه قرار گیرد.

■ جلســـهٔ نهـــم	
بخوان و بیندیش (مورچه ریزه)	۴۵دقیقه

چنان‌که در فصل اوّل نیز گفته شد متن‌های بخوان و بیندیش با هدف تقویت درک متن دانش‌آموزان طرّاحی شده است. متن بخوان و بیندیش در این جلسه با توجّه به سرفصل، نگاهی به بهداشت جسمی دارد. دانش‌آموزان پس از خواندن داستان باید بتوانند به سؤالات آن پاسخ دهند. سؤال اوّل و دوم اطّلاعات صریح را می‌سنجد و برای پاسخ به سؤال سوم دانش‌آموز باید به استنباط برسد. لازم است داستان به صورت فردی و با روش صامت‌خوانی توسط دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار گیرد. سپس هر دانش‌آموز به طور فردی به سؤالات پاسخ بدهد. در پایان، پاسخ دانش‌آموزان در کلاس بررسی می‌شود. پیشنهاد می‌گردد معلّم نیز سؤالاتی را از متن بخوان و بیندیش با هدف درک اطّلاعات صریح متن و رسیدن به استنباط طرح کند و از دانش‌آموزان بخواهد بعد از خواندن متن به صورت فردی به سؤالات پاسخ دهند.

■ جلســـهٔ دهـــم	
۱ــ مثل	۲۵دقیقه
۲ــ املا	۲۰دقیقه

● مَثَل

ضرب المثل «هرچه کنی به خود کنی» با پیامی آموزنده ذهن علاقه‌مند دانش‌آموزان را می‌نوازد. در تدریس این مثل می‌توانید از بچه‌ها بخواهید اگر مرتبط با مفهوم این ضرب‌المثل خاطره‌ای دارند، در کلاس تعریف کنند. در نگرش شبکه‌ای، مضمون این مثل هم مربوط به بهداشت جسمی است که در آن خوردن میوهٔ نَشُسته موجب بیماری می‌شود، هم با بهداشت روانی افراد جامعه همخوانی دارد. پیشنهاد می‌شود مَثَل با روش ایفای نقش توسط دانش‌آموزان در کلاس اجرا شود.

● املا

از دانش‌آموزان بخواهید تعدادی کلمه از متن درس انتخاب کرده، روی برگه بنویسند

و جای یک حرف را خالی بگذارند. حالا کتاب را ببندند و جای خالی کلمات را با مدادهای رنگی پر کنند. استفاده از مداد رنگی در این تمرین به بچه‌ها نشاط می‌دهد.

■ جلســـهٔ یازدهـــم	
۱ــ املا	۲۰دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نگارش	۲۵دقیقه

● املای پایان فصل

در انتهای فصل با هدف سنجش پیشرفت دانش‌آموزان در مهارت املانویسی یک املای تقریری با متن ترکیبی توصیه می‌گردد.

● صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)

چنانکه گفتیم در فصل دوم، سؤالات درک متن به سطح دوم رسیده است و برای پاسخ به آنها دانش‌آموزان باید به استنباط برسند. در صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی سه سؤال طرّاحی شده است که هرسه با درک متن ارتباط دارند. در سؤال اوّل بر اهمّیت نشانه‌های نگارشی در درک متن تأکید شده است. سؤال دوم از ضرب‌المثل فصل طرّاحی شده است که استنباطی است. سؤال سوم متنی است که دانش‌آموز باید آن را بخواند و به سؤال‌ها که استنباطی هستند، پاسخ دهد. توصیه می‌شود معلّمان گرامی از این گونه تمرین‌ها طرّاحی کنند و در جلسات ارزشیابی به دانش‌آموزان دهند تا پاسخ دهند.

فصل سوم: اخلاق فردی ــ اجتماعی

درس پنجـــــم: بلدرچیـــن و برزگر

درس ششـــــم: فداکـــــاران

درس هفتـــــم: کار نیـــــک

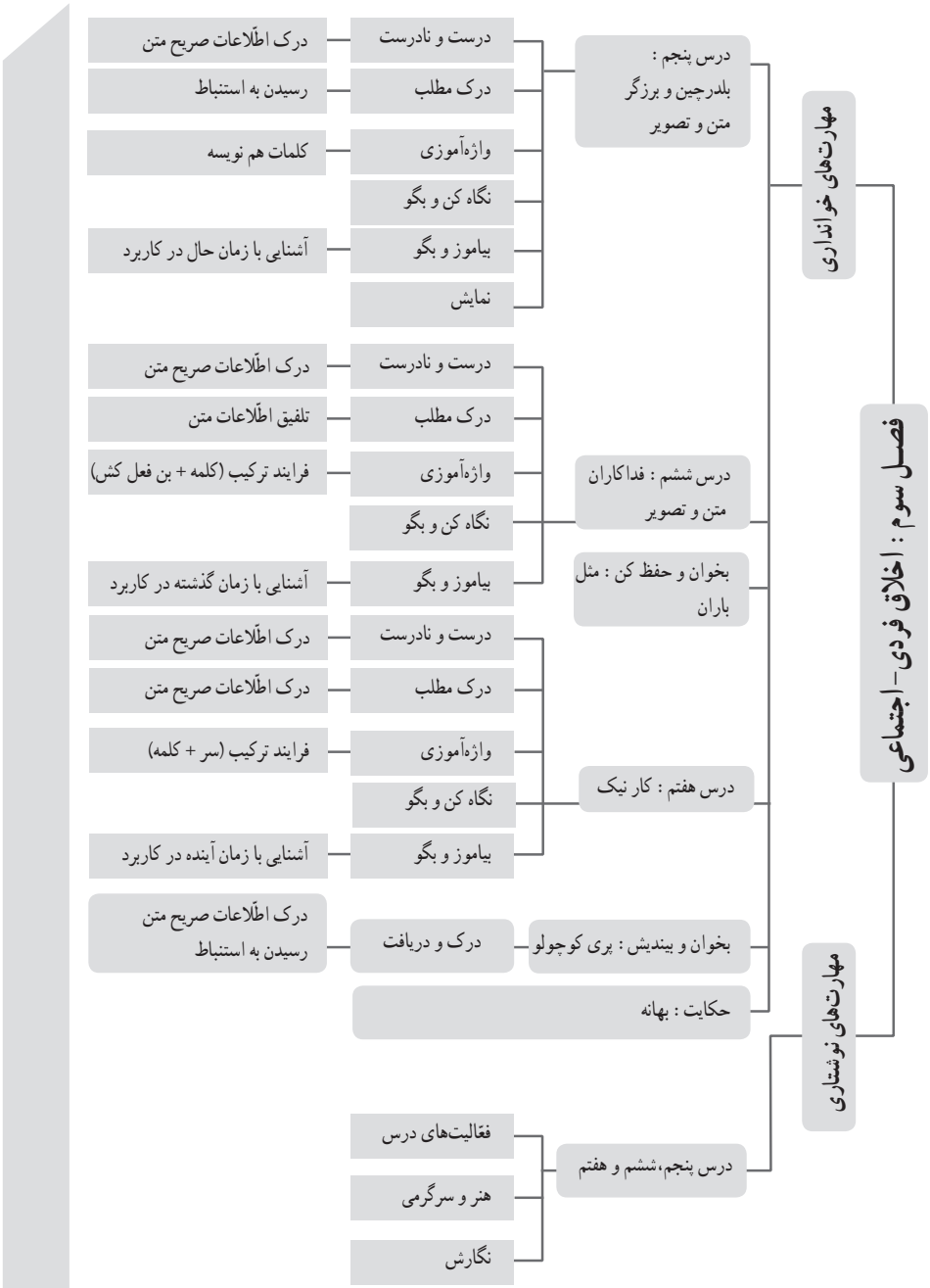
فصل سوم : اخلاق فردی - اجتماعی
مهارت‌های خوانداری
درس پنجم : بلدرچین و برزگر متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
کلمات هم نویسه
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
آشنایی با زمان حال در کاربرد
نمایش
درس ششم : فداکاران متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
تلفیق اطّلاعات متن
واژه‌آموزی
فرایند ترکیب (کلمه + بن فعل کش)
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
آشنایی با زمان گذشته در کاربرد
بخوان و حفظ کن : مثل باران
درس هفتم : کار نیک
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
درک اطّلاعات صریح متن
واژه‌آموزی
فرایند ترکیب (سر + کلمه)
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
آشنایی با زمان آینده در کاربرد
بخوان و بیندیش : پری کوچولو
درک و دریافت
درک اطّلاعات صریح متن
رسیدن به استنباط
حکایت : بهانه
مهارت‌های نوشتاری
درس پنجم،ششم و هفتم
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش

۳

اهداف فصل سوم: اخلاق فردی ــ اجتماعی

۱ــ آشنایی دانش‌آموزان با برخی ازصفات حسنه مانند فداکاری، نیک‌اندیشی و خوداتّکایی

۲ــ آموزش طبقه‌بندی ذهنی و تقویت تفکّر منطقی

۳ــ تقویت مهارت سخن گفتن و ایجاد ارتباط منطقی بین تصاویر «نگاه کن و بگو» توسط دانش‌آموزان و تقویت دقّت بصری

۴ــ توسعهٔ دامنهٔ لغات دانش‌آموزان با واژه‌سازی

۵ــ تقویت پاره مهارت‌های نوشتن، رونویسی، املا و نگارش

۶ــ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن با تأمّل در مفاهیم متن بخوان و بیندیش «پری کوچولو»

۷ــ تقویت حافظهٔ دانش‌آموزان با حفظ شعر «مثل باران»

۸ــ آشنایی دانش‌آموزان با سه زمان حال، آینده و گذشته

۹ــ آشنایی دانش‌آموزان با کلمات هم‌نویسه و کاربرد آنها در جملات

۱۰ــ به‌کارگیری ضرب‌المثل‌ها در گفتار و نوشتار

۱۱ــ تمرین خطِّ تحریری

● درس پنجم: بلدرچین و برزگر

■ اهـــــــــــــــــداف

۱ــ آشنایی دانش‌آموزان با مفهوم خوداتّکایی
۲ــ تقویت مهارت جمله‌سازی و کاربرد کلمات هم‌نویسه در جمله
۳ــ تقویت توانایی شناخت و کاربرد زمان حال فعل‌ها
۴ــ تقویت مهارت بندنویسی در دانش‌آموزان
۵ــ توسعهٔ کاربست نمایش خلّاق در آموزش دانش‌آموزان

■ آموزش

■ جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس پیشنهادی**

تفکّر استقرایی، ایفای نقش، نمایشی

● **تفکّر استقرایی**

متن درس پنجم یکی از متون کتب فارسی دهۀ پنجاه است که با متنی روان و ساده، هنوز جذّابیت خود را حفظ کرده است و پیام اصلی آن از زبان حیوانات در قالبی ساده بیان شده است. محتوای درس، دارای

مفهومی است که شاید دانش‌آموزان با مطالعهٔ سطحی متن، متوجّه آن نشوند و به توضیح معلّم نیاز باشد. به همین دلیل بهتر است با روش «تفکّر استقرایی» ذهن دانش‌آموزان را فعّال نموده، ایشان را از راه تفکّر به استنتاج و یادگیری رساند. مراحل انجام کار متناسب با ساختار این درس به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد.

● مرحلهٔ اوّل : تکوین مفهوم

۱ــ فهرستی از انواع رفتارهای فردی و اجتماعی تهیه کنید آن را در اختیار گروه‌ها بگذارید.

۲ــ از دانش‌آموزان بخواهید تا براساس وجوه اختلاف یا تشابه عناوین را دسته‌بندی نمایند.

۳ــ در این بخش، دانش‌آموزان برای مطالب طبقه‌بندی شده، اسم انتخاب می‌کنند و کم‌کم مفهوم در ذهن آنها شکل می‌گیرد.

● مرحلهٔ دوم : تفسیر مطالب

۱ــ نمایندهٔ گروه‌ها، طبقه‌بندی انجام شده در گروه را روی تابلو نصب کند.

۲ــ به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا جنبه‌های مختلف عملکرد گروه‌های دیگر را بررسی کنند.

۳ــ سؤالاتی در خصوص مفهوم موردنظر درس (خوداتّکایی) مطرح نمایید تا دانش‌آموزان روابط بین طبقه‌بندی‌ها را جستجو کرده و به سؤالات پاسخ دهند.

۴ــ دانش‌آموز را به کشف روابط برسانید تا به استنباط و نتیجه‌گیری برسد و مفهوم «خوداتّکایی» را استنباط کند.

● مرحلهٔ سوم : کاربرد

۱ــ به دانش‌آموزان کمک کنید تا با گسترش و وسعت‌دادن ظرفیت ذهنی خود به بررسی و تفسیر اطّلاعات دریافتی بپردازند و به این نقطه برسند که هر فرد با تلاش و کوشش خود و با امید به خدا، نه با امید به خلق خدا، به اهداف خود در زندگی دست می‌یابد.

۲ــ متن درس پنجم را با لحن «روایی ــ داستانی» برای دانش‌آموزان بخوانید تا درک بهتر محتوا حاصل آید و دانش‌آموزان بتوانند به سؤالات درک متن پاسخ‌های درست و منطقی بدهند.

● خوانش متن

متن درس را بخوانید و آموزش را تکمیل نمایید. برای خوانش متن، استفاده از کتاب گویا توصیه می‌شود.

● درک مطلب

در انجام فعّالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به شیوهٔ دروس قبل، اقدام شود. در این درس، سؤال‌های «درست و نادرست»، توانایی درک اطّلاعات صریح را می‌سنجد و سؤال اوّل «درک مطلب»، مربوط به استنباط است. در طرح سؤال سوم «درک مطلب»، توجّه شود که سؤال استنباطی باشد.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

کلمات هم‌نویسه کلماتی هستند که از نظر نوشتاری مثل هم نوشته می‌شوند و با تغییر مصوّت‌ها، معنی آنها متفاوت می‌شود : مانند : کِرم، کَرَم، کِرِم.

بازی از جمله فعّالیت‌هایی است که در برنامهٔ درسی زبان‌آموزی مورد تأکید است؛ زیرا دانش‌آموزان

در بازی به ارتقاء درک شنوایی و رشد و پرورش قوهٔ بیان، دست می‌یابند و یاد می‌گیرند که با یکدیگر فکر کنند و به افکار خود سامان بدهند و به حلّ مسائل با مشارکت یکدیگر برآیند. در پایهٔ سوم، بازی‌های زبانی همراه با تحرّک و نشاط مورد نظر است. تدریس کلمات هم‌نویسه در قالب بازی نیز به یادگیری آسان آن می‌انجامد.

● تمرین خواندن

تمرین خواندن مانند دروس گذشته انجام شود. درست، شمرده، رسا و با لحن مناسب مثل همهٔ دروس مورد توجّه و دقّت قرار گیرد.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

در تمرین سوم، ابتدا چند مثال به صورت شفاهی در کلاس بیان کنید. سپس دانش‌آموزان جملات خود را بنویسند.

● نگاه کن و بگو

با مراجعه به توضیحات درس اوّل، این فعّالیت را انجام دهید.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

• املا

با هدف تمرکز بر روی لغات و آموزش درست‌نویسی از دانش‌آموزان بخواهید که در گروه، جدولی طرّاحی نمایند و طبقه‌بندی واژه‌های متن درس را انجام بدهند. معیار تفکیک لغات را به عهدهٔ گروه بگذارید.

• **مثال :** جدول گروه لاله

اسم‌هایی که در متن درس آمده است	مکان‌ها	کلماتی که «می» دارند	کلماتی که «ط» دارند	.....
دهقان	کشتزار	زندگی می‌کردند	خطر	

• بیاموز و بگو

در بیاموز و بگو «زمان حال» فعل آموزش داده می‌شود. برای این منظور از دانش‌آموزان بپرسید «الان مشغول انجام چه کاری هستید؟» مقصود این است که در همان حال چه کاری انجام می‌دهند. آنها احتمالاً در جواب خواهند گفت : «درس می‌خوانیم.» یعنی هم اکنون به این کار مشغول هستند. در جملهٔ «درس می‌خوانیم» فعلی بیان شده که اندکی پیش از زمان حال آغاز شده و هنگام ادای جمله نیز ادامه دارد و هنوز به پایان نرسیده است. این نکته‌ای است که به راحتی به دانش‌آموزان تفهیم می‌گردد. یا می‌توان از دانش‌آموزان خواست که هر یک به کاری مشغول شوند. مثلاً یکی تخته را پاک کند؛ یک نفر راه برود؛ یک نفر به تابلو اشاره کند؛ سپس از آنها بپرسید مشغول انجام چه کاری هستند. بدین ترتیب فقط به یک مثال، بسنده نشده و در فعّالیت تدریس تنوّع ایجاد شده است.

لازم به ذکر است «زمان حال» در این درس با زبانی ساده، آموزش داده می‌شود. در واقع همین که دانش‌آموزان بدانند در مورد کارهایی صحبت می‌کنند که مربوط به امروز و زمان حال است و نه دیروز یا فردا،کافی است.

نکتهٔ مهم این است که دانش‌آموز در بافتی کاربردی و به صورت عملی در بیان خود به مفهوم زمان حال دست می‌یابد و به این ترتیب ارتباط دستور با کاربرد زبان برقرار می‌شود.

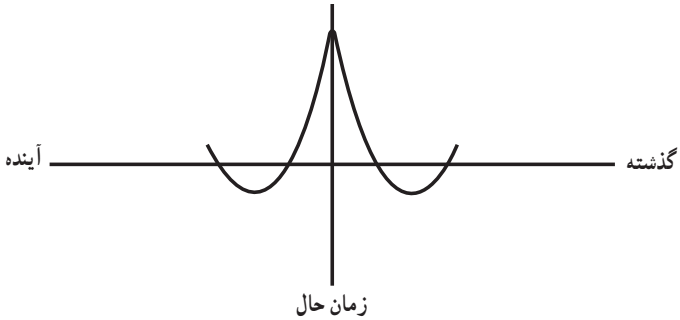

■ جلسهٔ پنجم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

در درس گذشته، دقّت بصری دانش آموزان، با دقّت کردن به کلمه تقویت شد و در این درس در فعّالیت اوّل این صفحه، دامنهٔ دید دانش‌آموز به اندازهٔ جمله، وسعت پیدا می‌کند. در فعّالیت دوم، کلمات متن درس موردِ نظر است و جست‌وجوی کلمات مورد تأکید است.

● تمرین خواندن

از بچه‌ها بخواهید دو به دو، متن درس را به نوبت برای هم بخوانند و اشکالات خواندن را برطرف نمایند و دربارهٔ شیوهٔ خواندن هم، گفت‌وگو کنند.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ نمایش	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● نمایش

نمایش خلّاق یک فعّالیت نمایشی سازمان یافته است که بیشترین تأکید آن بر مراحل انجام دادن کار است تا بر حاصل کار. این فعّالیت باید عمق شخصیت‌ها و نکته‌های نهفته در نمایش را نشان بدهد. استفاده از صورتک‌هایی که توسّط خود دانش‌آموزان تهیه شده، بسیار جذّاب و تماشایی است.

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

از ابتدای کتاب، علاوه بر درست خواندن، بر زیباخواندن با رعایت لحن در متن، تأکید شده است؛ لذا در مورد این درس هم که متن، لحن روایی دارد توجّه به ویژگی‌های لحن روایی، ضروری است. طی این تمرین‌ها انتظار می‌رود دانش‌آموز پایهٔ سوم، کاملاً لحن خواندن متن روایی را فراگیرد.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● تکمیل صفحهٔ سوم کتاب نگارش (هنر و سرگرمی)

تأکید بر زیبانویسی در تمرین اوّل و نظارت بر نحوهٔ نوشتن دانش‌آموزان الزامی است.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته ها	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در ادامهٔ مباحث قبلی نگارش، پس از آشنایی با بند منسجم، بندنویسی به طور جدی‌تر آغاز می‌گردد. درواقع گویی مباحث گذشته مقدّمه‌ای بر آموزش بندنویسی بوده است. گام اوّل در بندنویسی داشتن موضوع است. موضوع نوشته، ذهن نویسنده را محدود و متمرکز می‌کند و به این ترتیب او قادر می‌گردد، منسجم بنویسد. در این درس داشتن موضوع به عنوان اوّلین گام در بندنویسی، برجسته شده است.

● مرور آموخته‌ها

نکات اصلی و مهم درس را در یک برگه بنویسید. از این برگه به تعداد گروه‌ها تکثیر نموده، در اختیار ایشان بگذارید تا مطالعه کنند و به این ترتیب، اوّلین گام‌های جزوه‌خوانی را بیاموزند. در انتها معلّم با روش پرسش و پاسخ توجّه دانش‌آموزان را به این نکته جلب می‌نماید که مطالب ارائه شده، نکات مهم درس بوده‌اند.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ مرور آموخته‌های درس	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

تهیهٔ چک لیست (فهرست وارسی) برای این درس پیشنهاد می‌گردد. بنا به فضای غالب در کلاس درستان یکی از پنج عنصر (علم، ایمان و باور، اخلاق، تفکر، عمل) را انتخاب کنید و براساس آن یک چک لیست فردی برای قرار دادن در پوشهٔ کار دانش‌آموزان تهیه کنید.

یک نمونه چک لیست جهت استفاده ارائه می‌گردد.

باسمه‌تعالی

نام و نام‌خانوادگی : ..... فهرست وارسی مربوط به درس پنجم فارسی « بلدرچین و برزگر »

تاریخ : ..... « حیطه نگرشی»

پایه : سوم دبستان : .....

خ خ : خیلی خوب　　خ : خوب　　ق ق : قابل قبول　　ن : نیاز به تلاش

ردیف	گویه‌ها	معیارها			
		خ خ	خ	ق ق	ن
۱	در الگوی تفکّر استقرایی تدریس، در دسته‌بندی رفتارهای فردی و اجتماعی با اعضای گروه همکاری دارد.				
۲	در انجام فعّالیت گروهی به رعایت نوبت و احترام به هم‌کلاسی‌ها مقیّد است.				
۳	در گوش‌دادن به متن روایی داستان «بلدرچین و برزگر» از خود علاقه نشان می‌دهد.				
۴	در خواندن متن درس، با رعایت نکات عاطفی در لحن، به علائق هم‌کلاسی‌ها احترام می‌گذارد.				
۵	در تدریس کلمات هم‌نویسه در قالب بازی مشارکت فعّال دارد.				
۶	در انجام تمرین‌های کتاب نگارش اعتماد به نفس داشته، داوطلب پاسخگویی می‌باشد.				
۷	در انجام نمایش‌نامهٔ خلّاق صورتک‌ها، ایده‌های خوب خود را در اختیار گروه قرار می‌دهد.				
۸	از تماشای نمایشنامه که توسط هم‌کلاسی‌ها اجرا می‌شود، لذّت می‌برد.				
۹	برای زیبانوشتن در خط تحریری تلاش کرده، دقّت می‌کند.				
۱۰	در نگارش بند روحیهٔ لطیف داشته و حسّ مثبت خود را به هم‌گروهی‌ها منتقل می‌کند.				

ــ بیان نقاط قوّت و تفسیر نگرش دانش‌آموز توسط معلّم

تاریخ :　　امضا :

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● املا

املا مطابق با برنامهٔ تدریس کلیهٔ دروس به صورت دو بخشی شامل املای تقریری و فعّالیت‌های املایی طرّاحی می‌شود و سطح پیشرفت دانش‌آموز نسبت به خودش، با توجّه به میزان درست‌نویسی در ارزشیابی‌های املایی قبلی، سنجیده می‌شود.

درس ششم: فداکاران

اهداف

۱ــ آشنایی دانش‌آموزان با مفهوم فداکاری
۲ــ آشنایی با شخصیت‌های فداکار ایرانی
۳ــ تقویت نگرش مثبت نسبت به فداکاری
۴ــ گسترش واژگان
۵ــ آشنایی با «زمان حال فعل»
۶ــ تقویت مهارت سخن گفتن
۷ــ تقویت مهارت خواندن
۸ــ ترغیب دانش‌آموزان به رعایت اصول زیبانویسی در خط تحریری
۹ــ آشنایی با «انتخاب موضوع مناسب» به عنوان گام اوّل بندنویسی

آموزش

جلسهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

روش تدریس پیشنهادی

بارش فکری، اعضای گروه

• بارش فکری

هدف اصلی تدریس آشنایی دانش‌آموزان با مفهوم فداکاری است. در این روش می‌توانید موقعیت یک داستان را در ذهن بچّه‌ها ترسیم کنید که یکی از شخصیّت‌های داستان در صدد رفع یک مشکل اجتماعی است و احتیاج به کمک دارد (مانند داستان دهقان فداکار). سپس از دانش‌آموزان بخواهید اندیشهٔ فی‌البداههٔ خود را در حلِّ خلّاقانهٔ آن مسئله اعلام کنند. طرح سؤالات تفکّربرانگیز از جانب شما، دانش‌آموزان را به اعلام نظرات خود در این زمینه وامی‌دارد. الگوی بارش فکری یکی از راهبردهای پرورش خلّاقیت است.

وظیفهٔ شما هدایت دانش‌آموزان برای بیان نظرات بیشتر و تازه‌تر، دسته‌بندی افکار و ایجاد زمینه‌های نوی فکری است. قضاوت دربارهٔ اندیشه‌های بیان شده برعهدهٔ معلّم و دانش‌آموزان است تا نظرات نادرست، اصلاح و نظرات مشابه و نامناسب حذف شود. بدین ترتیب ذهن دانش‌آموزان را به سمت مفهوم «فداکاری» سوق دهید و آموزش خود را تکمیل کنید. در پایان، متن درس را با صدای رسا برای دانش‌آموزان بخوانید و بر نکات مهم تأکید نمایید.

• خوانش متن

خوانش متن آخرین رکن مؤثّر در فرایند تدریس می‌باشد که بنا به تشخیص معلّم می‌تواند توسط دانش‌آموزان صورت پذیرد و معلّم رفع اشکال می‌نماید، یا توسط کتاب گویا انجام شود.

• درک مطلب

فعّالیت درک مطلب در این درس یک گام فراتر رفته و «تلفیق اطّلاعات متن» را می‌سنجد. برای سؤال خالی درک مطلب، سؤالی در جهت تلفیق اطّلاعات متن طرح شود.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در تدریس واژه‌آموزی پیشنهاد می‌گردد نمونه‌هایی از ابزار خط‌کش، میخ‌کش و ... و یا تصویری از بارکش، دودکش در کلاس به همراه ببرید. ضمن اشاره به کاربرد این ابزار، پیدا کردن وجه مشترک بین این واژه‌ها را به دانش‌آموزان واگذارید. پس از اشارهٔ دانش‌آموزان به پسوند «ــ کش» کلمات را روی تخته بنویسید و بخش واژه‌آموزی از روی کتاب توسط دانش‌آموزان خوانده شود.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

در انجام تمرین دوم، صفحهٔ اوّل کتاب نگارش، باز کردن کتاب فارسی و پیدا کردن کلمات مهم املایی، در متن درس، با هدف تقویت مهارت املا در دانش‌آموزان تأکید می‌شود.

● نگاه کن و بگو

در فعّالیت نگاه کن و بگو پرورش حافظهٔ

دیداری و تقویت فن بیان در دانش‌آموزان مثل دروس گذشته در نظر گرفته شود.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

پیرو هماهنگی قبلی با دانش‌آموزان یک آزمون املای تقریری از شش درسی که تاکنون خوانده‌اند، برگزار نمایید و در صورت وجود اشکالات املایی، به صورت موردی، در صدد رفع آنها برآیید. باید توجّه داشته باشیم که در آموزش درست‌نویسی و توجّه به توانایی‌های فردی، معلّم مانند طبیب عمل می‌کند؛ نخست لازم است به مطالعه و بررسی فردی هر یک از دانش‌آموزان از روی متن نوشته شده، بپردازد، درد یا نارسایی نوشتاری را شناسایی کند و سپس به فراخور آن به درمان و پیش‌بینی آموزش‌های ویژه روی آورد. از این رو، نسخهٔ عمل هر فرد ممکن است با دیگری متفاوت باشد. مثلاً یکی ضعف شنیداری دارد، یکی ضعف عضلات و ماهیچه‌های دست و یکی ناتوان در باز شناسی نمادها و ...

اگر یک متن ترکیبی در قالب داستانی کوتاه توسط معلّم تدوین گردد برای دانش‌آموزان جذّاب و قابل توجّه است. برای تولید متن ترکیبی می‌توانید از روش زیر استفاده کنید :

۱ــ ابتدا کلمات مورد نظر خود را استخراج نمایید.

- درس اوّل : اطراف ــ فرصت ــ خاطره
- درس دوم : تعطیلی ــ تصمیم ــ صحبت
- درس سوم : یادداشت ــ محیطی سالم ــ غرق شادی
- درس چهارم : بی‌صبرانه ــ زیان‌آور

● درس پنجم : انتظار ــ خواهش ــ صاحب ــ خویشان

● درس ششم : موفقیّت ــ آغوش ــ پاییزی

۲ــ حالا متنی تهیه کنید که تا حدّ امکان از این کلمات در آن استفاده شده باشد.

● **مثال :**

ــ امید بی‌صبرانه در انتظار روزهای تعطیلی تابستان است.

ــ او تصمیم دارد از این فرصت استفاده کرده، خاطرهٔ خود را در دفتری یادداشت نماید.

● بیاموز و بگو

در این درس، زمان گذشتهٔ فعل با زبانی ساده، آموزش داده می‌شود. شایان ذکر است دانش‌آموزان با کاربرد زمان گذشته در گفتار خود، نسبت به این زمان، شناخت پیدا می‌کنند و به هیچ وجه تدریس دستور به شیوهٔ سنتی مورد نظر نیست. در واقع آنها دربارهٔ کارهای دیروز خود صحبت می‌کنند و بدین گونه تمایزی با زمان حال که در درس گذشته آموختند، ایجاد می‌کنند.

■ جلســهٔ پنجــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

دانش‌آموزان به تکمیل این صفحه می‌پردازند و در صورت بروز اشکال از معلّم راهنمایی می‌گیرند. طرّاحی تمرین‌های ویژه برای دانش‌آموزانی که در بعضی از قسمت‌ها مشکل دارند و گنجاندن آنها در تکالیف آنان، بر اساس تفاوت‌های فردی پیشنهاد می‌گردد.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

لحن متن درس ششم از نوع روایی ــ خبری می‌باشد. این متن دارای آهنگی نرم و ملایم است، به گونه‌ای که شنونده یا از آن پند می‌گیرد و یا تحت تأثیر آن قرار می‌گیرد. این متن در بردارندهٔ مفهوم فداکاری است که مثل یک قصّه سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. بنابراین باید از شخصیّت‌های متن، فضا و سایر عناصر، کمک گرفت تا لحن، شکل درستی به خود بگیرد. بهتر است علائم نگارشی را رعایت کرد تا تأثیر کلام بیشتر شود؛ سکون‌ها و سکوت‌ها نیز این تأثیر را دوچندان می‌کند.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

پس از ارزشیابی مهارت خواندن می‌توانید یک آزمون «خودسنجی» تهیه نموده، پاسخ دانش‌آموزان را در این خصوص جمع‌بندی نمایید. آزمون خودسنجی یکی از ابزارهای معتبر ارزشیابی کیفی است که به معلّم در شناخت دانش‌آموزان از نقطه نظر عقاید و دیدگاه‌های آنان کمک می‌کند و ارزشیابی منصفانه‌تری خواهد بود. در ادامه یک نمونه آزمون «خودسنجی» ارائه می‌گردد.

بسمه‌تعالی	
نام و نام‌خانوادگی :	درس ششم «فداکاران»
تاریخ :	
از این درس یاد گرفتم که	
از خواندن درس فداکاران لذّت بردم چون	
با خواندن این درس تصمیم گرفته‌ام	
اظهار نظر معلّم :	تاریخ و امضا :

■ جلسهٔ هفتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در تمرین دو به فرایند جمله‌سازی و جمله‌نویسی و دریافت مفهوم جمله که از درس اوّل آغاز شده است و تا پایان ادامه می‌یابد، توجّه کنید و نمونه‌هایی از این تمرین را در تکالیف شب دانش‌آموزان بگنجانید.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ بخوان و حفظ کن	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

انتخاب موضوعِ مناسب در نگارش بسیار اهمّیت دارد. موضوع جالب و دوست‌داشتنی انگیزهٔ دانش‌آموزان را برای نگارش برمی‌انگیزد و بندهای زیبا و خلّاقی توسط ایشان تولید می‌شود. همچنین موضوع، ذهن دانش‌آموز را بر اطّلاعات آن حوزه متمرکز می‌سازد و به او کمک می‌کند به طبقه‌بندی اطّلاعات خود بپردازد.

● بخوان و حفظ کن

ارائهٔ «بخوان و حفظ کن» در هر فصل به منظور ایجاد فرصت برای حفظ شعر تا پایان فصل است. بدین ترتیب در پایان فصل، دانش‌آموزان شعر را طی تمرین‌های مکرّر کلاسی و هم‌خوانی‌های گروهی در فضایی سرشار از لذّت و بدون اعمال فشار، حفظ می‌کنند. به همین دلیل قبل از تدریس درس ششم ارائه می‌گردد تا دانش‌آموزان فرصت بیشتری برای تکرار آن داشته باشند.

لحن خواندن شعر، همیشه به تناسب درون مایهٔ آن انتخاب می‌شود. با توجّه به مفاهیم و واژه‌هایی که باید در خوانش شعر بر آنها تأکید شود، لحن شعر درس «تمنّایی» است. بار حسّی، عاطفی و آوایی روی واژهٔ «کاش» خیمه زده است. لحن آرزو با یک حسِّ لطیف و از سر مهر و تضّرع ایجاد می‌گردد.

شعر «مثل باران» اگر چه در نگاه اوّل به لحاظ درک مضمون، دشوار به نظر می‌رسد اما با صحبت دربارهٔ مفاهیم اخلاقی آن، می‌توان افق تازه‌ای از ملکات رفتاری را در برابر دیدگان دانش‌آموزان به تصویر کشاند. دکلمهٔ این شعر برای بچه‌ها جالب است.

● **نکته :** در فصل‌هایی که شامل سه درس است بخوان و حفظ کن بعد از آموزش دومین درس فصل ارائه می‌گردد تا دانش‌آموزان فرصت بیشتری برای تکرار آن داشته باشند.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه
۲ــ املا	۲۵دقیقه

● ارزشیابی از مهارت خواندن

توجّه به لحن و آهنگ خواندن از درس اوّل آغاز شده است. در جلسات ارزشیابی از مهارت خواندن، فرصتی پیش می‌آید که هر دانش‌آموز با صدای بلند متن را بخواند و سایرین به لحن او گوش سپارند. با شیوهٔ قضاوت عملکرد می‌توان توجّه شنیداری دانش‌آموزان را نسبت به لحن حساس‌تر کرد.

●املا

املای دو قسمتی از فعّالیت‌های املایی و قسمت تقریری در کلاس مطابق با دروس قبل برگزار شود.

درس هفتم: کار نیک

اهداف

۱ـ تقویت حس آینده‌نگری و نیک اندیشی در دانش‌آموزان
۲ـ آشنایی دانش‌آموزان با زمان آینده
۳ـ گسترش واژگان با استفاده از فرایند ترکیب
۴ـ تقویت مهارت خواندن
۵ـ آشنایی با متن تلفیقی نثر و نظم
۶ـ آشنایی با ملک‌الشعرای بهار

آموزش

جلسهٔ اوّل	
۱ـ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ـ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

روش تدریس پیشنهادی

ایفای نقش، قصه‌گویی، نمایشی

ایفای نقش

این روش برای تجسّم عینی داستان متن درس مناسب است.از ویژگی‌های ممتاز این روش ارتباط عاطفی

مشاهده‌کنندگان با ایفاگران نقش، ایجاد حس مشترک و درک سادهٔ محتوا است. در این روش فرایندی، تعدادی از دانش‌آموزان برای اجرای نقش، فراخوانده می‌شوند.

- ***مرحلهٔ اوّل: انتخاب بازیگران***

برای ترغیب دانش‌آموزان نمایش را معرّفی کنید و متن آن را شرح دهید و گروه نمایش را تشکیل دهید.

- ***مرحلهٔ دوم: آماده‌سازی***

به گروه نمایش فرصت دهید با هم تمرین کنند و آمادهٔ کار شوند.

- ***مرحلهٔ سوم: بیان اهداف برای دانش‌آموزان***

تا زمانی که بچّه‌های گروه نمایش آماده می‌شوند؛ هدف از این فعّالیتِ در حال انجام و تکالیف دانش‌آموزان را تبیین نمایید.

- ***مرحلهٔ چهارم: اجرای نمایش***

هر یک از افراد، نقش خود را اجرا می‌کند و جملهٔ مربوط به نقش را با آهنگ و لحن مناسب ادا می‌نماید.

- ***مرحلهٔ پنجم: پرسش و پاسخ***

با توجّه به رخدادهای نمایش، سؤالاتی را در خصوص شخصیت فرمانروا، پیرمرد و حادثهٔ اتفاق افتاده مطرح نمایید و پاسخ دانش‌آموزان را تأیید، تکمیل و تحلیل کنید.

- ***مرحلهٔ ششم: توضیح و تعیین تکلیف***

بر مبنای تجربهٔ دانش‌آموزان، مطلب آموزشی را جمع‌بندی کنید و متناسب با سطح توانمندی‌های آنان تکالیفی را برایشان تعیین نمایید.

- **مثال**

- ***تکلیف پیشنهادی اوّل:*** داستان کار نیک را در

چهار صحنهٔ مهم آن نقّاشی نمایند و یک توضیح یک جمله‌ای زیر تصویر بنویسید. (صفحه را به ۴ قسمت تقسیم کنند؛ قسمت اوّل تصویر فرمانروا را بکشند، قسمت دوم تصویر پیرمرد که مشغول کار است، قسمت سوم تصویر گفت‌وگوی فرمانروا با پیرمرد و قسمت چهارم تصویر درختی که به ثمر نشسته است.)

● ***تکلیف پیشنهادی دوم:*** متن اصلی شعر را با کمک بزرگترها پیدا کنند و با خط خوش بنویسند.

● **خوانش متن**

با استفاده از کتاب گویا خوانش متن انجام شود.

● درک مطلب

فعّالیت درک مطلب در این درس تمرینی برای تقویت استنباط دانش‌آموزان است. برای سؤال خالی درک مطلب، سؤالی در جهت رسیدن به استنباط طرح شود. دانش آموزان در جای خالی متناسب با متن، سؤالی طرّاحی می‌کنند و وظیفهٔ معلّم آن است که برای تقویت رسیدن به استنباط به سؤالات جهت درست و منطقی بدهد. مثلاً سؤال «چه کسی به این سفر رفت؟» استنباطی نبوده بلکه در راستای اطّلاعات صریح متن طرّاحی شده است. اما اگر دانش‌آموز این سؤال را مطرح کند که «این سفر چه فایده‌ای برای فرمانروا داشت؟» پاسخ به سؤال، ناشی از استنباط خواهد بود.

■ جلســهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید کتاب فارسی را باز کنند و با روش صامت‌خوانی، داستانک بخش واژه‌آموزی را بخوانند. در وهلهٔ اوّل توجّه بچّه‌ها به مضمون داستان جلب می‌شود. حالا برگه‌هایی را که از قبل آماده کرده‌اید بین گروه‌ها توزیع نمایید. در این جا نمونهٔ برگهٔ کار ارائه می‌گردد.

بسمه‌تعالی

عنوان : واژه‌آموزی درس هفتم　　نام گروه :

تاریخ :

خرس کوچولوی قصّه ما آن روز، خیلی ..... بود. او در حالی که مشغول بازی در جنگل زیبا و ..... بود، صدایی شنید. وقتی جلوتر رفت خرگوش کوچکی را دید که دستمالی را مانند ..... به سر بسته بود. انگار ..... داشت. خرس کوچولو به او کمک کرد تا نزد جغد دانا برود. او از این کار احساس نشاط و ..... کرد.

۱) دانش‌آموزان عزیز لطفاً با توجّه به متنی که خواندید جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. سپس آن کلمات را دوباره این جا بنویسید.

.....

۲) دور قسمتی از کلمه‌های دوقسمتی که در همهٔ کلمه‌ها به چشم می‌خورد، خط بکش.

امتیاز گروه :　　خیلی خوب ☐　　خوب ☐　　قابل قبول ☐

نیاز به تلاش بیشتر ☐

بازخورد :

جهت تثبیت یادگیری یک بار دیگر کلمات را روی تابلو بنویسید و دانش‌آموزان همه با هم آنها را بخوانند. بدین ترتیب، یکی از راه‌های واژه سازی (ترکیب اسم «سر» + اسم یا صفت) آموزش داده می‌شود.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

دانش‌آموزان به تکمیل صفحهٔ اوّل کتاب نگارش می‌پردازند و در صورت بروز اشکال از معلّم راهنمایی می‌گیرند.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

در این درس برپایی «جشنوارهٔ کلمات» پیشنهاد می‌گردد. از دانش‌آموزان بخواهید قبلاً کارتی در ابعاد A۵ با مقوا تهیه نمایند و حاشیهٔ آن را هر طور که مایل هستند؛ تزئین کنند. همچنین می‌توانید در زنگ هنر این فعّالیت را انجام دهید.

در کلاس از دانش‌آموزان بخواهید متن درس را با دقّت مطالعه کنند، سپس یک کلمه از درس که برایشان جالب‌تر و مهم‌تر است انتخاب کرده، با خط خوش روی کارت‌هایشان بنویسند. (تا حد امکان سعی کنند دانش‌آموزان دیگر از کلمهٔ انتخابی آنان باخبر نشوند.)

حالا یک به یک به نوبت جلوی کلاس آمده، کارت خود را به جمع کلاس نشان دهند و با صدای بلند بخوانند. یک نفر مسئول ثبت کلمات روی تختهٔ کلاس است. در انتها به تعداد دانش‌آموزان، کلمه روی تخته نوشته شده است. کلمه‌ای که بیشترین تکرار را داشته است برندهٔ جشنوارهٔ کلمات اعلام می‌شود و توسط معلّم روی کارت ویژه (ابعاد A۴) نوشته شده، روی تابلوی آثار دانش‌آموزان نصب می‌شود.

• بیاموز و بگو

زمان آینده را با قصّه‌گویی به دانش‌آموزان تفهیم کنید.

(قصهٔ «نهال سیب» بخش بیاموز و بگو)

سپس نقشهٔ عناصر داستان را روی تابلو بکشید و جاهای خالی را توسط بچّه‌ها تکمیل کنید. (شفاهی و کتبی)

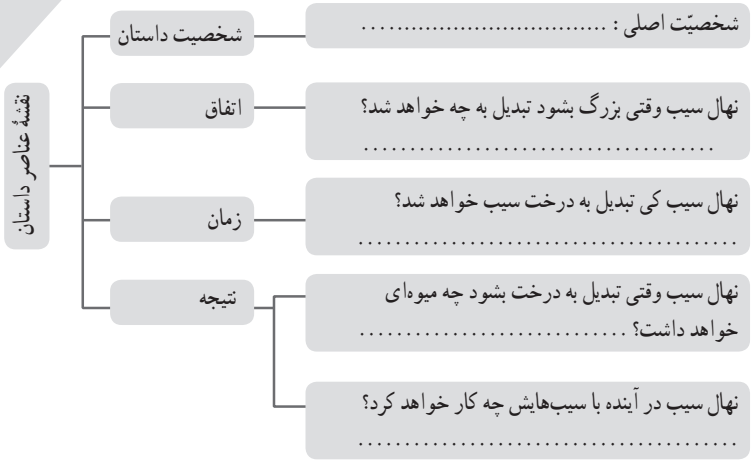

• **نکته :** این زمان تنها بر آینده دلالت دارد و با مضارع فعل «خواستن» (خواهم، خواهی و ...) همراه است. پس در نوشتن پاسخ سؤالات بدون اشارهٔ مستقیم به این مطلب، بر مضارع فعل خواستن تأکید کنید.

مثال : به درخت سیب تبدیل خواهد شد.

چند سال بعد تبدیل به درخت خواهد شد.

میوهٔ سیب خواهد داشت.

سیب‌ها را به بچّه‌ها خواهد داد.

شادی بچّه‌ها را تماشا خواهد کرد.

از خدا تشکّر خواهد نمود.

بچّه‌ها وقتی که در مورد کارهای آیندهٔ خود توضیح می‌دهند؛ سعی کنید که آنها را به گونه‌ای

هدایت کنید که ترکیبی از بن مضارع خواستن در جمله‌های آنها رعایت شود.

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● **صفحهٔ دوم کتاب نگارش**

● **تمرین ۲ :**

کلمه	ام	ـَم	کلمه	اَش	ـَش
مزرعه	مزرعه‌ام	ــ	میوه	میوه‌اش	ــ
عمر	ــ	عمرم	بیل	ــ	بیلش
وسایل	ــ	وسایلم	محصول	ــ	محصولش
سبزه	سبزه‌ام	تصمیم	لانه	لانه‌اش	ــ

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

متن درس هفتم، لحن گفت‌وگو دارد. گفت‌وگوها انواع مختلفی چون مناظره، رجزخوانی

و گفت‌وگوهای عادی دارند که این درس، نوع سوم یعنی گفت‌وگوی عادی است. این گفت‌وگوها با توجّه به فضای داستان و عواطف موجود در آنها شکل و لحن خاص خود را می‌یابند. در هنگام خواندن گفت‌وگوها باید :

۱ــ لحن دو طرف گفت‌وگو را با توجّه به شخصیت‌های آنها در نظر گرفت.

۲ــ اگر گفت‌وگو دارای راوی باشد، لحن راوی را نیز باید به دیگر لحن‌ها افزود.

۳ــ رعایت عواطف و احساسات دو طرف مکالمه، کار را برای شنونده جذّاب می‌کند.

۴ــ گرفتن حالت دو طرف به خود باعث تمایز گفته‌ها می‌شود.

۵ــ رعایت لحن گفتار به تناسب موقعیت شغلی و اجتماعی افراد ضرورت دارد.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

تعیین نحوهٔ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس بر عهدهٔ معلّم است که با توجّه به مقتضیات کلاس درس به اجرای آن می‌پردازد و نتایج آن را منطبق با انتظارات آموزشی مورد بررسی قرار می‌دهد.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● صفحهٔ سوم کتاب نگارش

در تمرین خط تحریری، آموزش اتّصال نشانهٔ «ج» به نشانه قبلی در کلمات رنج و گنج حائز اهمّیت است و نوشتن کلمهٔ «میّسر» نیز احتیاج به تمرین دارد.

● **تمرین ۲** : ــ به دیگران صحبت کنید تا آنها نیز با شما مهربان باشند. جملهٔ مرتّب شده : ما هم باید در زندگی به فکر دیگران باشیم.

● **تمرین ۳** : جدول را کامل کن :

(فداکاری، دعاگویی، رازداری)

کارهای خوب						
فـ	د	ا	کـ	ا	ر	ی
بـ	ر	د	بـ	ا	ر	ی
ر	ا	ز	د	ا	ر	ی

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

با توجّه به اهمیّت انتخاب موضوع برای بندنویسی، به این مهم پرداخته می‌شود. موضوعات پیشنهادی از طرف دانش‌آموزان بسیار متنوع خواهد بود و اگر خیلی غیرمرتبط با مفهوم متن نباشد، پذیرفته است و قاعده و کلیشهٔ خاصی برای ارائهٔ موضوع، تبیین نشده است.

● **موضوعات پیشنهادی** : بند اوّل : «نقّاشی قشنگ» بند دوم : «تولّد مدرسه»

■ جلســـهٔ نهم	
بخوان و بیندیش : پری کوچولو	۴۵ دقیقه

این متن نسبت به بقیهٔ متون بخوان و بیندیش، طولانی‌تر است. دلیل انتخاب متن طولانی، تقویت حوصلهٔ خوانداری و فراهم کردن فرصتی برای تمرین تمرکز خوانداری در متن‌های طولانی است. توجّه داشته باشید که دانش‌آموزان باید متن را صامت‌خوانی کنند و تا پایان خوانش متن، تمرکز خود را از دست ندهند.

پس از خواندن متن و پاسخ به سؤال‌های درک و دریافت، در صفحهٔ فعّالیت‌های تکمیلی فصل سوم، در کتاب نگارش، سؤال دوم را پاسخ دهند. این سؤال توجّه به توالی رویدادهای متن را می‌سنجد.

● حکایت

انتخاب متن «بهانه» با درون مایهٔ طنز ارتباط دانش‌آموزان را با متن «حکایت» میسّر می‌کند.

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ حکایت (بهانه)	۲۵دقیقه
۲ــ املا	۲۰دقیقه

● املا

مطابق با بقیه دروس در جلسهٔ انتهایی درس هفتم نیز املای دو قسمتی، شامل املای تقریری و فعّالیت‌های املایی برگزار می‌گردد. ارائهٔ بازخورد مناسب به دانش‌آموز و اولیا با هدف رفع اشکالات احتمالی الزامی است.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ــ املا	۲۰دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری تکمیلی	۲۵دقیقه

● املای پایان فصل

برای هدفمند نمودن ارزشیابی املای آخر فصل، با توجّه به کلمات دارای ارزش املایی، بازخورد این فعّالیت به اولیا، در جهت پیشرفت دانش‌آموزان مؤثّر است.

• صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)

سؤال دوم این صفحه، قبلاً پاسخ داده شده است. بیشترین وقت این جلسه به کتاب‌خوانی و طرح سؤال توسط گروه‌ها اختصاص دارد. طرح سؤال مانند الگوی سؤال دوم سبب می‌شود دانش‌آموزان با دقّت به متن داستان گوش کنند. طرح سؤال یکی از تکنیک‌هایی است که در روش‌های فراشناختی به کار گرفته می‌شود و در تقویت مهارت درک متن بسیارمؤثّر است. فراشناخت شناخت درباره شناخت است. به عبارت دیگر زمانی که یک فعّالیت شناختی به صورت آگاهانه تحت نظارت و کنترل قرار گیرد، از شیوهٔ فراشناختی استفاده شده است.

فصل چهارم: راه زندگی

درس هشتم: پیراهن بهشتی

درس نهم: بوی نرگس

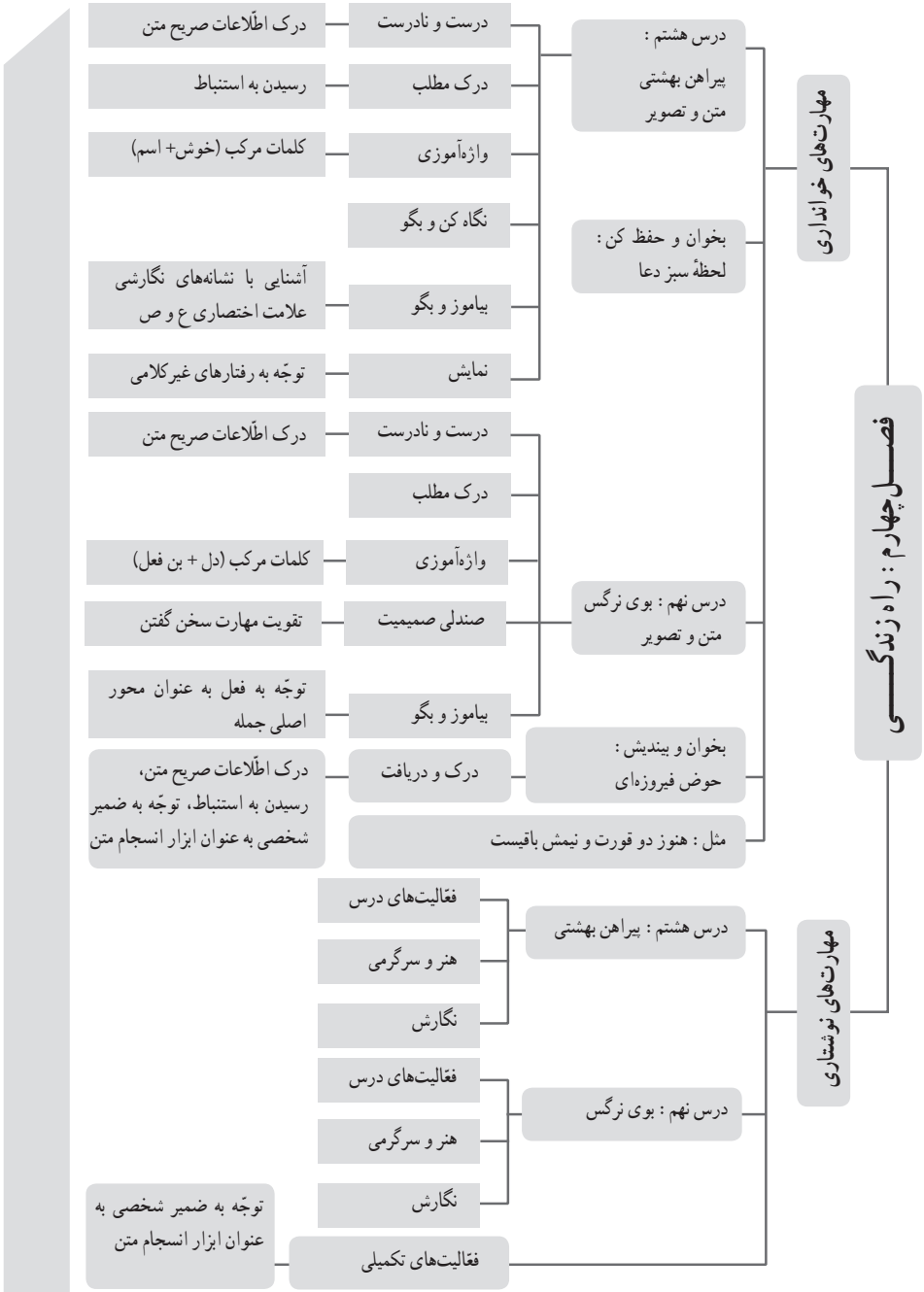
فصل چهارم : راه زندگی
مهارت‌های خوانداری
درس هشتم : پیراهن بهشتی متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
کلمات مرکب (خوش+ اسم)
نگاه کن و بگو
بیاموز و بگو
آشنایی با نشانه‌های نگارشی علامت اختصاری ع و ص
نمایش
توجّه به رفتارهای غیرکلامی
بخوان و حفظ کن : لحظهٔ سبز دعا
درس نهم : بوی نرگس متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
واژه‌آموزی
کلمات مرکب (دل + بن فعل)
صندلی صمیمیت
تقویت مهارت سخن گفتن
بیاموز و بگو
توجّه به فعل به عنوان محور اصلی جمله
بخوان و بیندیش : حوض فیروزه‌ای
درک و دریافت
درک اطّلاعات صریح متن، رسیدن به استنباط، توجّه به ضمیر شخصی به عنوان ابزار انسجام متن
مثل : هنوز دو قورت و نیمش باقیست
مهارت‌های نوشتاری
درس هشتم : پیراهن بهشتی
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
درس نهم : بوی نرگس
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
فعّالیت‌های تکمیلی
توجّه به ضمیر شخصی به عنوان ابزار انسجام متن

۴

اهداف فصل چهارم: راه زندگی

۱ــ آشنایی با سیرهٔ ائمهٔ اطهار و بزرگان دینی به عنوان بهترین الگو در مسیر زندگی به سوی کمال و قُربِ اِلَی اللّه
۲ــ تقویت مهارت سخن گفتن و طبقه‌بندی ذهن در بیان مطالب
۳ــ گسترش دامنهٔ لغات دانش‌آموزان با آموزش کلمات ترکیبی (پیشوند خوش + اسم) و (دل + بن فعل)
۴ــ تقویت درک متن
۵ــ تقویت حافظهٔ دانش‌آموزان با حفظ شعر
۶ــ آشنایی دانش‌آموزان با متن ادبی ــ توصیفی
۷ــ آشنایی دانش‌آموزان با متون نمایش‌نامه‌ای
۸ــ به‌کارگیری علائم (س)، (ع) و (ص) در جملات
۹ــ ایجاد فضای اعتماد و صمیمیت و نشاط در محیط یادگیری
۱۰ــ تمرین سخن گفتن در مقابل جمع
۱۱ــ آشنایی با نقش فعل در جمله
۱۲ــ آشنایی دانش‌آموزان با مَثَل‌های فارسی
۱۳ــ تقویت مهارت نوشتن در دانش‌آموزان

درس هشتم: پیراهن بهشتی

اهـــــــــــــــداف

۱ــ تقویت فن بیان توأم با انسجام فکری
۲ــ گسترش دامنهٔ لغات دانش‌آموز (پیشوند خوش + اسم)
۳ــ تقویت مهارت درک متن
۴ــ درک رفتارهای غیرکلامی
۵ــ تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان در املا و نگارش (بند نویسی)
۶ــ آشنایی دانش‌آموزان با داستان‌های مستند مذهبی و انس با ائمهٔ اطهار
۷ــ تکریم شخصیت والای حضرت فاطمه (س)

آموزش

جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

- **روش تدریس پیشنهادی**

پیش‌سازمان‌دهنده، روشن سازی طرز تلقّی

- **پیش‌سازمان‌دهنده**

- **مرحلهٔ اوّل :** قبل از شروع تدریس ابتدا مفاهیم کلی و اطّلاعات جامعی

دربارهٔ شخصیت حضرت فاطمه(س) به صورت خلاصه به دانش‌آموزان ارائه دهید.

● **مرحلهٔ دوم** : سپس به بیان مطالب جزئی که در واقع مفهوم اصلی درس هستند (داستان پیراهن بهشتی) بپردازید. با این الگو شما از پیش سازمان‌دهنده‌ها بهره برده‌اید. در بیان مفاهیم درس می‌توانید از روش سخنرانی، پرسش و پاسخ، بحث و گفت‌وگو و یا نمایش فیلم و قصّه‌گویی استفاده کنید. پیشنهاد می‌شود به هنگام شروع تدریس برای ایجاد انگیزهٔ بیشتر، به صورت نمادین یک رفتار ارزشی از خود نشان دهید و آن را به سیرهٔ حضرت زهرا(س) به عنوان الگو ارتباط دهید. توجّه داشته باشید که پیش‌سازمان‌دهنده‌ها یک عبارت خلاصه از درس پیراهن بهشتی نیست بلکه مطلبی جدا و کلّی‌تر از داستان درس است.

● **مرحلهٔ سوم** : با ارائهٔ مثال به تحکیم و تثبیت مطلب بپردازید. مثلاً داستان دیگری از زندگی حضرت فاطمه(س) بگویید و یا سخنان و احادیث ایشان را مطرح کنید.

خوانش متن : با استفاده از کتاب گویا انجام شود.

درک مطلب : فعالیت‌های درک متن مثل دروس گذشته انجام شود.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● **واژه‌آموزی**

برای بخش واژه‌آموزی پیشنهاد می‌شود با همکاری اوّلیا یک غذای خوش‌مزه که در طبخ آن از گلاب استفاده شده باشد و عطر و بوی خوبی داشته باشد، تهیّه شود و در کلاس بین دانش‌آموزان توزیع گردد. طی این اقدام، با مهارت و بهره‌گیری از شگردهای خلّاقانه، کلمات کلید «خوش‌مزه، خوش‌حال،

خوش‌بو، خوش‌قیافه» را مطرح نموده و بدین ترتیب در فضایی از نشاط و رفاقت واژه‌های موردنظر را تدریس نمایید. (در صورت عدم شرایط طبخ غذا، آوردن گلاب به کلاس کافی است.)

تمرین فعّالیت خواندن طبق دروس گذشته انجام می‌شود.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ نگاه کن و بگو	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

این صفحه ابتدا به صورت فردی توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود و سپس در گروه بررسی می‌گردد.

● نگاه کن و بگو

بخش نگاه کن و بگو طبق توصیه‌های دروس قبل انجام می‌شود.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

دانش‌آموزان را به دو دسته تقسیم کنید. دانش‌آموزان در گروه اوّل، به نوبت یک کلمه از متن درس املا می‌گویند. از آن طرف گروه دوم نیز به ترتیب پای تخته رفته و هر کدام کلمهٔ مربوط به خودشان را که

دوستشان از گروه اوّل املا می‌گوید، می‌نویسند و پس از اتمام جابجا می‌شوند. یعنی هر دانش‌آموز یک بار پای تخته رفته، یک کلمه نوشته و همچنین یک کلمه را به هم‌کلاسی خود املا گفته است. (می‌توان از دانش‌آموزان خواست به جای کلمه، جمله بنویسند.)

نکته : در کلاس‌هایی که تعداد دانش‌آموزان کم است، این فرایند چندین بار تکرار می‌شود.

● بیاموز و بگو

در فعّالیت بیاموز و بگو از دانش‌آموزان بخواهید متن درس را خوانده، علامت‌های (س)، (ع) و (ص) را بیابند. در ادامه، اصطلاح کامل سَلامُ اللّه عَلَیها/علیه، علیه‌السّلام و صلّی اللّه علیه و آله را برای ایشان توضیح دهید و معنی آنها را بگویید.

سپس نام چند تن از ائمه را روی تابلو بنویسید و از بچّه‌ها بخواهید که از (س)، (ع) و (ص) در جای مناسب استفاده کنند.

■ جلسهٔ پنجم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

● **تمرین دوم :** جدول را کامل کن.

کلمه	گی	گان
پرنده	ــ	پرندگان
راننده	رانندگی	رانندگان
ستاره	ــ	ستارگان
زنده	زندگی	زندگان

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ نمایش	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● **نمایش**

زبان، وسیله‌ای برای انتقال پیام است. در ارتباط بین افراد، علاوه بر زبان، رفتارهای غیرکلامی نیز نقش مؤثّری در انتقال پیام دارند. هدف از انجام نمایش در این بخش، توجّه دانش‌آموزان به رفتارهای غیرکلامی است. در این نمایش به نوع نگاه و حالت چهره (عصبانی، شاد، شگفت‌زده، غمگین، اخمو) پرداخته می‌شود و نشان داده خواهد شد که هر یک از این حالات چه پیامی را منتقل می‌کنند و در نحوهٔ گفت‌وگو چه تأثیری می‌گذارند.

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

لحن این درس «داستانی ــ روایی» است که در حقیقت تعریف کردن صمیمانهٔ داستانی کوتاه با آهنگی نرم و ملایم است. در خواندن این متن، شنونده را با خود همراه می‌کنیم و او را به گوش دادن ترغیب می‌کنیم.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در تمرین خط تحریری فرصت خوبی دارید که نشانه‌های قوس‌دار و طریقهٔ نوشتن آنها را توضیح دهید. (نشانهٔ «س» در کلمه «یاس»، نشانهٔ «ی» در کلمهٔ «بوی»، نشانهٔ «ض» در کلمهٔ «حوض»، نشانهٔ «ق» در کلمهٔ «اخلاق»)

با تلفیق هنر (نقاشی) می‌توان طریقهٔ نشانه‌های قوس‌دار را به دانش‌آموزان کم توان توضیح داد.

● **مثال :** تصاویری از اشکالی که گرد هستند تهیه کنید و قوس پایینی را خالی بگذارید تا دانش‌آموز نقاشی را کامل کند. سپس ابعاد را کوچک‌تر می‌کنیم تا زمانی که نوشتن قوس برای دانش‌آموز آسان شود.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در تمرین صفحهٔ نگارش به دانش‌آموزان تفهیم کنید که تمام جملات یک بند باید دربارهٔ موضوع آن توضیح دهند. نوشتن بند در این صفحه به منظور تثبیت آموخته‌های قبل است.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و حفظ کن (لحظهٔ سبز دعا)	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

در ارزشیابی کیفی، فرایند ارزشیابی با فرایند تدریس ادغام شده و مرز میان این دو فرایند از بین رفته است. در این درس می‌توانید از روش «پرسیدن» استفاده ببرید.

برای افزایش تأثیر پرسیدن به این نکات توجّه کنید :

● سؤالاتی طرح کنید که موجب ایجاد تفکّر در دانش‌آموز شود. مثلاً به جای اینکه بپرسید آیا حضرت فاطمه(س) را دوست داری؟ بپرسید چرا حضرت فاطمه (س) را دوست داری؟

● فرصت پاسخ‌گویی را افزایش دهید تا دانش‌آموز فرصت فکر کردن پیدا کند.

● از همهٔ دانش‌آموزان، انتظار پاسخ‌گویی داشته باشید.

● پاسخ‌های صحیح یا اشتباه دانش‌آموزان، هر دو می‌تواند شما را در شناخت میزان درک و فهم دانش‌آموزانتان کمک کند. زیرا هدف اصلاح متفکّرانه است نه اینکه در لحظهٔ اوّل پاسخ درست را دریافت نمایید.

● این پرسش و پاسخ‌ها عمدتاً شفاهی است.

● ارزشیابی از مهارت خواندن به صورت شفاهی انجام می‌پذیرد.

■ جلســـهٔ دهـــم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● **املا**

مطابق با بقیهٔ دروس در جلسهٔ انتهایی این درس نیز املای دو قسمتی، شامل املای تقریری و فعّالیت‌های املایی برگزار می‌گردد.

درس نهم: بوی نرگس

اهـــــــــــــــــداف

۱ــ تقویت فن بیان و توسعهٔ تفکّر و تمرکز
۲ــ گسترش دامنهٔ لغات دانش آموز (ترکیب دل + بُن فعل)
۳ــ شناخت فعل به عنوان محور اصلی جمله
۴ــ آشنایی با متن ادبی
۵ــ شناخت نسبی از مفهوم انتظار
۶ــ شناخت حضرت صاحب عصر(عج)

آموزش

جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

روش تدریس پیشنهادی

روشن‌سازی طرز تلقی، بحث گروهی، اعضای گروه

روشن‌سازی طرز تلقی

طرز تلقی‌ها جنبهٔ مهمی از یادگیری بر پایهٔ عواطف و احساسات و آزادی بیان اجتماعی هستند. این روش دانش‌آموزان را قادر می‌سازد که بفهمند

آیا طرز تلقی‌ها و نگرش‌هایشان بر یک پایهٔ محکم از حقایق و منطق استوار هست یا نه؟

۱ــ روی برگهٔ A۵ یک جملهٔ زیبا در خصوص مفهوم انتظار، یا شخصیت حضرت مهدی(عج) و یا فرج ایشان بنویسید.

۲ــ برگه‌ها را میان دانش‌آموزان تقسیم کنید و از آنها بخواهید به صورت انفرادی نظر خود را بسیار کوتاه دربارهٔ آن جمله بنویسند، یا اینکه جمله را با جملاتی دیگر کامل کنند. (این مراحل را به صورت شفاهی نیز می‌توان انجام داد.)

۳ــ دانش‌آموزان در گروه دور هم جمع می‌شوند و طرز تلقی و برداشت خود را برای دوستانشان بازگو می‌کنند و روی بهترین طرز تلقی یا نگرش با هم به توافق می‌رسند.

۴ــ گروه‌ها نتیجهٔ بحث خود را در کلاس اعلام می‌کنند.

۵ــ حالا به جمع‌بندی مطالب بپردازید و مفاهیم موردنظر خود را دربارهٔ مفهوم انتظار در حدّ درک دانش‌آموزان پایهٔ سوم با بیانی شیوا تدریس نمایید.

در ادامه، نمونه مثال‌هایی از جملاتی که در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارید، آورده شده است.

الف) جمله را کامل کن: آن روزی که حضرت مهدی(عج) ظهور کند خیلی قشنگ است چون ...

ب) نظر خود را دربارهٔ این جمله بنویس. «همهٔ ما در دوران انتظار فرج امام زمان(عج) باید انسان‌های خوبی باشیم.»

● **نکته**: شاید بعضی از دانش‌آموزان اطّلاعات کافی دربارهٔ این موضوع نداشته باشند و یا برخی دیدگاه‌های متفاوت و یا حتّی ناصحیحی را اعلام دارند. نقطهٔ مثبت این روش رسیدن اعضای گروه به یک توافق جمعی و مجاب نمودن افراد با رأی‌های مخالف به صورت منطقی است. تلاش نمایید تا اعضای گروه به این وفاق و سازگاری در بیان عقیده برسند.

● **خوانش متن**

در قسمت بعدی کار روخوانی از متن درس توسط معلّم و دانش‌آموزان انجام می‌پذیرد. استفاده از کتاب گویا توصیه می‌شود.

● **نکته :** شعر انتهای درس از آقای علی‌اصغر صائم‌کاشانی است. وی از شاعران آیینی معاصر به شمار می‌آید که بیش از چهل سال به سرودن شعر، نویسندگی و تحقیق در ادب فارسی پرداخته است. از مجموعهٔ اشعار او می‌توان به مجموعهٔ غزل‌های مهدوی، مجموعهٔ اشعار عاشورایی و مجموعهٔ اشعار رضوی اشاره کرد.

● درک مطلب

سؤالات درک متن توسط معلّم خوانده می‌شود و دانش‌آموزان به آن پاسخ می‌دهند.

■ جلســهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در بخش واژه‌آموزی، جمله‌های همین بخش کتاب را روی تابلو بنویسید و جای کلماتی را که از ترکیب «دل + بُن فعل» ساخته شده‌اند، را خالی بگذارید. (جمله‌ها به ترتیب کتاب نباشد.)

حالا از دانش‌آموزان بخواهید کتاب را باز کنند و جمله‌هایی را که روی تخته نوشته‌اید، در بخش واژه‌آموزی کتاب پیدا کنند. وقتی کلمهٔ موردنظر را پیدا کردند، با صدای بلند بخوانند و شما آن کلمه را با رنگ دیگر در جای خالی بنویسید. (یا یکی از دانش‌آموزان این کار را انجام دهد.)

یا می‌توانید کارت‌های کلمات «دل‌نشین، دل‌خواه، دل‌نواز، دل‌گیر، دل‌خور» را از قبل آماده کنید و آنها را بین گروه‌ها توزیع کنید. بعد از خواندن هر جمله، هر گروه که کارت مناسب جای خالی را در اختیار دارد آن را به بقیّه نشان می‌دهد و روی تخته در جای مخصوص نصب می‌کند

● تمرین خواندن

مطابق با روش‌هایی که در دروس قبل به آن اشاره شد، بر مهارت خواندن دانش‌آموزان تأکید شود.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

صفحه اوّل کتاب نگارش در زمان تعیین شده، توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود و معلّم آنها را بررسی می‌نماید.

● صندلی صمیمیت

«سخن گفتن» یکی از مهارت‌های اصلی زبانی است که در ایجاد ارتباط مؤثّر با افراد جامعه نقش بسزایی دارد. در کتاب فارسی سوم مهارت سخن گفتن در قالبی هدفمند و فعّالیتی پویا گسترش می‌یابد. در هشت درس گذشته فعّالیتی با عنوان «نگاه کن و بگو»، با هدف تقویت مهارت سخن گفتن طرّاحی شد. در آن فعّالیت به کمک تصویر، ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شد و به صورت منسجم سخن می‌گفت. بعد از تمرین در این فعّالیت طی هشت درس، انتظار می‌رود دانش‌آموز به سطحی از توانایی رسیده باشد که بدون تصویر هم سخن بگوید. لذا از درس نهم فعّالیت «صندلی صمیمیت» جایگزین «نگاه کن و بگو» می‌شود. مراد از «صندلی صمیمیت»، صندلی معلّم است که هر دانش‌آموز روی آن می‌نشیند و برای هم‌کلاسی‌هایش سخن می‌گوید. نشستن دانش‌آموزان در جای معلّم، حسّ خوبی در آنها ایجاد می‌کند و سبب می‌شود دانش‌آموز به لحاظ عاطفی، خود شکوفایی و ارتقای شخصیت، احساس مناسبی داشته باشد. به همین دلیل عنوان فعّالیت نیز بار عاطفی مثبت را القا می‌کند. با توجّه به اینکه اکثر دانش‌آموزان پایهٔ سوم تمایل بسیار به صحبت‌کردن دارند، این بهترین فرصت است که مهارت ایشان را هدفمند کنیم.

صندلی صمیمیت با تأکید بر فرایند تفکّر، در فضایی دوستانه، دانش‌آموزان را به صحبت‌کردن مفید در برابر جمع وامی‌دارد و زمینهٔ بسیار مناسبی برای پرورش سخنوری و توانایی فن بیان است.

■ جلســهٔ چهــارم	
۱ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه
۲ــ املا	۲۵ دقیقه

● بیاموز و بگو

موضوعی که در این درس آموزش داده شده است، برجسته کردن فعل به عنوان محور معنایی جمله است به طوری که نوشته هر قدر هم طولانی باشد، ولی فعل نداشته باشد، معنی آن کامل نمی‌شود. به این ترتیب به‌طور غیرمستقیم، فعل جمله در رأس قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر ابتدا باید فعلی باشد تا جمله‌ای شکل گیرد.

● **توجّه** : هدف از طرح این قبیل مباحث، آشنایی دانش‌آموز با اجزای جمله است. او باید منطق قرار گرفتن اجزای جمله را در کنار هم درک کند. یادگیری این مطلب در تقویت درک متن دانش‌آموزان تأثیر عمده‌ای دارد. معلّمان گرامی از ارائهٔ این مطالب، با نگاه تدریس دستور زبان، به صورت مجموعه‌ای از قواعد حفظی جداً پرهیز کنند.

● املا

آزمون «مداد کاغذی» فعّالیت‌های املایی جهت بهره‌برداری ارائه می‌گردد.

باسمه‌تعالی نام و نام‌خانوادگی : درس نهم «بوی نرگس» ــ آزمون مداد کاغذی آموزش املا تاریخ :
۱ ــ هر کلمه را در جای مناسب بنویس «دل‌نشین، نغمه‌ها، چشم‌نواز» ــ پرنده، آوازی ..... می‌خواند. ــ پرهای رنگارنگ پرندگان ..... است. ــ بهترین سرودها و ..... اطرافم را پر کرده است.
۲ ــ روی ترکیب‌های نادرست املایی، خط بزن. (پوست لطیف ــ پوسته لطیف) ــ (بام‌های صفالی ــ بام‌های سفالی)
۳ ــ .....

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

صفحهٔ دوم کتاب نگارش

این صفحه ابتدا به صورت فردی توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود و سپس در گروه بررسی می‌گردد. در انتها به کمک معلّم رفع اشکال نهایی صورت می‌گیرد.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

متن درس نهم یک متن توصیفی است. در خواندن چنین متن‌هایی باید به نکات زیر توجّه داشت.

- لحن توصیف می‌تواند در کنار دیگر لحن‌ها کامل شود. یعنی توصیف چیزی مثبت یا باشکوه با توصیف زشتی‌ها و پلیدی‌ها متفاوت است.
- در لحن توصیفی آهنگ کلام، معمولاً نرم است و آرامشی خاص دارد.
- به هنگام خواندن، دقّت‌نظر و عنصر تخیّل نقشی مهم دارند.
- این لحن از نظر معنای کلّی آهنگ سخن به لحن روایی نزدیک است.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

پیشنهاد می‌شود «یک آزمون عملکردی نمونهٔ کار» در کلاس برگزار نمایید. از دانش‌آموزان بخواهید وظایف خود را در زمان غیبت حضرت مهدی(عج) در قالب نقّاشی ارائه دهند. سپس نمایشگاهی از نقّاشی‌های بچّه‌ها برگزار کنید و از دانش‌آموزان بخواهید به نقد کارهای یکدیگر بپردازند. نتایج کار را در دفتر ثبت فرایند آموزشی، ثبت کنید. انجام کار به صورت گروهی نیز قابلیت اجرایی دارد که آسیب‌های احتمالی از قبیل صرف وقت زیاد، نقاشی ضعیف بعضی دانش‌آموزان و تشخیص وظایف از طرف ایشان را رفع می‌کند.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در تمرین خط تحریری بر زیبا نویسی نشانهٔ (ی) توسط دانش‌آموزان تأکید نمایید این فرصت با تمرین روی کلمات «دنیا، وقتی، می‌شود، و بیایی» در متن شعر مهیا می گردد.

● **نکته** : نوشتن برنامهٔ یک روز جمعه توسط دانش‌آموز علاوه بر تمرین برنامه‌نویسی و فهرست کار روزانه، دارای این هدف است که به بحث ظهور آقا حضرت ولی‌عصر(عج) در روز جمعه نیز اشاره گردد.

● **مرور آموخته‌ها**

در مرور مطالب درس از روش آموزش دانش‌آموز به دانش‌آموز (یکی از مداخله‌های مؤثّر در بحث ارزشیابی کیفی) بهره ببرید. از دانش‌آموزان بخواهید دوبه دو با هم کتاب را ورق بزنند و نکات درس را برای یکدیگر توضیح دهند.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

در درس‌های گذشته، دانش‌آموز این توانایی را کسب کرد که ابتدا موضوعی را برای نوشتهٔ خود انتخاب کند، سپس در ارتباط با آن موضوع، بندی منسجم بنویسد. در فرایند آموزش بندنویسی در این درس، خُرد کردن موضوع کلّی به موضوعات کوچک‌تر مورد نظر است. با توجّه به ظرفیت محدود بند، یک موضوع کلّی در یک بند نمی‌گنجد؛ لذا موضوعات کلّی باید به موضوعات کوچک‌تر محدود شوند. در نگارش این درس موضوع کلّی « نان » است. در تصویرها

موضوع نان به چهار موضوع کوچک دربارهٔ نان محدود شده است. این موضوعات عبارت‌اند از :

- انواع نان
- اسراف نان
- طرز پخت نان
- صف نانوایی

برای توجّه به این مطلب، با ذکر مثال‌هایی به دانش‌آموزان بیاموزید که موضوع کلّی را به موضوع‌های کوچک‌تر تقسیم کنند، سپس یکی را که اطّلاعات بیشتری دربارهٔ آن دارند؛ انتخاب کرده، دربارهٔ آن یک بند بنویسند.

- **مثال ۱** : موضوع کلّی : معلّم

موضوعات کوچک‌تر :

- روش تدریس معلّم
- اخلاق و رفتار معلّم

- **مثال ۲** : موضوع کلّی : بهار

موضوعات کوچک‌تر :

- زیبایی‌های بهار
- نوروز و بهار

■ جلسهٔ نهم	
۱ــ بخوان و بیندیش (حوض فیروزه‌ای)	۲۵دقیقه
۲ــ درک و دریافت	۲۰دقیقه

متن حوض فیروزه‌ای به‌صورت خیلی ساده دانش‌آموزان را با سبک نمایشنامه‌نویسی آشنا می‌کند. به عنوان تکلیف شب می‌توانید موضوعی به دانش‌آموزان داده، از آنها بخواهید که در همین قالب، متنی تهیّه نمایند.

توجّه به سؤالات «درک و دریافت» نشان می‌دهد در فرایند آموزش درک متن، درک

اطّلاعات صریح متن، رسیدن به استنباط و توجّه به ضمایر شخصی، به عنوان ابزارهای انسجام بین گزاره‌های متن برجسته شده است.

■ جلسهٔ دهم	
مثل (هنوز دو قورت و نیمش باقی است)	۴۵ دقیقه

● **مثل**

در این جلسه مثل فصول قبل با روش‌های خلّاقانه و با نشاط به مفهوم ضرب‌المثل «هنوز دو قورت و نیمش باقی است»، بپردازید.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ـ املا	۲۰دقیقه
۲ـ فعّالیت‌های نگارش	۲۵دقیقه

● **املای پایان فصل**

مانند فصل‌های گذشته انجام شود.

● **صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)**

صفحهٔ فعّالیت تکمیلی توسط دانش‌آموز انجام می‌شود.

در تمرین اوّل، هدف این است که دانش‌آموز بتواند فعل‌ها را از اسم‌ها تفکیک نماید. تمرین دوم و سوم مجدداً بر ابزار زبانی ضمیر برای انسجام بین گزاره‌های متن تأکید دارد. تلفیق هنر و ادبیات در فعّالیت آخر این صفحه برای دانش‌آموزان جذاب و دوست داشتنی است.

فصل پنجم: هنر و ادب

درس دهم: یار مهربان

درس یازدهم: نویسندهٔ بزرگ

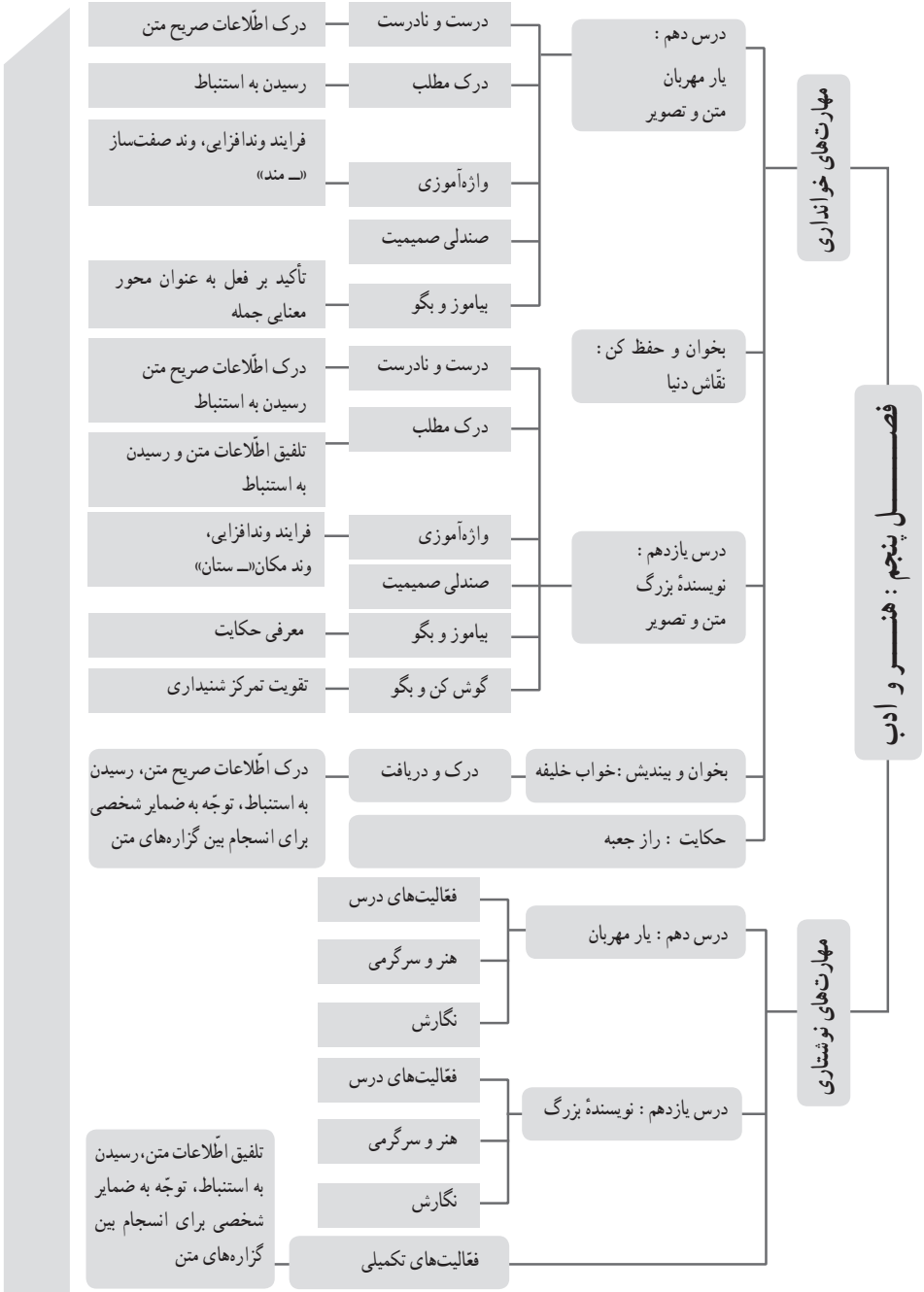
فصل پنجم : هنر و ادب
مهارت‌های خوانداری
درس دهم : یار مهربان متن و تصویر
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
فرایند وندافزایی، وند صفت‌ساز «ـ مند»
صندلی صمیمیت
بیاموز و بگو
تأکید بر فعل به عنوان محور معنایی جمله
بخوان و حفظ کن : نقّاش دنیا
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن رسیدن به استنباط
درک مطلب
تلفیق اطّلاعات متن و رسیدن به استنباط
درس یازدهم : نویسندهٔ بزرگ متن و تصویر
واژه‌آموزی
فرایند وندافزایی، وند مکان«ـ ستان»
صندلی صمیمیت
بیاموز و بگو
معرفی حکایت
گوش کن و بگو
تقویت تمرکز شنیداری
بخوان و بیندیش :خواب خلیفه
درک و دریافت
درک اطّلاعات صریح متن، رسیدن به استنباط، توجّه به ضمایر شخصی برای انسجام بین گزاره‌های متن
حکایت : راز جعبه
مهارت‌های نوشتاری
درس دهم : یار مهربان
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
درس یازدهم : نویسندهٔ بزرگ
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
فعّالیت‌های تکمیلی
تلفیق اطّلاعات متن،رسیدن به استنباط، توجّه به ضمایر شخصی برای انسجام بین گزاره‌های متن

۵

اهــداف فصــل پنجــم: هنــر و ادب

۱ــ توسعهٔ دامنهٔ لغات دانش‌آموزان در واژه‌سازی

۲ــ توانایی تشخیص اهمّیت نقش به عنوان محور معنایی جمله

۳ــ آشنایی دانش‌آموزان با حکایت

۴ــ تقویت حافظهٔ دانش‌آموزان

۵ــ تقویت مهارت درک متن و بهبود سواد خواندن

۶ــ تقویت مهارت سخن گفتن

۷ــ تقویت حافظهٔ‌شنیداری

۸ــ کسب مهارت در نوشتن خطّ تحریری

۹ــ آشنایی دانش‌آموزان با جایگاه هنر در ادبیّات

۱۰ــ شناساندن چهره‌های ادبی ماندگار مثل سعدی به دانش‌آموزان

●درس دهم: یار مهربان

■ اهـــــــــــــــــداف

۱ــ ایجاد حسّ ارتباط صمیمانه میان دانش‌آموز و کتاب درسی
۲ــ آشنایی دانش‌آموزان با جان‌بخشی به اشیا
۳ــ تقویت مهارت سخن گفتن و تفکّر در فعّالیت صندلی صمیمیت
۴ــ توسعه دامنهٔ واژگان دانش‌آموزان با وندافزایی (وند صفت‌ساز «ــ مند»)
۵ــ تقویت توجّه به نقش کلیدی فعل در معنای جمله

■ آموزش

■ جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس پیشنهادی**

قضاوت عملکرد، ایفای نقش به شیوهٔ پانتومیم (صامت)

● قضاوت عملکرد

۱ــ از دانش‌آموزان بخواهید کتاب‌های فارسی و نگارش را روی میز بگذارند.

۲ــ از آنها بخواهید شکل و نمای ظاهری کتاب‌ها را به دقّت بررسی کنند.

۳ــ حالا برگه‌هایی را که از قبل آماده کرده‌اید میان بچّه‌ها توزیع کنید و از آنها بخواهید به سؤالات به صورت انفرادی پاسخ دهند. معیارها و خواسته‌های خود را در جهت انجام این تکلیف، به وضوح و شفّاف بیان نمایید.

● **مثال :**

● برای پاسخگویی به سؤالات ۱۰ دقیقه وقت دارید.

● حتماً سؤالات را با مداد مشکی پاسخ بدهید.

● ملاک قضاوت شما در پاسخ‌گویی به سؤالات، کتاب‌های فارسی سال تحصیلی جاری می باشد.

● در پاسخ دادن به سؤالات مثل همیشه صداقت را رعایت کنید.

● در این کار به صورت انفرادی عمل کنید. بعد فرصت مشورت داده می‌شود.

توجّه : این درس به قلم دکتر فریدون اکبری شِلدره نوشته شده و در شورای گروه، بازخوانی، بازنگری و دست‌خوش اندکی تغییر گردیده است.

نمونهٔ برگهٔ سؤال :

باسمه‌تعالی

درس فارسی : یار مهربان **نام و نام‌خانوادگی :**

تاریخ :

با توجّه به کتاب فارسی به سؤالات پاسخ بده.

۱ــ برای سالم و تمیز ماندن کتاب فارسی‌ات چه کارهایی انجام داده‌ای؟ ۲ مورد را بنویس.

۲ــ چه کارهایی انجام می‌دهی تا کتاب فارسی‌ات گم نشود ؟

۳ــ آیا تا به حال کتاب فارسی هم‌کلاسی‌ات را امانت گرفته‌ای؟ آن را با چه وضعیتی بازگرداندی؟

۴ــ تا امروز قشنگ‌ترین مطلبی را که از کتاب فارسی آموخته‌ای کدام است؟

۵ــ کدام درس کتاب فارسی را بیشتر دوست داری؟ چرا؟

۶ــ آیا در کتاب نگارش خط تحریری و پاکیزگی را رعایت نموده‌ای؟ چگونه؟

تکمیل برگه برای دانش‌آموز یک عملکرد و مهارت و برای معلّم جنبهٔ سنجش نگرش دانش‌آموزان است. اینک وقت آن است که این عملکرد در گروه توسّط اعضا به قضاوت گذاشته شود.

۴ــ به بچّه‌ها فرصت بدهید پاسخ‌های خود را برای یکدیگر بخوانند و صحت کلام بچّه‌ها به محک گذاشته شود. به فرض اگر دانش‌آموزی از کتاب خود درست مواظبت نکرده باشد، بدون اینکه از طرف معلّم مورد سرزنش واقع شود؛ رفتارش از طرف گروه هم‌سال نقد می‌شود و به این نتیجه می‌رسد که نگهداری از کتاب‌هایش مثل بقیهٔ اعضای گروه چقدر مهم بوده است و درصدد رفع مشکل برخواهد آمد.

هر دانش‌آموز حق دارد از آموخته‌های خود جهت رفع اشکالات و بالابردن سطح کار خود بهره ببرد. یا اگر دانش‌آموزی در زمان تعیین شده، نتوانست برگه را کامل کند و تأخیر او در گروه به قضاوت گذاشته شود، با کمک هم‌کلاسی‌ها به رفع نقص خواهد پرداخت.

۵ــ برگه‌ها را جمع کنید و با یک نگاه اجمالی به پاسخ‌ها و طرح سؤالات زیر، مطلب را جمع‌بندی نموده، مفاهیم موردنظر خود را تدریس نمایید.

ــ چرا باید کتابمان را تمیز و سالم نگه داریم؟

ــ چگونه باید از کتاب‌های خود مواظبت کنیم؟

ــ آیا تا به حال کتابت را امانت داده‌ای؟

ــ از کتاب فارسی خود چه مطالبی را یادگرفته‌ای و چگونه از آنها در زندگی استفاده می‌کنی؟

● خوانش متن

در پایان، متن درس توسّط معلّم یا دانش‌آموزان خوانده شده، بر مطالب تأکید می‌گردد.

● درک مطلب

فعّالیت درست و نادرست و درک مطلب نیز مثل دروس گذشته انجام می‌شود.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

چنان که در دروس گذشته ملاحظه کردید، مباحث واژه‌آموزی، ابتدا با استفاده از روابط واژگانی با هدف طبقه‌بندی واژگان ذهنی دانش‌آموز انجام شد. سپس به کمک شبکهٔ معنایی که آسان‌ترین شیوه در واژه‌آموزی است، به گسترش واژگان دانش‌آموزان پرداخته شد. پس از آن از درس ششم با استفاده از فرایند ترکیب که از پربسامدترین فرایندهای واژه‌سازی در زبان فارسی است، آموزش تداوم یافت. به واژه‌هایی که در نتیجهٔ فرایند ترکیب حاصل می‌شوند، «واژه‌های مرکب» می‌گویند. از این درس تا پایان کتاب، واژه‌آموزی از طریق فرایند «وندافزایی» انجام می‌شود. «وندافزایی» نیز از فرایندهای پربسامد واژه‌سازی در زبان فارسی است. به کلماتی که حاصل وندافزایی هستند، "کلمات مشتق" می‌گویند.

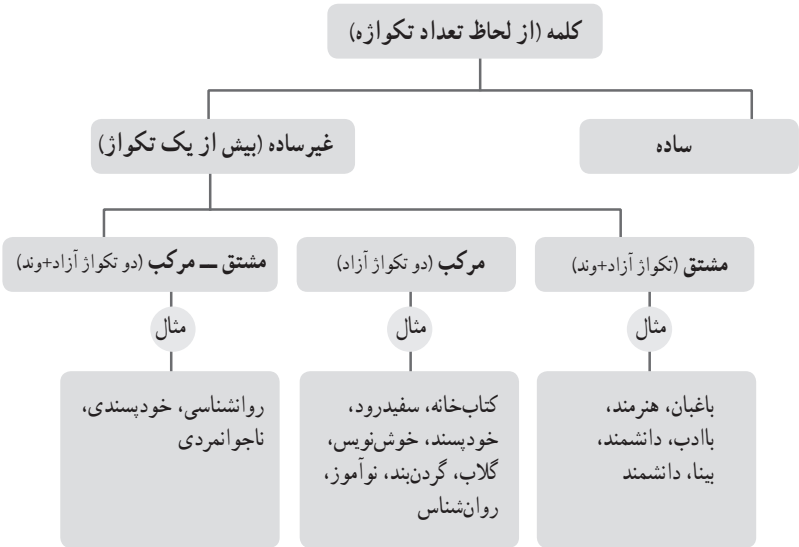

● **تذکر** : این نمودار و مباحث مربوط به آن، فقط برای آگاهی بیشتر همکاران، تنظیم شده است و نباید به دانش‌آموزان انتقال داده شود.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

سؤال سوم صفحه اوّل کتاب نگارش :

دور کلماتی که با « مند » ترکیب درستی ساخته‌اند، خط بکش.

سودمند دریامند توانمند خطرمند ارزشمند هنرمند شادمند ثروتمند

● **توجّه** : مقصود ما از درست بودن ترکیب، فقط کاربرد و رواج آن درمیان اهل زبان است، یعنی واژهٔ «خطرمند» از نظر ساخت، درست است ولی در میان اهل زبان، رواج و کاربرد ندارد.

● صندلی صمیمیت

فعّالیت صندلی صمیمیت با انتخاب موضوعی از جانب معلّم آغاز می‌شود. دانش‌آموزان مدّتی دربارهٔ موضوع فکر می‌کنند، سپس با یکدیگر مشورت می‌کنند و در آخر نمایندهٔ گروه، روی صندلی می‌نشیند و دربارهٔ موضوع صحبت می‌کند. از آنجایی که قبلاً در فعّالیت «نگاه کن و بگو» آموخته‌اند که منسجم سخن بگویند، همین‌طور در کتاب نگارش، منسجم نوشتن را آموخته‌اند، انتظار می‌رود در انجام این فعّالیت نیز منسجم سخن بگویند. (توجّه به این نکته حائز اهمّیت است که

موضوع انتخابی در حدّ ساختار ذهنی، سطح درک و دریافت و توانایی زبانی دانش‌آموزان پایهٔ سوم باشد.)

دانش‌آموزان پایهٔ سوم به لحاظ ویژگی‌های هیجانی و عاطفی، نسبت به انتقاد و ریشخند، حسّاسیت دارند و ممکن است در سازش یا کنار آمدن با مورد پیش آمده، دچار مشکل شوند. آنان به تشویق و تحسین، به ویژه از سوی معلّم نیاز فراوان دارند و فعّالیت «صندلی صمیمیت» به راحتی فرصت ارتباط بین معلّم و دانش‌آموز را فراهم می‌آورد.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ـ املا	۲۵ دقیقه
۲ـ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

شگردهای زیادی برای یک زنگ املای مفرّح، وجود دارد. برای این درس «املای سفره‌ای» پیشنهاد می‌گردد. در حیاط مدرسه، سفرهٔ یک بار مصرف به طولی که همهٔ بچّه‌ها دو طرف آن بنشینند، پهن کنید. بچّه‌ها ماژیک به همراه داشته باشند. به هر ۲ یا ۳ نفر یک فعّالیت املایی واگذار کنید تا روی سفره بنویسند. بچّه‌ها این فعّالیت را خیلی دوست دارند.

● **مثال :**

گروه اوّل : کلماتی را که در متن درس «ـ مند» دارند به خاطر آورده، بنویسید.

گروه دوم : پنج کلمه از متن درس به دلخواه بنویسید.

می‌توانید تکالیف هر گروه را جابه‌جا کنید تا همه بتوانند انواع تمرین‌ها را تجربه کنند.

● بیاموز و بگو

هدف از این بخش، تبیین اهمّیت «فعل» به عنوان محور اصلی معنای جمله است. چنان که در این فعّالیت ملاحظه می‌کنید، تمامی اجزای جمله، ثابت هستند و فقط فعل تغییر کرده است، با وجود این، یک تغییر عمده در معنای جمله ایجاد شده است. در انجام این فعّالیت می‌توانید به صورت شفاهی عباراتی را که فعل ندارند، بگویید تا دانش‌آموزان در ادامهٔ گفتهٔ شما، به صورت دسته‌جمعی با فعل‌های مناسب، جمله را با معانی متفاوت تمام کنند.

اگر از جمله‌هایی با محتوای طنزآمیز، استفاده کنید این فعّالیت برای بچّه‌ها جالب‌تر و هیجان‌انگیزتر خواهد بود.

■ جلسهٔ پنجم	
۱ـ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ـ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

دانش‌آموزان به تکمیل صفحهٔ دوم کتاب نگارش می‌پردازند و در صورت بروز اشکال از معلّم راهنمایی می‌گیرند.

● **تمرین خواندن**

مثل دروس قبل به مهارت خواندن اهمّیت داده، فرصت روخوانی با صدای بلند را طی جلسات تدریس یک درس برای همهٔ بچّه‌ها فراهم کنید.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

لحن متن درس دهم از نوع «عاطفی ــ خبری» می‌باشد. خواندن زیبا، دمیدن روح به پیکرهٔ بی‌جان متن است. روخوانی آداب خاص دارد که باید این آداب را به دانش‌آموزان آموخت. در دورهٔ معاصر متن‌های نثر بیشتر ساده، روزمره و همه‌فهم‌اند. برای خواندن این درس که دارای جملات عاطفی می‌باشد، خواننده باید خود را با احساسات نویسنده هماهنگ کند و لحنش را شکل دهد.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

برای ارزشیابی برگزاری یک «آزمون کتبی» پیشنهاد می‌گردد. از دانش‌آموز بخواهید آنچه را که از درس دهم یاد گرفته است به صورت خلاصه بنویسد. نوشتهٔ دانش‌آموز که حاصل تفکّر و مهارت او در نوشتن است، می‌تواند مورد ارزشیابی قرار گیرد.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در تمرین خط تحریری اتصال نشانه‌های غیر آخر به «م » در کلمات مهربانم، خوش‌بیانم، گویم، بی‌زبانم مورد تأکید است.

● **مرور آموخته‌ها**

در مرور مطالب درس از دانش‌آموزان بخواهید اشکالات خود را مطرح کنند و شما پاسخ بدهید.

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

در درس گذشته، چگونگی تقسیم موضوع به موضوعات کوچک‌تر آموزش داده شد. در این درس نیز به منظور تثبیت مطالب آموزشی و اهمّیت مطلب یک بار دیگر به این نکته اشاره می‌شود.

● ***پاسخ پیشنهادی سؤالات صفحهٔ نگارشی:***

موضوع کلّی : «دانش‌آموز»

۱ــ درس خواندن
۲ــ رفتار و اخلاق
۳ــ رعایت نظافت
موضوع کلّی : «کتابخانه»
۱ــ عضو شدن در کتابخانه
۲ــ طبقه‌بندی انواع کتاب‌ها
۳ــ اهمّیت کتابخوانی
موضوع کلّی : «زمستان»
۱ــ خواب زمستانی حیوانات
۲ــ میوه‌های فصل زمستان
۳ــ برف و یخبندان

● ارزشیابی مهارت خواندن

برای ارزشیابی مهارت خواندن، معیارهایی چون کامل ادا کردن کلمات، تلفظ درست واژه‌ها، و رعایت لحن مناسب در نظر گرفته شود.

■ جلســهٔ نهــم	
۱ــ بخوان و حفظ کن (نقاش دنیا)	۲۰دقیقه
۲ــ املا	۲۵دقیقه

● املا

مثل دروس قبل املای دو قسمتی شامل املای تقریری و فعّالیت‌های املایی برگزار می‌شود.

درس یازدهم: نویسندهٔ بزرگ

اهـــــــــــــــداف

۱ــ معرفی سعدی
۲ــ تقویت مهارت سخن گفتن همراه با تفکّر و تمرکز روی موضوع
۳ــ گسترش واژگان دانش‌آموز به کمک فرایند «وندافزایی»
۴ــ تقویت حافظه و درک شنیداری در فعّالیت «گوش کن و بگو»
۵ــ افزایش توانایی دانش‌آموزان در زیبانویسی
۶ــ آشنایی دانش‌آموزان با حکایت
۷ــ آشنایی دانش‌آموزان با نثر کهن

آموزش

جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

روش تدریس پیشنهادی

کارایی گروه، ایفای نقش همراه با قصّه‌گویی

• کارایی گروه (به شکل ساده)

۱ــ ابتدا دربارهٔ نثر کهن توضیحات کوتاهی به دانش‌آموزان بدهید.

۲ــ از بچّه‌ها بخواهید یک بار متن درس را به صورت کامل و با دقّت مطالعه کنند.

۳ــ کاربرگ سؤالات مربوط به درس را بین دانش‌آموزان توزیع کنید و فرصت بدهید به صورت انفرادی به سؤالات پاسخ بدهند.

۴ــ حالا از همان نمونه سؤال در اختیار گروه بگذارید تا اعضای گروه، دربارهٔ پاسخ سؤالات گفت وگو کنند، به توافق برسند و برگه را پاسخ بدهند. (طرح سؤالات به صورت چهارگزینه‌ای توصیه می‌شود.)

۵ــ پاسخ‌ها را در کلاس مرور کنید تا دانش‌آموزان جلوی سؤالاتی که نادرست پاسخ گفته‌اند؛ علامت بگذارند و به نوعی برگه‌های انفرادی و گروهی را تصحیح کنند.

۶ــ هر دانش‌آموز برگهٔ خود را با برگهٔ گروه مقایسه کند و اگر در کارکرد گروهی، تعداد پاسخ‌های نادرست کاهش یافته باشد، دانش‌آموز به کارایی گروه پی می‌برد و مشارکت را در فرایند یادگیری اثربخش می‌داند. چون ارزشیابی به صورت کیفی برگزار می‌شود، تصحیح به صورت کمّی و نمره‌گذاری در جداول این روش ضرورت ندارد. فلسفهٔ بهره‌گیری از این روش، پافشاری بر خرد جمعی و برتری دادن نتیجهٔ کار گروه بر عملکرد فرد است.

نمون برگ سؤالات روش کارایی گروه :	
باسمه‌تعالی درس یازدهم : نویسندهٔ بزرگ روش کارایی گروه	نام و نام‌خانوادگی : تاریخ :
۱ ــ کدام جمله در نثر کهن (قدیمی) به کار می‌رود؟ الف) او برای زیارت به مکّه سفر کرد. ☐ ب) خلقی بر سماط او گرد آمده‌اند. ☐ ج) سعدی با قرآن آشنایی کامل داشت. ☐	ارزشیابی درست پاسخ داده‌ام. ☐ درست پاسخ نداده‌ام. ☐
۲ــ حاتم طایی چگونه شخصی بود؟ الف) عصبانی و بداخلاق ☐ ب) از خودراضی ☐ ج) بزرگ همت و بخشنده ☐	درست پاسخ داده‌ام. ☐ درست پاسخ نداده‌ام. ☐
۳ــ آرامگاه سعدی در کدام شهر است. الف) شیراز ☐ ب) روم ☐ ج) مکّه ☐	درست پاسخ داده‌ام. ☐ درست پاسخ نداده‌ام. ☐
۴ــ نام کتاب‌های ارزشمند سعدی چیست؟ الف) الهی نامه و اسرارنامه ☐ ب) بوستان و گلستان ☐ ج) خاطرات شیرین ☐	درست پاسخ داده‌ام. ☐ درست پاسخ نداده‌ام. ☐
۵ــ چرا سعدی به سفر می‌رفت؟ الف) تا چیزهای بیشتری یادبگیرد. ☐ ب) چون پول فراوانی داشت. ☐ ج) چون در خانه حوصله‌اش سر می‌رفت. ☐	درست پاسخ داده‌ام. ☐ درست پاسخ نداده‌ام. ☐
نظر معلّم : امضا : تاریخ :	تعداد سؤالات درست :

● **نکته :** برای تعداد سؤالات، چهارچوب ویژه‌ای طرّاحی نشده است و بنا به سطح توانمندی‌های دانش‌آموزان تعداد سؤالات تغییر پیدا می‌کند.

● **خوانش متن**

با استفاده از کتاب گویا خوانش متن انجام شود.

● درک مطلب

فعّالیت‌های درک متن مثل دروس گذشته انجام می‌شود.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در قسمت واژه‌آموزی با استفاده از فرایند «وندافزایی»، اسامی مکان با افزودن پسوند «ــستان» ساخته می‌شوند. توجّه کنید چون این کلمات مشتق هستند در املا نویسی به صورت (سر هم) نوشته می‌شوند.

● تمرین خواندن

روان‌خوانی درست و شمردهٔ دانش‌آموزان را مثل دروس گذشته، در نظر داشته باشید. بعد از تمرین‌های اصولی و مستمر در زمینهٔ خواندن، در این قسمت از سال تحصیلی دانش‌آموزان باید از «روخوانی» یک سطح بالاتر رفته و به خواندن توأم با درک رسیده باشند. روخوانی بیان کلمات از روی نوشته است که در آن ارتباطی بین کلمات و درک و دریافت وجود ندارد. یعنی دانش‌آموز آنچه را دیده به زبان می‌آورد. در حالی که خواندن علاوه بر بیان نوشته‌ها، باید به درک و فهم بینجامد.

■ جلســـهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

دانش‌آموزان صفحهٔ اوّل کتاب نگارش را در کلاس تکمیل می‌کنند و شما آن را بررسی

و نظارت می‌کنید. در تمرین سوم کلمات گلدان، گل‌خانه، گلزار، کوهنورد، کوه‌پیمایی، کوهسار قابل استفاده است.

● صندلی صمیمیت

دانش‌آموزان در بخش نگارش تاکنون آموخته‌اند که برای نوشتن یک بند بهتر است موضوع اصلی را به موضوعات کوچک‌تر تقسیم نمایند و اگر یکی از این موضوعات را انتخاب کنند و دربارهٔ آن بنویسند، نوشتهٔ آنها دارای انسجام و روال منطقی بهتری خواهد بود. در فعّالیت «صندلی صمیمیت» همین فرایند در مهارت سخن گفتن با هدف پرورش فن بیان، اتفاق می‌افتد تا انسجام کلامی نیز صورت پذیرد. مطابق با دستورالعمل موجود در کتاب فارسی این فعّالیت را انجام دهید. اجرای درست این فعّالیت مکمل بخش نگارش در کتاب نگارش است و موجب افزایش قدرت تفکّر دانش‌آموزان و ایجاد انسجام فکری در آنان می‌شود.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

در این قسمت، املا به صورت ایستگاهی پیشنهاد می‌شود. در حیاط مدرسه، چهار ایستگاه در نظر بگیرید. در ایستگاه اوّل دانش‌آموزان به صورت گروهی با استفاده از آب‌پاش‌هایی که از قبل تدارک دیده شده، کلماتی را که برایشان در نظر گرفته‌اید، روی زمین می‌نویسند. پس از این کار به ایستگاه دوم می‌روند و دستهٔ دوم کلمات را با خمیربازی می‌سازند. در ایستگاه سوم کاغذهای ریزی را که آماده شده است، مچاله نموده، با کنار هم قراردادن آنها کلمه را می‌نویسند و در ایستگاه چهارم توپ کوچک را به سمت کلمهٔ نصب شده بر دیوار، که سرگروه می‌خواند، پرتاب می‌کنند. با توجّه به خلّاقیت خود و نیازهای کلاس درستان می‌توانید ایستگاه‌های مختلفی را طرّاحی کنید. جهت نظارت بر درست‌نویسی کلمات در ایستگاه‌های مختلف از دانش‌آموزان قوی در این زمینه یاری بگیرید و مسئولیت کنترل صحیح نوشتن را به خود گروه واگذار کنید.

بیاموز و بگو

در فعّالیت «بیاموز و بگو» توصیه می‌شود نمونه‌هایی از حکایات کوتاه و ترجیحاً طنز را بین گروه‌ها توزیع نمایید تا دانش‌آموزان با کمک هم در گروه آن را بخوانند و لذّت ببرند. سپس از نمایندهٔ گروه‌ها بخواهید که حکایت‌ها را به نوبت برای کلّ کلاس تعریف کنند. در انتها این نوع نوشته را تحت عنوان "حکایت" معرّفی کنید. متون را از قبل در اختیار دانش‌آموز نگذارید تا متن داستان کشش و جذّابیت لازم را برای گوش دادن داشته باشد.

■ جلســهٔ پنجــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ گوش کن و بگو	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

در تمرین دوم این صفحه، همهٔ کلمات دارای ارزش املایی هستند و هر کلمه‌ای را که دانش‌آموز انتخاب کند، صحیح است. هدف این فعّالیت، مرور کلمات و تثبیت شکل درست آنها در ذهن دانش‌آموز می‌باشد.

● گوش کن و بگو

یکی از مهارت‌های اصلی زبان، مهارت گوش کردن است که باید به آن توجّه شود به این منظور در کتاب فارسی سوم ابتدایی فعّالیت «گوش کن و بگو» در ساختار جدیدی طرّاحی شده است. هدف از این فعّالیت افزایش تمرکز و درک شنیداری دانش‌آموز است. با استفاده از نرم‌افزاری که به پیوست این کتاب در اختیار آموزگاران گذاشته شده است، ابتدا متن داستان را در فضایی آرام برای دانش‌آموزان پخش کنید و از آنها بخواهید با دقّت به داستان گوش فرادهند. سپس کتاب فارسی را باز کرده، به صورت انفرادی جملات را بخوانند و ترتیب رویدادها را بگویند. چنانچه نرم‌افزار مربوطه را در اختیار نداشتید متن داستان‌های مخصوص فعّالیت «گوش کن و بگو» به صورت ضمیمه در انتهای همین کتاب آمده است. سعی

کنید آرام و شمرده و رسا داستان را بخوانید و فعّالیت را انجام دهید.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

در تشخیص لحن متون مختلف، شناخت لحن شخصی شاعران و نویسندگان می‌تواند به خواننده، کمک زیادی بکند. مثلاً سعدی در بوستان لحنی پدرانه دارد. در نثرگلستان نیز سعدی در بیان حکایات، لحن ملایم روایی را به کار می‌گیرد. لذا در قسمت نثر کهن درس که نشان از بیان حکایت دارد باید برخی از کلمات را کشیده‌تر خواند تا زیبایی خواندن حفظ شود.

● **ارزشیابی**

برای ارزشیابی، پرسش شفاهی پیشنهاد می‌شود. از دانش‌آموز بخواهید که داستان خارکن را به زبان سادهٔ امروزی بازگو نماید و یا اینکه توضیحاتی از درس دربارهٔ سعدی ارائه دهد.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

تمرین سوم : کلمهٔ رمز «فیروزه» می‌باشد. منظور معدن فیروزه‌ای در شهر نیشابور استان خراسان رضوی است، که تنها معدن فیروزهٔ دنیاست. در کشور آمریکا نیز فیروزهٔ صنعتی تولید می‌شود که مرغوبیّت فیروزهٔ نیشابور را ندارد. فیروزه، سنگی است به رنگ آبی فیروزه‌ای که در

زیورآلات استفاده می‌شود.

■ جلســـهٔ هشتــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

پس از تمرین درس‌های گذشته در بخش نگارش و صندلی صمیمیت، انتظار می‌رود دانش‌آموز بتواند موضوع را محدود کند و یک بند منسجم تولید کند.

موضوع : پاییز

موضوعات کوچک‌تر

۱ــ برگ‌ریزان پاییز

۲ــ بازگشایی مدارس

۳ــ میوه‌های فصل پاییز

به دو بند زیر توجّه کنید :

● ***بند۱ :*** فصل پاییز بسیار زیبا است. در فصل پاییز برگ درختان زرد می‌شوند و می‌ریزند. در آغاز ماه مهر که اوّلین ماه فصل پاییز است دانش‌آموزان به مدرسه می‌روند. میوه‌های فصل پاییز خوش‌مزه‌اند. ما فصل پاییز را دوست داریم.

● ***بند۲ :*** در اوّلین روز فصل پاییز، بچّه‌ها شادی کنان به مدرسه می‌روند. ماه مهر با حضور بچّه‌ها در مدرسه بسیار باشکوه می‌شود. خورشید پاییزی به دانش‌آموزان لبخند می‌زند و ورودشان را به مدرسه تبریک می‌گوید.

بند اوّل اگر چه در مورد موضوع پاییز است. امّا انسجام موضوعی ندارد و از هر دری سخنی به میان آورده است. امّا در بند دوم صرفاً به موضوع کوچک‌شدهٔ «باز گشایی مدارس» اشاره کرده، از پراکنده‌گویی پرهیز نموده است و فقط دربارهٔ جملهٔ اوّل بند (جملهٔ موضوع) توضیحاتی ارائه می‌دهد. بدین ترتیب این بند، به لحاظ محتوا و انتقال پیام، کامل است.

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ بخوان و بیندیش (خواب خلیفه)	۲۵دقیقه
۲ــ املا	۲۰دقیقه

در ادامهٔ فرایند آموزش درک متن، توجّه به سؤالات «درک و دریافت» نشان می‌دهد درک اطّلاعات صریح متن، رسیدن به استنباط و توجّه به ضمایر شخصی، به عنوان ابزارهای انسجام بین گزاره‌های متن برجسته شده است.

● املا

مثل دروس گذشته املای دو قسمتی (تقریری و فعّالیت‌های املایی) به اجرا گذاشته می‌شود. بهتر است در تصحیح اوراق املا از دانش‌آموزان کمک بگیرید. این کار در ایجاد اعتماد به نفس در ایشان و ایجاد حس علاقه‌مندی به درس املا مؤثّر است و غیر مستقیم به تعمیق آموزش املا می‌انجامد.

■ جلسهٔ دهم	
حکایت (راز جعبه)	۴۵ دقیقه

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ــ املا	۲۰دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه

● املای پایان فصل

برای هدفمند نمودن ارزشیابی املای آخر فصل، با توجّه به کلمات دارای ارزش املایی، بازخورد این فعّالیت به اولیا، در جهت پیشرفت دانش‌آموزان مؤثّر است.

● صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)

در شمارهٔ یک فعّالیت‌های تکمیلی، تلفیق اطّلاعات متن و توجّه به سیر رویدادهای آن مورد سنجش قرار گرفته است. سؤال آخر این صفحه به بالاترین سطح درک متن یعنی تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن می‌پردازد. دانش‌آموز برای پاسخ به این سؤال علاوه بر استنباط درون متنی، نیاز به استنباط برون متنی دارد و با استفاده از دانش پیشین خود خلأهای متن را پر کرده، به درک درست می‌رسد. بدیهی است هر قدر دانش پیشین دانش‌آموز بیشتر باشد به درک بهتری خواهد رسید.

فصل ششم: ایران من

درس دوازدهم: ایران عزیز

درس سیزدهم: درس آزاد

درس چهاردهم: ایران آباد

فصل ششم : ایران من

مهارت‌های خوانداری

- درس دوازدهم : ایران عزیز
  - درست و نادرست — درک اطّلاعات صریح متن
  - درک مطلب — رسیدن به استنباط
  - واژه‌آموزی — فرایند وندافزایی، وند مکان ساز (ـ دان)
  - صندلی صمیمیت
  - بیاموز و بگو
  - گوش کن و بگو
- درس سیزدهم : درس آزاد
- بخوان و حفظ کن : وطن
- درس چهاردهم : ایران آباد
  - درست و نادرست — درک اطّلاعات صریح متن
  - درک مطلب — تلفیق اطّلاعات متن و رسیدن به استنباط
  - واژه‌آموزی — فرایند وندافزایی، وند مکان«ـ ی» مانند عکاسی»
  - صندلی صمیمیت
  - بیاموز و بگو — معرفی نهاد یا فاعل
  - گوش کن و بگو — تقویت تمرکز شنیداری
- بخوان و بیندیش : بوی سیب و یاس
  - درک و دریافت — درک اطّلاعات صریح متن، رسیدن به استنباط، توجّه به ضمایر شخصی برای انسجام بین گزاره‌های متن
- حکایت : خروس ایرانی

مهارت‌های نوشتاری

- درس دوازدهم : ایران عزیز
  - فعّالیت‌های درس
  - هنر و سرگرمی
  - نگارش
- درس چهاردهم : ایران آباد
  - فعّالیت‌های درس
  - هنر و سرگرمی
  - نگارش
- فعّالیت‌های تکمیلی — تلفیق اطّلاعات متن، رسیدن به استنباط، توجّه به ضمایر شخصی برای انسجام بین گزاره‌های متن

۶

اهداف فصل ششم: ایران من

۱ــ ایجاد حس وطن‌دوستی در دانش‌آموزان

۲ــ ایجاد نگرش مثبت نسبت به پاسداشت میهن و حفظ ارزش‌های آن

۳ــ تقویت مهارت سخن‌گفتن در دانش‌آموزان

۴ــ گسترش دامنهٔ واژگان دانش‌آموزان با وندافزایی

۵ــ بهره‌گیری از شعر فارسی در تلطیف روحیهٔ دانش‌آموزان

۶ــ تقویت مهارت شنیداری دانش‌آموزان در فعّالیت گوش کن و بگو

۷ــ تقویت قوهٔ حافظهٔ دانش‌آموزان با حفظ شعر «بخوان و حفظ کن»

۸ــ افزایش قدرت درک متن دانش‌آموزان در بخش «درک مطلب» و بخوان و بیندیش

۹ــ گسترش جمله با نقش فاعل در آن

۱۰ــ آشنایی دانش‌آموزان با انواع حکایات و ضرب‌المثل‌ها

۱۱ــ افزایش توانایی دانش‌آموزان در زیبانویسی خط تحریری

درس دوازدهم: ایران عزیز

اهداف

۱ـ تقویت مهارت خواندن شعر با رعایت لحن، آوا و درنگ‌ها
۲ـ بهبود سواد خواندن و درک متن دانش‌آموزان
۳ـ تقویت مهارت سخن گفتن
۴ـ گسترش دامنهٔ لغت دانش‌آموزان با وندافزایی
۵ـ معرفی شعر به عنوان یکی از بخش‌های مهم ادبیات و آشنایی با سرایندهٔ شعر
۶ـ تقویت مهارت شنیداری دانش‌آموزان
۷ـ تقویت مهارت زیبانویسی

دانش‌افزایی

عباس یمینی شریف، آموزگار، مدیر مدرسه و شاعر شیرین زبان ادبیات کودکان بود. در سال ۱۲۹۸در محلهٔ پامنار تهران به دنیا آمد. در سال ۱۳۲۱ اولین شعرش برای کودکان در مجلهٔ نونهالان منتشر شد. درسال ۱۳۲۴ اشعار او در کتاب‌های درسی دورهٔ ابتدایی ایران وارد شد. تألیف او به نام «دارا و آذر» معروف است و سال‌ها اولین کتاب آموزشی کودکان بوده است. او یکی از بنیانگذاران شورای کتاب کودک بود. بیش از سی اثر شعر و داستان او در دوران حیاتش به انتشار رسید.

■ آموزش

■ جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش پیشنهادی تدریس**

الگوی بدیعه‌پردازی، دکلمه‌خوانی گروهی

● **الگوی بدیعه‌پردازی**

۱ــ یک توصیف زیبا و ساده از ایران با همیاری دانش‌آموزان ارائه دهید.

۲ــ قیاس مستقیم (مقایسهٔ سادهٔ دو مفهوم) : از بچّه‌ها بخواهید ایران را یک انسان درنظر بگیرند و سپس بگویند به نظر آنها ایران چگونه انسانی است. مطالب دانش‌آموزان را روی تخته یادداشت کنید.

● **مثال :**

فرزانه : ایران یک انسان زیبا است.

مریم : ایران مهربان و دوست داشتنی است.

لادن : ایران یک مادر خوب است.

۳ــ قیاس شخصی: از دانش‌آموزان بخواهید خود را جای «ایران» بگذارند و احساسات خود را بیان کنند یعنی بگویند چه حسی دارند.

معصومه : احساس غرور و افتخار می‌کنم.

شادی : احساس یک نگهبان قوی را دارم.

۴ــ تعارض فشرده: در این مرحله از دانش‌آموزان بخواهید تا از بین قیاس‌ها و تشبیه‌های مرحلهٔ دوم و سوم کلماتی را جدا کنند و بگویند که کدام‌یک از این کلمات (اگر متضاد باشند بهتر است) برایشان جالب‌تر است.

● **مثال** : کلمات انتخاب شده : زیبا، مهربان، مادر خوب، غرور، نگهبان

۵ــ توصیف خلاق: حالا از دانش‌آموزان بخواهید از میان قیاس‌های برگزیده، چند تا را انتخاب کرده، با استفاده از آنها موضوع ایران را دوباره توصیف کنند. بین توصیف سادهٔ اوّل زنگ و این توصیف تفاوت بسیاری است. این توصیف دارای غنا و ارزش زیادی است چون حاصل تلاش جمعی می‌باشد.

آنچه توضیح داده شد یک نمای خیلی ساده و کاربردی از الگوی بدیعه‌پردازی است. این روش در تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان بسیار راهگشا است.

● خوانش متن

از روی شعر با کلامی موزون و آهنگین بخوانید و دانش‌آموزان نیز شعر را هم‌خوانی کنند. از آنجایی که این اولین متن درس در قالب شعر است، پرداختن به آن بسیار اهمّیت دارد. این شعر یک نوع وطنیه است که شاعر در آن به «مام وطن» می‌پردازد. وطنیه شعری است که در وصف میهن سروده می‌شود و شاعر می‌کوشد تا با تحریک احساسات ملی‌گرایانه و وطن‌دوستانهٔ مخاطبان، آنان را به

پاسداری و محافظت از کشور خود برانگیزد. شاعر این گونه اشعار، با شور و حرارتی وصف‌نشدنی مردم را به دفاع از میهن فرا می‌خواند و در این کار، وطن را مادر خود می‌داند، مادری که هر کس برای دفاع و حمایت از او باید به پا خیزد و از خود غیرت نشان دهد. یک نمونه از شعر ایرج میرزا در ذیل می‌آید.

وطن ما به جای مادر ماست — مادر خویش را نگهبانیم

شکر داریم کز طفولیت — درس « حبّ‌الوطن » همی‌خوانیم

چون که حبّ‌الوطن ز ایمان است — ما یقیناً ز اهل ایمانیم

گر رسد دشمنی برای وطن — جان و دل، رایگان بیفشانیم

درک مطلب : مثل درس گذشته انجام شود.

■ جلسهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

«ــ دان» پسوند « جا » و « مکان » است. علاوه بر کلمات کتاب می‌توانید آتشدان، قلمدان و... را نیز مثال بزنید.

در این بخش تعدادی از پسوندها که در آخر واژه می‌آیند و مفهوم جدیدی به آن می‌بخشند و در بعضی از موارد نوع دستوری آن را نیز عوض می‌کنند، ارائه می‌شوند.

ردیف	پسوند	مثال	ردیف	پسوند	مثال
۱	ـ ا	شبه جمله : خوشا، عجبا اسم مصدر : پهنا، درازا صفت فاعلی : دانا، بینا، زیبا	۱۰	ـ سار (مکان)	چشمه‌سار، کوهسار
			۱۱	ـ سان (شباهت)	همسان، بیرسان
۲	ـ ار	اسم مصدر : دیدار، گفتار صفت فاعلی : خواستار، خریدار صفت مفعولی : گرفتار، پدیدار	۱۲	ـ ستان (مکان)	بیمارستان، بوستان
			۱۳	ـِ ش (اسم مصدر)	خورش، برش، دانش
۳	ـ آسا بیان شباهت	برق‌آسا، پلنگ‌آسا	۱۴	ـَ ک	تحقیر : مردک محبّت : طفلک تشبیه : عروسک
۴	ـ اک اسم ساز	خوراک، پوشاک	۱۵	ـ کده (مکان)	میکده، دانشکده
۵	ـ ان (قید و صفت)	صفت فاعلی : لرزان، روان	۱۶	ـ گار (صفت فاعلی)	آفریدگار اسم : روزگار
۶	ـ انه (قید و صفت)	دلیرانه،مردانه،خردمندانه	۱۷	ـ مند (دارا بودن)	دانشمند، خردمند
۷	ـ چه	کتابچه، باغچه	۱۸	ـ ناک (مبالغه در صفت)	خشمناک، ترسناک
۸	ـ چی	توپچی، تماشاچی	۱۹	ـ وار	امیدوار، دیوانه‌وار
۹	ـ دان	آتشدان، قلمدان	۲۰	ـ نده(صفت فاعلی)	دونده

● **تمرین خواندن**

دکلمه‌خوانی در تمرین خواندن شعر این درس مؤثّر است. پیشنهاد می‌شود با هماهنگی معاونت دبستان، دانش‌آموزان کلاستان به صورت جمع‌خوانی این شعر را در مراسم صبحگاه برای همهٔ دانش‌آموزان مدرسه بخوانند.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

صفحهٔ اول کتاب نگارش

در تمرین سوم صفحهٔ اول کتاب نگارش تکمیل متن با کلمه‌های داده شده، مدّنظر است.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● **املا**

برای املا در این بخش، «املای خوشه‌ای» پیشنهاد می‌شود. دانش‌آموز یک کلمه از متن درس انتخاب کند و بنویسد. حالا با صدای آخر کلمه، دو کلمه از درس بیابد و بنویسد و این کار را تا جایی که امکان دارد، ادامه دهد. هر جا که دیگر کلمه‌ای نیافت، خوشهٔ کلمات را همان جا تمام کند و دوباره کلمهٔ جدیدی بنویسد (کلمات تکراری نباشند). انجام این فعّالیت به صورت گروهی باعث جلوگیری از صرف زیاد زمان خواهد بود.

● **مثال**

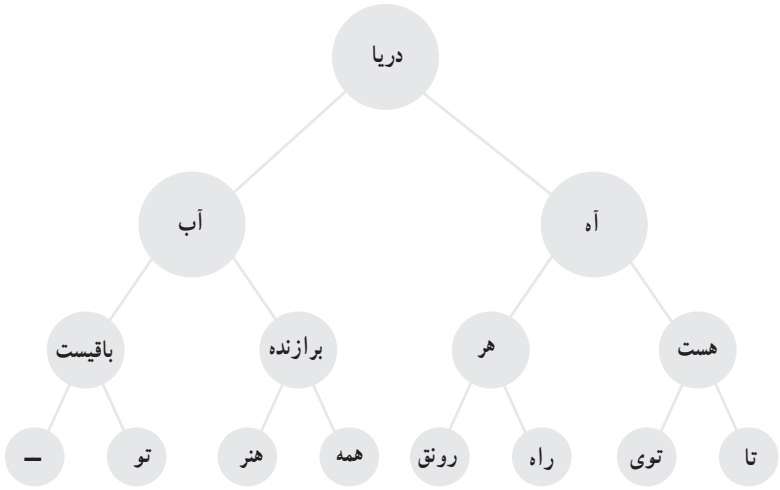

● **بیاموز و بگو**

در بیاموز و بگو دربارهٔ شعر توضیحاتی را به دانش‌آموزان ارائه نمایید.

■ جلسهٔ پنجم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● **صفحهٔ دوم کتاب نگارش**

صفحهٔ دوم کتاب نگارش توسط دانش‌آموزان تکمیل گردد و در همان جلسه رفع اشکال از سوی معلم صورت پذیرد.

■ جلسهٔ ششم	
۱ــ گوش کن و بگو	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● **گوش کن و بگو**

با استفاده از نرم‌افزار، داستان را پخش کنید در غیر این صورت از پیوست انتهای کتاب، داستان را بخوانید، دانش‌آموزان کارهای درست و نادرست متن داستان را به خاطر بسپارند و دربارهٔ آن در گروه صحبت کنند. نیازی به نوشتن مطالب در کتاب نیست. در این فعّالیت علاوه بر افزایش تمرکز شنیداری، مفاهیم در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و موجب افزایش درک شنیداری او می‌گردد.

● **خواندن (تأکید برلحن، آوا و آهنگ مناسب)**

دربخش تمرین چون لحن شعر، لحن میهنی (وطنیه) می‌باشد، رعایت نکات ذیل به زیبایی شعر، هنگام خواندن می‌افزاید.

- مانند شاعر، حس وطن‌خواهی و شور و هیجان آن را باید پروراند.
- باید بر تأثیرگذاری خواندن توجّه کرد.
- وزن این اشعار در بسیاری از موارد تلفیقی از لحن حماسی با لحن عاطفی است.

ابتدا و انتهای این شعر لحن عاطفی دارد و با حالت ابراز عشق و محبّت نسبت به مادر وطن بیان می‌شود؛ امّا متن شعر بیشتر به لحن حماسی نزدیک می‌شود.

■ جلسهٔ هفتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

■ جلسهٔ هشتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

درقسمت نگارش، پس از اینکه دانش‌آموزان به مهارت انتخاب موضوع مناسب مسلّط شدند، به راحتی بندنویسی را انجام می‌دهند.

● مرور آموخته‌ها

در قسمت مرور مطالب درس از دانش‌آموزان بخواهید صفحه را به چند قسمت تقسیم کنند، کتاب را ورق زده؛ نکات ادبی، دستوری، املایی و انشایی را تفکیک کنند و بنویسند. بدین‌ترتیب مروری بر مطالب درس با طبقه‌بندی مطالب انجام می‌شود.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

در قسمت ارزشیابی پیشنهاد می‌شود یک فعّالیت یادگیری (تکلیف) طراحی کنید. بدین صورت که از بچه‌ها بخواهید استان یا شهر زادگاه خود یا پدر و مادرشان را انتخاب کنند و پس از تحقیق و مطالعه و مصاحبه با پدر و مادر یک ماکت کوچک از آداب و رسوم و نوع پوشش، مکان‌های دیدنی و یا محصولات کشاورزی، صنعتی و..... آن بسازند و در کلاس دربارهٔ آن به دوستانشان توضیح بدهند. می‌توانید از دست‌سازهای دانش‌آموزان یک نمایشگاه کلاسی تشکیل دهید و از بقیهٔ کلاس‌ها جهت بازدید دعوت به عمل آورید.

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۵ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● ارزشیابی از مهارت خواندن

با توجه به اهمّیت رعایت لحن و آهنگ مناسب شعر هنگام خواندن، در بحث ارزشیابی برای این نکته اهمّیت قائل شوید.

● **املا**

املا گفتن از شعر را توصیه نمی‌کنیم؛ ولی نوشتن املا از شعر، کار ناروایی نیست. بهترآن است که واژه‌های مورد نظر استخراج شده، با آنها یک متن زیبا ساخته شود و در قسمت فعّالیت‌های املایی نیز طراحی مناسب صورت گیرد.

● **مثال**

کلمات : ایران عزیز، زرخیز، نعمت، دل‌انگیز، مقّدس، برازنده، آغوش، صبور، رونق، زاد، چشم طمع، زادگاه .....

● **یک نمونه متن معلّم ساخته**

ایران کشوری زیبا، آباد و زرخیز است. دراین سرزمین مقدّس، مردم خوب و صبوری زندگی می‌کنند. این مردم عاشق میهن خود هستند و برای حفظ خاک خود از هیچ خطری نمی‌هراسند. ایران، زادگاه مردان وزنان پاک‌دامنی است که علم و دانش را گستردند. خلیج فارس و دریای خزر خاک پرمهر ایران را در آغوش گرفته‌اند. رونق ایران به نعمت فراوانی است که خداوند درآن نهاده است. ما خدا را برای این همه زیبایی‌های دل‌انگیز شکر می‌کنیم.

درس سیزدهم

درس آزاد

درس آزاد ایستگاه اندیشیدن و درنگ کردن و آفریدن است. این درس فرصتی است تا دانش‌آموز و معلّم به یاری هم به فراخور ذوق و علاقه، دلبستگی‌های فرهنگ بومی،ادبیات محلی و نیازها و بایسته‌هایی که در دیگر درس‌ها به چشم نیامده‌اند، مطالبی را بازگو نمایند. به بیان دیگر درس آزاد، فرصتی است تا دانش‌آموز و معلّم در تألیف کتاب مشارکت داشته باشند و هر یک خود را در شکل‌گیری کتاب سهیم ببینند وکتاب را از آن خود بدانند؛ به گونه‌ای که دانش‌آموزان پس از تألیف درس آزاد می‌توانند نام خود را در ردیف نام پدیدآورندگان کتاب ثبت کنند. برپایهٔ آنچه گفته شد اهداف درس آزاد را می‌توان بدین گونه برشمرد :

۱ــ تشخیص کاستی‌های احتمالی کتاب و اقدام به تولید محتوای مناسب

۲ــ پرورش توانایی تولید مادهٔ درسی در دانش‌آموزان با نظارت و هدایت آموزگاران

۳ــ پاسخ به نیازهای معلّمان، دانش‌آموزان و اولیا

۴ــ بهره‌گیری از مشارکت همکاران در تألیف کتاب

۵ــ بهره‌گیری از تعامل دانش‌آموز و خانواده در سازماندهی و تألیف کتاب

۶ــ آشنایی با برخی از نمودهای فرهنگی و جلوه‌های آداب و رسوم و سنّت‌های بومی یا منطقه‌ای

۷ــ شناخت بیشتر شخصیت‌های علمی و فرهنگی محل زندگی

۸ــ توجه عمیق‌تر به لهجه، گویش و نشانه‌های زبان و ادبیات محلی

۹ــ پرورش توانایی بندنویسی و بهره‌گیری از تفکر و نقد و تحلیل
۱۰ــ ایجاد علاقه نسبت به فرهنگ محلی و آثار ادبی و زبانی منطقه‌ای

● روش‌های تولید درس آزاد

برای نوشتن و تولید درس آزاد یکی از روش‌های زیر پیشنهاد می‌شود :

● هر دانش‌آموز به صورت مستقل و فردی برای تولید درس آزاد اقدام نماید.

● دانش‌آموزان به صورت گروهی و با مشارکت تمام افراد گروه (تقسیم‌بندی دانش‌آموز کلاس به چند گروه) برای تولید درس آزاد اقدام نمایند.

● تولید درس در کلاس (مجموعهٔ نظرهای کلاس با راهنمایی و رهبری معلّم کلاس)

در تولید درس آزاد می‌توان از توانمندی دانش‌آموزان در بندنویسی بهره برد. موضوع نوشته : «محل زندگی»، موضوع خیلی کلی است و باید به موضوعات کوچک‌تر محدود شود. مثلاً وضعیت جغرافیایی محل، آداب و رسوم، زبان منطقه و غذاهای خاص آن منطقه، چهار موضوع کوچک‌تری هستند که در مورد هر یک می‌توان یک بند نوشت. لازم است معلّم به دانش‌آموزان کمک کند تا چهارچوب متن خود را مشخص نمایند، سپس اقدام به نوشتن کنند. به عنوان نمونه، چهارچوب نوشته، می‌تواند شامل سه بند باشد که بند اوّل وضعیت جغرافیایی محل را توضیح دهد؛ بند دوم زبان و بند سوم آداب و رسوم منطقه را بیان کند.

در تدوین متن می‌توان از روش‌های پیش‌سازمان دهنده، بدیعه پردازی و بارش مغزی بهره برد. در این قسمت، موضوعاتی مناسب با عنوان و محتوای فصل در حوزهٔ فرهنگ و زبان و آداب محلّی، پیشنهاد می‌شود. درس آزاد در فصل «ایران من» آورده شده است و این موضوع دامنهٔ گسترده‌ای دارد؛ لذا امکان تولید یک متن زیبا فراهم است.

در طراحی فعّالیت‌های کتاب نگارش نیز تطابق فعّالیت‌ها با روند طراحی کتاب ضروری است. از دید ساختاری توجه به عناصر مبتنی بر نگرش شبکه‌ای، نقش معلّم به عنوان ناظر و راهنما و نقش دانش‌آموز در مقام تولیدکننده ضروری است.

مهارت‌های خوانداری و نوشتاری این درس برای هشت جلسه طراحی خواهد شد.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و حفظ کن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● بخوان وحفظ کن

شعر وطن را با رعایت لحن وطنیه که توضیح داده شد، بخوانید و بر حفظ شعر تأکید کنید.

● دانش‌افزایی

محمد تقی بهار معروف به ملک الشعرا، شاعر، ادیب، نویسنده، روزنامه نگار و سیاست‌مدار معاصرایرانی بود. ایشان در سال ۱۲۶۵در مشهد به دنیا آمد. از آثار او می‌توان دیوان اشعار، سبک شناسی شعر در ایران و تاریخ تطوّر شعر فارسی را نام برد.

قالب شعر وطن، قصیده است. قصیده شعری است که مصراع اول شعر و مصراع‌های زوج آن هم‌قافیه هستند و تعداد ابیات آن از پانزده بیت بیشتر است. قصیده اولین قالب شعری است که از نیمهٔ قرن سوم در ادبیات فارسی به تقلید از شعر عربی پدید آمد.

شکل هندسی قصیده

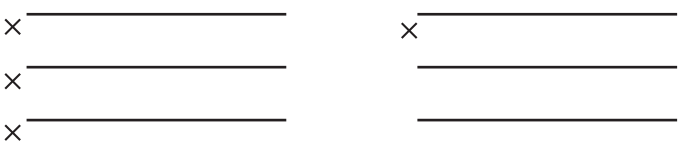

● درس چهاردهم: ایران آباد

■ اهـــــــــــــــــداف

۱ــ ارتقای حس وطن‌دوستی و پاس‌داشت از کیان سرزمین و میهن
۲ــ آشنایی با مفاهیم کلیدی یک کشور مانند جغرافیا، تاریخ و زبان یک کشور، اتحاد و ایثار مردم کشور
۳ــ افزایش توانایی دانش آموز در درک متن و مهارت خواندن
۴ــ تقویت مهارت فن بیان و قضاوت دربارهٔ شیوهٔ سخن گفتن
۵ــ آشنایی با فاعل به عنوان بخشی از اجزای جمله
۶ــ تقویت فرهنگ مطالعه وکتاب‌خوانی

■ آموزش

■ جلســهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش پیشنهادی تدریس**

پرسش و پاسخ، اعضای گروه

● **پرسش و پاسخ**

مفاهیم عمدهٔ این درس مرزنشینان، نقش تاریخ میهن در پیشرفت آن، زبان و گویش‌های محلی، عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی، علمی و صنعتی کشور، ایمان و اتحّاد، حماسهٔ دفاع مقدّس، شجاعت قهرمانان جنگ به‌ویژه خلبانان می‌باشد. هریک از این مفاهیم را به زبان ساده و قابل فهم در قالب پرسش مطرح کرده، پاسخ‌های دانش‌آموزان را با حوصله بشنوید. گفته‌هایشان را تصحیح و تکمیل نمایید و مطالب را جمع‌بندی کنید. برای ایجاد جذّابیت در تدریس از تصاویر مرتبط بهره بگیرید.

● **نکته** : در درس آزاد دانش‌آموزان متنی را تولید کردند که در هر بند آن جنبه‌ای از محلّ زندگی آنها برجسته شده بود. در درس ایران آباد نیز همین سبک نوشته ارائه شده است. به عبارت دیگر متنی تولید شده است که جنبه‌های مختلف موضوع ایران در هر بند آن مورد توجه قرار گرفته است.

ــ این درس نوشتهٔ دکتر فریدون اکبری شِلدره است ولی در گروه، بازخوانی و با تغییراتی همراه شده است.

● خوانش متن

روخوانی متن توسط معلّم و دانش‌آموز در وقت باقی مانده، ضروری است.

● **درک مطلب**

فعّالیت درک مطلب را مطابق با توضیحات دروس گذشته انجام دهید.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در بخش واژه‌آموزی پسوند «ــ ی» که اشاره به مکان دارد، تدریس می‌شود. میزتان را وسط کلاس بگذارید از قبل با تعدادی از بچّه‌ها هماهنگ کنید که عروسک‌های مناسب و زیبایی را همراه خود به کلاس بیاورند (عروسک‌هایی مخصوص عروسک گردانی که مانند دستکش روی دست بچه‌ها کشیده می‌شود، مناسب است). نقش هرکدام را از پیش تعیین کنید تا با آمادگی کامل پشت میز نمایش عروسکی قرار بگیرند، به طوری که هر یک دارای شغلی باشند و محل کار خود را معرّفی کرده، کارتی را که نام محل کار آنها بر آن نوشته شده است، به بچّه‌ها نشان دهند. مثال : (عکّاس، عکّاسی) (نجّار، نجّاری) (بزّاز، بزّازی).

● **نکته** : کلماتی که با اضافه شدن این پسوند حاصل می‌شود هم برای معرفی شغل به کار می‌رود و هم برای محل کار؛ در این درس به کاربرد دوم توجه شده است.

● تمرین خواندن

تمرین خواندن با هدف درست و روان‌خواندن مثل جلسات قبل به انجام می‌رسد.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

طی زمان در نظر گرفته شده توسط دانش‌آموزان به انجام می‌رسد.

● صندلی صمیمیت

مانند تمرین بخش نگارش، ابتدا دانش‌آموزان به کوچک کردن موضوع می‌پردازند و پس از تفکر در مورد آن صحبت می‌کنند. آنچه این قسمت را از صندلی صمیمیت قبلی متمایز می‌کند؛ مرحلهٔ قضاوت دربارهٔ شیوهٔ سخن گفتن است که در گروه اتفاق می‌افتد.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

برای املا بازی با مکعب‌های حروف پیشنهاد می‌شود. در هر سطح مکعب، یک حرف نوشته شده است. بچّه‌ها با کنار هم گذاردن مکعب‌های مناسب، کلمات داخل متن درس را در گروه بسازند. سپس کلماتی را که ساخته‌اند، روی کاغذ یادداشت کنند و یک بار از روی آنها رونویسی انجام دهند. لازم است معلم بر درست نوشتن کلمات نظارت نماید.

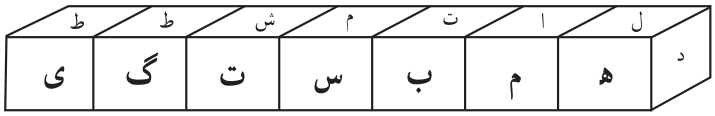

همبستگی

● بیاموز و بگو

اوّلین جزئی را که فعل برای گسترش جمله می‌پذیرد، فاعل است. چنان که در کتاب ملاحظه می‌کنید، فعل ثابت است و آنچه که تغییر می‌کند فاعل جمله است. باز هم تأکید می‌شود که به هیچ وجه آموزش دستور به شیوهٔ سنتی مورد نظر نیست. آموزش فقط با هدف ایجاد توانایی خرد کردن جمله به اجزای آن انجام می‌شود که موجب ارتقای درک متن دانش‌آموزان می‌شود. می‌توانید یک دایره روی تخته ترسیم کنید و هستهٔ آن را یک فعل بگذارید. گل‌برگ‌های گل را

برش داده و روی هر کدام فاعل مشخصی را بنویسید.
حالا از بچّه‌ها بخواهید گلبرگ‌های مناسب را انتخاب و گل را کامل کنند.

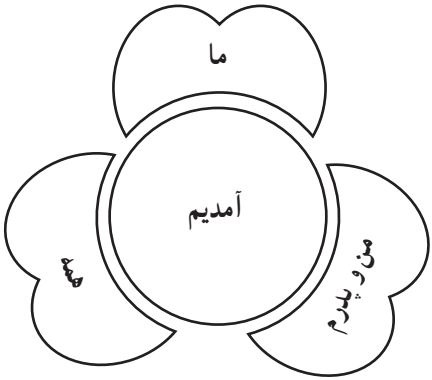

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ گوش کن و بگو	۲۵دقیقه

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

در تمرین دوم، مرتّب نمودن کلمات بر اساس حروف الفبا، با در نظر گرفتن نشانهٔ اوّل هر کلمه کافی است و نیازی نیست مانند فرهنگ لغت، کلیهٔ حروف کلمه به ترتیب ردیف شوند.

● گوش کن و بگو

داستان به کمک نرم‌افزار صوتی در کلاس خوانده شود تا دانش‌آموز به دقّت به داستان گوش کند. سپس دانش‌آموزان در گروه خلاصهٔ آن را برای یکدیگر تعریف کنند و عنوان مناسبی برای داستان انتخاب نمایند. در این مرحله علاوه بر مرحلهٔ ادراک، تولید صورت می‌گیرد و دانش‌آموز خلاصه‌ای از داستان را با بیان خود ارائه می‌کند.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۲۰دقیقه

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

متن این درس دارای لحن روایی ــ خبری است که شرح آن به طور کامل در درس اوّل آمده است.

● **ارزشیابی از فعّالیت‌های درس**

می‌توانید در بخش ارزشیابی از «آزمون شناسایی» بهره ببرید. نقشه‌ای از کشور ایران را روی تابلو نصب کنید. از دانش‌آموزان بخواهید که موقعیت شهر یا روستای خود را و یا زادگاه پدرانشان را روی نقشه پیدا کنند و دربارهٔ موقعیت مکانی، فرهنگی و اجتماعی شهر یا روستای خود در گروه بحث کنند. ملاک ارزشیابی را در نظر بگیرید و برای خود یادداشت کنید.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

تمرین دوم. مثال : کلمهٔ انتخابی از درس اوّل : شیرینی ها

● از درس دوم : مسابقات

● از درس سوم : دانش آموزان

و الی آخر

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در این بخش از نگارش «اهمیت جملهٔ اوّل» توضیح داده می‌شود. این جمله، کلیدی‌ترین جملهٔ بند است و بقیهٔ جملات بند در تکمیل آن جمله می‌آیند. در تمرین (الف) جملهٔ اوّل و بند مناسب آمده است. در تمرین (ب) جای جملهٔ اوّل خالی است و بند کامل شده است. دانش‌آموزان با خواندن بند، جملهٔ کلیدی بند را که موضوع اصلی نوشته در آن بیان شده است، می‌نویسند. برای تمرین بیشتر می‌توانید چند بند مانند قسمت (ب) طراحی کنید تا دانش‌آموز جملهٔ اصلی آن را بنویسد. این نوع تمرین‌ها هم به تقویت درک متن کمک می‌کند و هم در بندنویسی بسیار اهمّیت دارد.

جملهٔ اول قسمت (ب) : هر سال چهار فصل دارد.

■ جلســـهٔ نهـــم	
۱ــ بخوان و بیندیش (بوی سیب و یاس)	۴۵دقیقه

سؤال‌های درک و دریافت سطوح بالای درک را می‌سنجد. سؤال اوّل نیاز به استنباط برون‌متنی دارد؛ سؤال دوم تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن را می‌سنجد و در سؤال سوم و چهارم ابزار زبانی ضمیر مکان برای انسجام گزاره‌های متن، برجسته شده است.

این متن توسّط مژگان بابامرندی به رشتهٔ تحریر آمده است. کتاب «فقط بابا می‌تواند مرا از خواب بیدار کند.» از آثار اوست. او سال‌هاست که مربّی کانون پرورش فکری است.

■ جلسهٔ دهم	
حکایت (خروس ایرانی)	۲۵دقیقه
املا	۲۰دقیقه

● حکایت

در انتخاب حکایت‌ها دو مطلب در نظر گرفته شده است. اوّل تناسب موضوع و محتوا با سرفصل و دوم داشتن چاشنی طنز؛ درواقع این صفحه مانند زنگ تفریح فصل محسوب می‌شود. این حکایت را می‌توان به صورت نمایشنامه اجرا کرد.

● املا

املای دو قسمتی را مثل دروس گذشته طرّاحی و برگزار کنید.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ــ املا	۲۰ دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه

● املای پایان فصل

برای هدفمند نمودن ارزشیابی املای آخر فصل، با توجه به کلمات دارای ارزش املایی، بازخورد این فعّالیت به اولیا، در جهت پیشرفت دانش‌آموزان مؤثّر است.

● صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)

تمرین اوّل این صفحه به شناخت فعل و فاعل به صورت غیرمستقیم پرداخته است. دانش‌آموزان با درک روابط همنشینی کلمات در جمله فعل و فاعل را جایگزین می‌کنند. این تمرین در تثبیت مطالب قسمت «بیاموز و بگو» اهمّیت دارد.

تمرین دوم، دو هدف را دنبال می‌کند. اوّل تقویت فرهنگ مطالعه وکتاب‌خوانی که در کتاب فارسی سوم در فرایند آموزش مهارت درک متن گنجانده شده است؛ دوم استفاده از طرح سؤال برای تقویت درک متن که از راهبردهای فراشناختی است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که راهبردهای فراشناختی موجب افزایش درک متن می‌شوند.

فصل هفتم: طبیعت

درس پانزدهم: دریا

درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد

درس هفدهم: چشم‌های آسمان

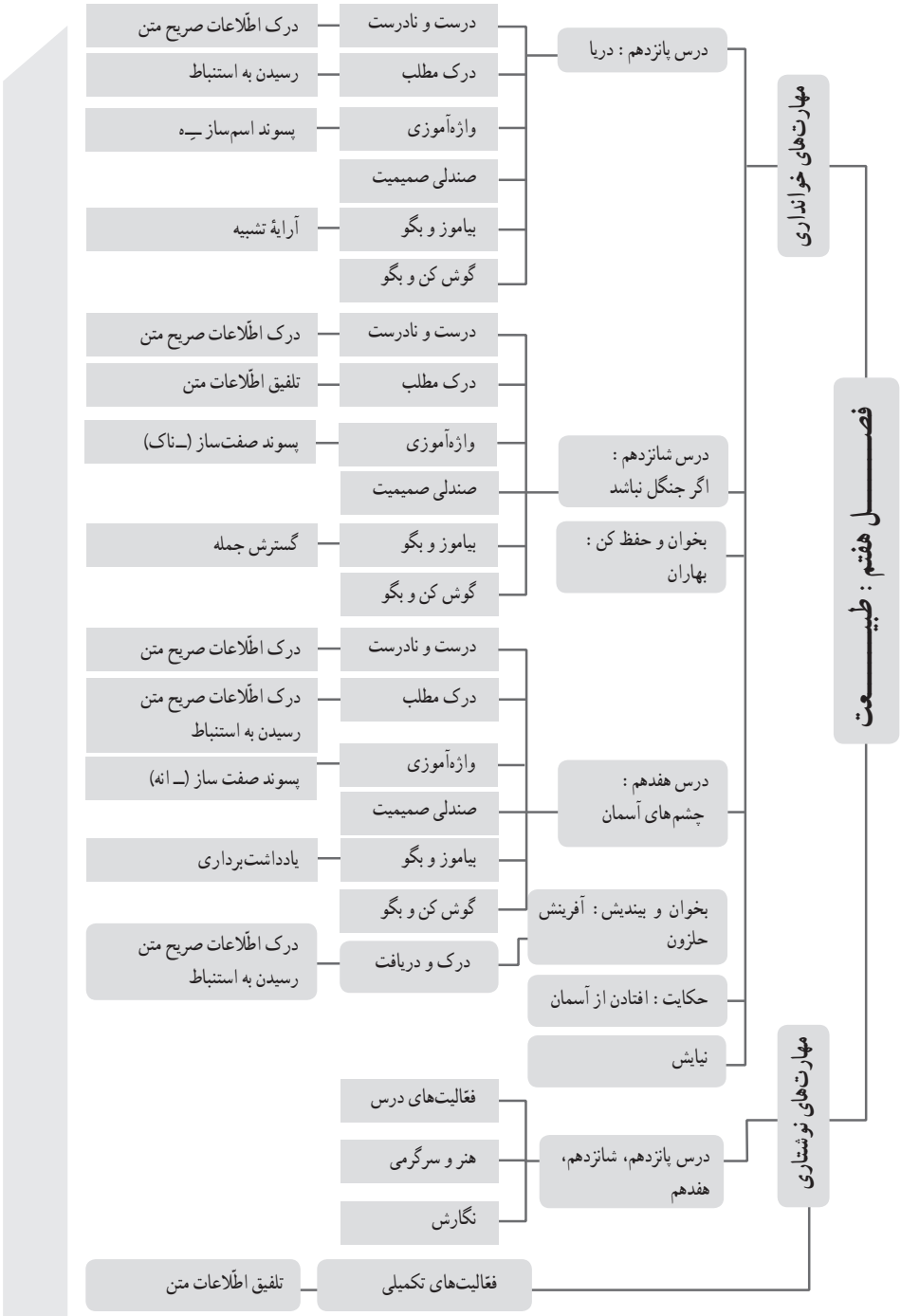
فصل هفتم : طبیعت
مهارت‌های خوانداری
درس پانزدهم : دریا
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
پسوند اسم‌ساز ـِه
صندلی صمیمیت
بیاموز و بگو
آرایهٔ تشبیه
گوش کن و بگو
درس شانزدهم : اگر جنگل نباشد
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
تلفیق اطّلاعات متن
واژه‌آموزی
پسوند صفت‌ساز (ـناک)
صندلی صمیمیت
بیاموز و بگو
گسترش جمله
گوش کن و بگو
بخوان و حفظ کن : بهاران
درس هفدهم : چشم‌های آسمان
درست و نادرست
درک اطّلاعات صریح متن
درک مطلب
درک اطّلاعات صریح متن رسیدن به استنباط
واژه‌آموزی
پسوند صفت ساز (ـ انه)
صندلی صمیمیت
بیاموز و بگو
یادداشت‌برداری
گوش کن و بگو
درک و دریافت
درک اطّلاعات صریح متن رسیدن به استنباط
بخوان و بیندیش : آفرینش حلزون
حکایت : افتادن از آسمان
نیایش
مهارت‌های نوشتاری
درس پانزدهم، شانزدهم، هفدهم
فعّالیت‌های درس
هنر و سرگرمی
نگارش
فعّالیت‌های تکمیلی
تلفیق اطّلاعات متن

۷

اهـــداف فصـــل هفتـــم:

۱ــ آشنایی با جلوه‌های زیبای طبیعت و آفرینش مثل دریا، آسمان و جنگل و فواید آنها

۲ــ پرورش خوب نگاه کردن به پدیده‌ها و دقّت و تأمل در آفرینش الهی

۳ــ گسترش دایرهٔ واژگان دانش‌آموزان

۴ــ تقویت درک شنیداری

۵ــ تقویت مهارت سخن گفتن و تفکّر انتقادی با نقد شیوهٔ سخن گفتن دیگران

۶ــ تقویت مهارت خواندن و توسعهٔ درک متن دانش‌آموزان

۷ــ گسترش توانایی دانش‌آموزان در مهارت نوشتن

۸ــ معرفی آرایهٔ ادبی (تشبیه)

۹ــ آشنایی دانش‌آموزان با یادداشت‌برداری

۱۰ــ شناخت مفعول و نقش آن در جمله

۱۱ــ تقویت مهارت زیبانویسی در خط تحریری

درس پانزدهم: دریا

اهداف

۱ــ آشنایی با دریا به عنوان یکی از جلوه‌های زیبا و بی‌نظیر طبیعت و فواید آن
۲ــ گسترش دامنهٔ واژگان دانش‌آموزان
۳ــ آموزش نقد شیوهٔ سخن گفتن دیگران و معرفی معیارهای قضاوت
۴ــ معرفی آرایهٔ تشبیه به دانش آموزان
۵ــ تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان
۶ــ تقویت مهارت خواندن و درک متن

دانش‌افزایی

محمود کیانوش محقق، شاعر و نویسندهٔ معاصر است. گسترهٔ آثار او علاوه بر شعر و داستان، زمینه‌های دیگری چون ترجمه، نقد ادبی و داستان‌های کودکان را در برمی‌گیرد. بر همهٔ اینها باید آثار روزنامه‌نگاری وی را نیز افزود. او در سال ۱۳۱۳ در مشهد به دنیا آمد. اولین داستان او در مسابقهٔ داستان‌نویسی دانش‌آموزان سراسر کشور برنده شد. او از پیشگامان شعر منثور آهنگین است.

■ آموزش

■ جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس**

روش فعّال ذهنی، گردش علمی (برای مناطق شمال و جنوب ایران)

● **روش فعّال ذهنی**

از دانش‌آموزان بخواهید چشمان خود را ببندند و خود را در کنار دریا تصوّر نمایند. دقایقی در همان حال بمانند. حالا چشمان خود را باز کرده، تصورات و خیالات خود را برای هم‌گروهی‌ها تعریف کنند. بعد از گفت‌وگوی بچّه‌ها شما نیز چشمان خود را ببندید و مفاهیمی که جهت تدریس مدّنظر دارید در قالب بیان تصورات و خیالات برای بچّه‌ها بازگو کنید. بچّه‌ها از اینکه شما نیز مانند آنان رفتار کرده‌اید، بسیار خوشحال می شوند و به حرف‌های شما با دقّت گوش می‌کنند.

● خوانش متن

با لحنی زیبا و با حالت دکلمه‌خوانی، متن درس را بخوانید و حس شور و نشاط را در بچّه‌ها ایجاد کنید.

● **درک مطلب**

در فعّالیت درک مطلب، استنباط درون متنی و برون متنی سنجش می‌شود. این قبیل سؤالات موجب می‌شود دانش‌آموز به دانش پیشین خود مراجعه کند. مراجعه به دانش پیشین، مهارتی است که با تمرین حاصل می‌گردد و در افزایش درک متن تأثیر بسزایی دارد.

■ جلســـهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● **واژه‌آموزی**

از ترکیب نام بعضی از اعضای بدن با پسوند (ـه) کلمات معناداری ساخته می‌شود که دامنهٔ واژگان دانش‌آموزان را وسعت می‌بخشد. برای آموزش می‌توانید تصویری از یک انسان را روی تخته نصب کنید و کارت‌های واژه‌ها را میان گروه‌ها توزیع کنید. سپس از آنها بخواهید حدس بزنند واژه‌ها چه ارتباطی با تصویر انسان دارد. درک این رابطه برای دانش‌آموزان جالب است.

■ جلســـهٔ ســـوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● **صفحهٔ اوّل کتاب نگارش**

این صفحه ابتدا به صورت فردی توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود و سپس در گروه بررسی می‌گردد.

● **صندلی صمیمیت**

دربخش صندلی صمیمیت، معیارهای قضاوت به درستی برای دانش‌آموزان تبیین می‌شود (ملاک‌های قضاوت در کتاب فارسی مشخّص شده است). گروهی از دانش‌آموزان به صحبت کردن و گروهی دیگر به قضاوت کردن می‌پردازند. مطلب مهمی که در این قسمت آموزش داده می‌شود، تفکّر انتقادی است که در پایهٔ سوم به نقد شیوهٔ سخن گفتن محدود می‌شود. امتیاز این فعّالیت این است که معیارهای قضاوت کاملاً مشخّص است و دانش‌آموز قبلاً آن را آموخته است.

■ جلســـهٔ چهـــارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● **املا**

از اعضای گروه بخواهید هر کدام به صورت جداگانه کتاب فارسی را ورق زده، متن درس‌ها را مرور کنند؛ هر کدام بیست کلمه را که ارزش املایی دارند به دلخواه جدا کرده، بنویسند. سپس کلمه‌ها را در گروه بخوانند. دور کلمات تکراری خط بکشند و یک مجموعه از این کلمات بنویسند و در دفاتر خود یادداشت کنند و شب به عنوان تکلیف منزل با این کلمات جمله بسازند.

● **بیاموز و بگو**

در قسمت بیاموز و بگو یکی از آرایه‌های ادبی به نام تشبیه در ساده‌ترین شکل خود به دانش‌آموزان معرّفی می‌گردد. باید به دانش‌آموز تفهیم شود که بهره‌گیری از این آرایهٔ ادبی به زیبایی نوشتهٔ او کمک می‌کند. می‌توانید دو متن مشابه در اختیار گروه بگذارید (در یکی از متن‌ها تشبیه به کار رفته باشد) و از آنها بخواهید دو متن را با هم مقایسه کنند و متن زیباتر را معرّفی و علّت آن را بیان کنند.

■ جلســـهٔ پنجـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه

● **صفحهٔ دوم کتاب نگارش**

این صفحه که شامل فعّالیت‌های املایی و تمرینی با هدف تثبیت آموخته‌های دانش‌آموز در فعّالیت بیاموز و بگو می‌باشد، با نظارت و راهنمایی معلّم، تکمیل می‌شود.

● **تمرین خواندن**

متن درس را همخوانی نموده، برای دانش‌آموزانی که متن شعر را حفظ نموده‌اند، امتیاز مثبت قائل شوید.

■ جلسهٔ ششم	
۱ــ گوش کن و بگو	۲۵دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۰دقیقه

● گوش کن و بگو

در فعّالیت گوش کن و بگو با دقّت به متن قصّه گوش می‌دهند و سپس آن را بازگو می‌کنند. هدف این فعّالیت تقویت درک شنیداری و تفسیر اطّلاعات متن است ضمن اینکه علاوه بر ادراک، هنگام بازگویی داستان بر تولید نیز تأکید می‌شود. مقصود از «تولید» در این فعّالیت، بهره‌گیری از توانایی‌ها و آفرینش‌های زبانی است که به شکل گفتار، نمود پیدا می‌کند.

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

شعر «دریا» توصیفی زیبا از دریاست. در خواندن چنین متن‌هایی باید به نکات زیر توجّه داشت :

۱ــ لحن توصیف می‌تواند در کنار دیگر لحن‌ها کامل شود، یعنی توصیف چیزی مثبت یا باشکوه با توصیف زشتی‌ها و پلیدی‌ها متفاوت است.

۲ــ در لحن توصیفی آهنگ کلام، معمولاً نرم و ملایم است و آرامش خاصی دارد.

۳ــ به هنگام خواندن، دقّت نظر و عنصر تخیّل، نقشی مهم دارد.

۴ــ این لحن از نظر فضای کلّی آهنگ سخن به لحن روایی نزدیک است.

■ جلسهٔ هفتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۴۵دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در بخش تمرین خط تحریری نحوهٔ اتصال نشانه «خ» و «ج» را آموزش دهید.

تمرین سوم مروری بر واژه‌آموزی کل کتاب است. در جدول، نُه گروه کلمه هستند که با فرایند مشخصی تولید شده‌اند و به لحاظ ساختاری شبیه هم هستند. مشخص کردن نه گروه با رنگ‌های متفاوت، علاوه بر اینکه موجب تثبیت آموزه‌های قبل می‌شود، برای دانش‌آموزان نیز لذت‌بخش است.

■ جلسهٔ هشتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ چهارم کتاب نگارش**

در درس گذشته «جملهٔ موضوع» به‌عنوان اصلی‌ترین جملهٔ بند معرفی

شد. در ادامهٔ آموزش جملهٔ موضوع، در این درس تأکید می‌شود که جملات بند در تکمیل جملهٔ موضوع می‌آیند. یعنی سرچشمهٔ فکر و محتوا، جملهٔ موضوع است و بقیهٔ نوشته، در امتداد همان فکر و برای شرح و گسترش آن، نگاشته می‌شود.

■ جلسهٔ نهم	
ارزشیابی از فعّالیت‌های درس	۴۵ دقیقه

● **ارزشیابی از فعّالیت‌های درس**

ارزشیابی از این درس را به‌صورت «فعّالیت یادگیری» طراحی کنید. پیشنهاد می‌شود از دانش‌آموز بخواهید که کلمات دریا، قایق، ساحل و... را انتخاب کرده، با استفاده از آرایهٔ «جان بخشی»، دربارهٔ آنها با هم به مناظره و گفت‌وگو بپردازند. این مناظره برای دانش‌آموزان فرح‌بخش و جالب است. شما می‌توانید نحوهٔ فعّالیت‌های آنان را در گروه ارزیابی کنید.

■ جلسهٔ دهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲ــ املا	۲۰ دقیقه

● **املا**

املای دوقسمتی از فعّالیت‌های املایی و قسمت تقریری در کلاس مطابق با دروس قبل برگزار شود.

درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد

اهداف

۱ــ آشنایی با جنگل به عنوان یک سرمایهٔ ملی و آموزش حفظ محیط زیست
۲ــ گسترش دایرهٔ واژگان دانش‌آموز
۳ــ تقویت فن بیان و تفکّر انتقادی با نقد شیوهٔ سخن گفتن معلم
۴ــ آشنایی دانش آموزان با «مفعول» و نقش آن در جمله
۵ــ تقویت ادراک و تولید زبانی در فعّالیت گوش کن و بگو
۶ــ تقویت توانایی مشاهده و تأمل در طبیعت به‌عنوان خلقت الهی
۷ــ گسترش مهارت زیبانویسی در خطّ تحریری دانش‌آموزان
۸ــ بهبود سواد خواندن
۹ــ تقویت مهارت نوشتن

■ آموزش

■ جلســـهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

● **روش تدریس**

قصّه‌گویی، بارش فکری

● **قصّه‌گویی**

قصّه از دید آموزشی و تأثیر گذاری، نقش مهمّی دارد، زیرا دانش‌آموز با کمک تصّور و تخیّل، مضامین ذهنی را به تصویر درمی‌آورد و می‌تواند آنچه را می‌شنود و می‌خواند، در چشم‌انداز درونی خود مجسّم سازد. از این رو تأثیر جایگیری و مانایی آن افزایش می‌یابد. از فواید به‌کار گیری قصّه در آموزش می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد :

الف) قصّه به تثبیت و افزایش معلومات دانش‌آموزان کمک می‌کند.

ب) قصّه با طبیعت کودک همراه است و مادّه و موضوع درس را برای او جالب می‌کند و به تلطیف روحیهٔ دانش‌آموز کمک می‌کند.

پ) قصّه، پیوند میان معلّم و دانش‌آموز را بیشتر می‌کند.

ت) سبب پرورش تخیّل و گسترش دامنهٔ ذهن می شود.

ث) زمینهٔ مناسبی برای تقویت تفکّر خلّاق و افزایش توانایی نوشتن دانش‌آموزان فراهم می آورد.

● خوانش متن

خوانش متن آخرین رکن مؤثّر در فرایند تدریس می‌باشد که بنا به تشخیص معلّم توسط دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد و معلّم رفع اشکال می‌نماید.

● **درک مطلب**

پس از خوانش دوبارهٔ متن به روش صامت‌خوانی (در صورت در اختیار داشتن زمان)

دانش‌آموزان به صورت فردی به سؤالات درک متن پاسخ می‌دهند و سپس پاسخ‌ها در کلاس بررسی می‌شود.

■ جلسهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● **واژه‌آموزی**

در واژه‌آموزی ترکیب کلمه با پسوند «ــ ناک» آموزش داده می‌شود. برای آموزش، روی میز را با پارچهٔ آبی بپوشانید تا تصویر دریا برای دانش‌آموزان تداعی شود. تعدادی کارت به شکل ماهی برش بزنید و روی بدن ماهی کلماتی را که با پسوند «ــ ناک» ترکیب درستی می‌سازند، بنویسید. تعدادی کلمه که ترکیب درست ایجاد نمی‌کنند، لابه‌لای کارت‌های ماهی بگذارید.

مثال :

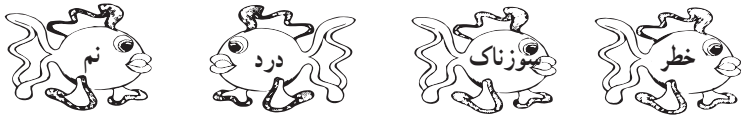

به پشت کارت‌ها قطعاتی کوچک از آهن‌رباهای ورقه‌ای یا تخته‌ای بچسبانید. از گروه‌ها بخواهید قبلاً قلاب‌های ماهیگیری خود را آماده کنند. (به میل بافتنی یا میلهٔ خودکار نخ کاموایی را گره بزنند؛ در انتهای نخ یک تکّه از آهن‌ربا را دور نخ بپیچند. بدین ترتیب قلّاب‌های ماهیگیری آماده است. حالا به ترتیب، بچّه‌ها با قلّاب‌هایشان به ماهیگیری بپردازند و کلمات درست را انتخاب و با قلّاب بالا بکشند. روی تختهٔ مغناطیسی کنار پسوند «ــ ناک» بچسبانند. به این ترتیب در فضایی سرشار از نشاط و در قالب بازی، کلمات جدید به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اوّل کتاب نگارش

دانش‌آموزان به تکمیل صفحهٔ اوّل کتاب نگارش می‌پردازند و در صورت بروز اشکال از معلّم راهنمایی می‌گیرند.

● صندلی صمیمیت

در این درس نوبت به آن رسیده است که معلّم خود روی صندلی صمیمیت بنشیند و سخن بگوید. این فعّالیت می‌تواند یکی از مؤثّرترین اقدامات معلّم از حیث ارتباط عاطفی با دانش‌آموزان باشد. ضمن اینکه تفکّر انتقادی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

از دانش‌آموزان بخواهید که تخته‌های کوچک طلقی بسازند و همراه خود به کلاس بیاورند. بین دو طلق شفاف و بی‌رنگ یک برگه کاغذی بگذارند؛ حالا لبه‌ها را دور تا دور به هم بچسبانند. (اگر تهیهٔ طلق در بعضی از مناطق دشوار است می توان از مقوا، کاغذ، پشت پوسترهای تبلیغاتی و... استفاده کرد).

برای گروه‌ها، متناسب با شرایط کلاس، رنگ انگشتی، گواش، ماژیک یا آب‌رنگ تهیه کنید. حالا کلمات را یکی یکی بگویید تا دانش‌آموزان روی تختهٔ طلقی بنویسند. توصیه به رعایت نکات بهداشتی و ایمنی مثل تهیهٔ کاورهای بهداشتی، دستکش یکبار مصرف، شست‌وشوی

دست‌ها، همراه داشتن دستمال و... ضروری است.

این فعّالیت برای بچّه‌ها بسیار لذّت‌بخش است. در پایان فعّالیت املایی، دانش‌آموزان را به حیاط ببرید تا دستان خود را بشویند.

● بیاموز و بگو

در این درس، دومین جزئی که موجب گسترش جمله می‌شود؛ معرفی می‌گردد. در دروس گذشته ابتدا بر فعل به عنوان محور معنایی جمله تأکید شد. سپس با افزایش فاعل جمله گسترش یافت و در این درس با افزایش بخش دیگر یعنی «مفعول» جمله گسترده‌تر می‌شود. لازم به ذکر است که هدفِ آموزش دستور آشنایی با اجزای جمله به منظور درک متن است. به عبارت دیگر اگر دانش‌آموز منطق و چرایی گسترش جمله را درک کند، قادر می‌شود جمله را به اجزای آن خُرد کند و این بدان معناست که به خوبی ساخت آن را درک کرده است. بدیهی است درک جملات یک متن، درک محتوای کلّی آن را در پی خواهد داشت.

■ جلسهٔ پنجم	
۲ــ گوش کن و بگو	۴۵دقیقه

● گوش کن و بگو

در فعّالیت «گوش کن و بگو» دانش‌آموز بخش اوّل داستان را می‌شنود و ادامهٔ آن را در ذهن می‌پروراند و بیان می‌کند. در قسمت بعدی ادامهٔ داستان اصلی پخش می‌شود تا دانش‌آموز داستان خود را با داستان اصلی مقایسه نماید. به این ترتیب هم بر ادراک تأکید می‌شود و هم بر تولید، ضمن اینکه ذهن دانش‌آموزان در گسترهٔ داستان‌پردازی هم فعّال می‌شود.

■ جلســـهٔ ششـــم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن و آوا و آهنگ مناسب)

عنوان درس «اگر جنگل نباشد» لحن شرطی و بیان شرط را به ذهن متبادر می‌کند. در بسیاری از جملات درس، خواننده باید با نگاهی کلّی به متن، لحن خود را شکل دهد. در جملات پرسشی در بیشتر اوقات، تأکید کلام ابتدا در ادات پرسشی است و سپس بر فعل. این درس یک فضای حسی و عاطفی را نیز القا می‌کند که درادامه به متن علمی می‌رسد.

آنچه در لحن شرطی، باید مورد توجه قرار گیرد، تداوم سخن و ایجاد حالت انتظار در لحن کلام به هنگام خواندن است تا پیوستگی بخش اوّل جملهٔ شرط با بخش دوم شرط، کاملاً حفظ و درک شود.

● صفحهٔ دوم کتاب نگارش

تمرین سوم این صفحه نحوهٔ گسترش جمله را برجسته می‌کند. هدف این تمرین آموزش دستور نیست؛ لذا نیازی نیست مفعول با شیوهٔ سنتی آموزش داده شود.

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت های درسی	۲۰دقیقه

● تکمیل صفحهٔ سوم کتاب نگارش

صفحهٔ سوم کتاب نگارش که مورد علاقهٔ اکثر دانش‌آموزان است، به دقّت تکمیل شود. تأکید بر زیبانویسی از اهمّ فعّالیت معلّمان می‌باشد.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

در این درس، برگزاری یک آزمون عملکردی کتبی پیشنهاد می‌شود. از دانش‌آموزان بخواهید یک داستان کوتاه دربارهٔ جنگل بنویسند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

■ جلسهٔ هشتم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه
۲ــ بخوان و حفظ کن (بهاران)	۲۵دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

پس از تأکیدی که در دو درس گذشته بر جملهٔ اوّل بند شد، نام این جمله به‌عنوان «جملهٔ موضوع» معرفی می‌شود. در این درس دانش‌آموز جملهٔ موضوع را می‌خواند و به این ترتیب موضوع در ذهنش محدود و متمرکز می‌شود؛ مثلاً موضوع بند «پرچم» است و جملهٔ موضوع نشان می‌دهد که در این بند دربارهٔ رنگ پرچم توضیح داده می‌شود. بنابراین محتوای جملات بعدی فقط در مورد سه رنگ پرچم هستند و جملهٔ اوّل را تکمیل می‌کنند.

■ جلسهٔ نهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه
۲ــ املا	۲۵دقیقه

● املا

املای دو قسمتی شامل املای تقریری و املا از بخش فعّالیت‌های املایی برگزار می‌شود.

درس هفدهم: چشم‌های آسمان

اهـــــــــــــــــداف

۱ــ تقویت توجّه به آسمان به عنوان یکی از نمادهای شگفتی آفرینش
۲ــ گسترش واژگان دانش‌آموزان
۳ــ ایجاد زمینهٔ سواد اطّلاعاتی در دانش‌آموزان با جست‌وجوی منابع موضوع مورد بحث در صندلی صمیمیت
۴ــ آشنایی با یادداشت برداری
۵ــ تکمیل فرایند آموزش بندنویسی در بخش نگارش
۶ــ تقویت مهارت روخوانی و درک متن

آموزش

جلسهٔ اوّل	
۱ــ تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲ــ درست و نادرست و درک مطلب	۱۵دقیقه

روش تدریس پیشنهادی

کار علمی یا تحقیق، روش فعّال ذهنی

● کار علمی یا تحقیق

چون متن درس به موضوعی علمی پرداخته است، هفتهٔ قبل از تدریس از دانش‌آموزان بخواهید که در گروه‌ها تقسیم کار نمایند و دربارهٔ نجوم، ستارگان و یا خورشید یک کار تحقیقی انجام دهند.

سپس نتیجهٔ کار تحقیقی خود را روی تابلوی نمایش بچسبانند.

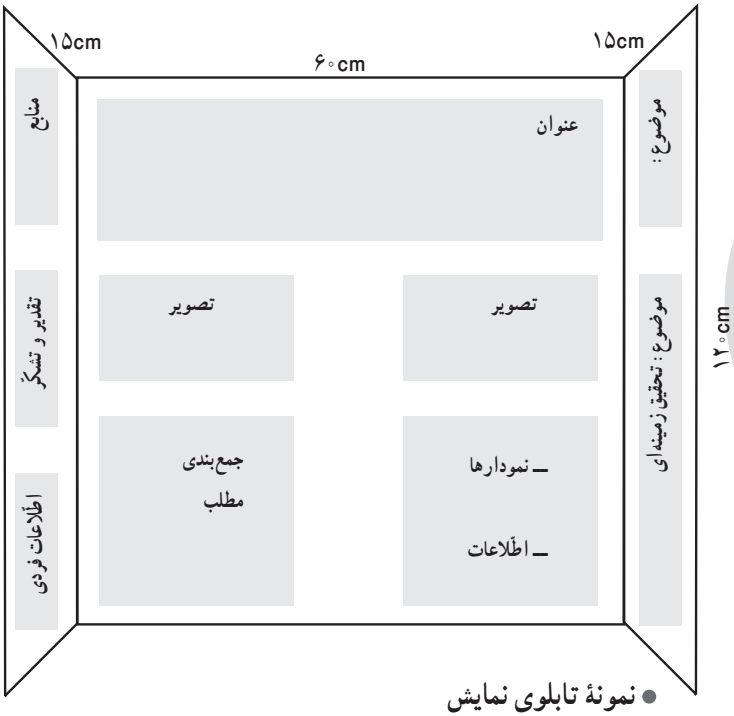

● نمونهٔ تابلوی نمایش

در دفتر کارنما، کلیهٔ مراحل انجام کار علمی را ثبت کنند. بازدید از اماکن علمی مرتبط، مصاحبه با افراد کارشناس در این زمینه، تهیهٔ کتب با موضوع مناسب و جست‌وجو در فضای مجازی و رایانه‌ای به غنای کار می‌افزاید.

نمایشگاهی از تابلوهای نمایش در کلاس برگزار کنید. دانش‌آموزان هر گروه به ترتیب جلوی کار علمی خود که از نوع «تحقیق» می‌باشد، قرار گرفته، کار خود را معرفی می‌کنند و دربارهٔ

آن توضیح می‌دهند و دریافت‌های علمی خود را به هم‌کلاسی‌های خود انتقال می‌دهند. می‌توانید این کارهای تحقیقی را در جشنوارهٔ جابربن‌حیان که یک طرح ملّی آموزشی است، شرکت دهید.

● خوانش متن

متن درس را بخوانید و آموزش را تکمیل نمایید.

● **درک مطلب**

در ادامهٔ فعالیت درک مطلب در فضایی سرشار از علاقه‌مندی دانش‌آموزان به انجام می‌رسد و معلّم با ارائهٔ پیام‌های مثبت به تشویق دانش‌آموزان می‌پردازد.

■ جلسهٔ دوم	
۱ــ واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲ــ تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● **واژه‌آموزی**

در واژه‌آموزی، وندافزایی با پسوند «ــ انه» آموزش داده می‌شود.

با همکاری اولیا انواع مختلفی از لباس و پوشاک (زنانه، مردانه، پسرانه و دخترانه) یا تصاویر آنها را به کلاس بیاورید. سپس از بچّه‌ها بخواهید که انواع لباس‌ها را جدا و طبقه‌بندی کنند و بر کلمات تأکید کنید.

■ جلسهٔ سوم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲ــ صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● **صفحهٔ اوّل کتاب نگارش**

صفحهٔ اوّل کتاب نگارش با تأکید بر فعّالیت املایی و واژه‌سازی با نظارت معلّم انجام

می‌شود. ایجاد فضای نظم و آرامش برعهدهٔ معلّم می‌باشد تا دانش‌آموزان، در زمان تعیین شده، با تمرکز به انجام این فعّالیت بپردازند.

● صندلی صمیمیت

این فعّالیت با روش تدریس این درس (کار علمی یا روش تحقیق) کاملاً همخوانی دارد. دانش‌آموزان در جلسهٔ قبل به منابع مراجعه کرده‌اند و در مورد موضوعِ گفت‌وگو، اطّلاعاتی گردآوری کرده‌اند. در این درس هم در روش تدریس درس و هم در صندلی صمیمیت، اوّلین گام آموزش سواد اطّلاعاتی برداشته می‌شود که در پایه‌های بعدی ادامه خواهد یافت.

■ جلسهٔ چهارم	
۱ــ املا	۲۵ دقیقه
۲ــ بیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

املا

برای آموزش املا، نوعی از «املای رفاقتی» پیشنهاد می‌شود. هر دانش‌آموز کنار دوست خودش بنشیند. حالا دو به دو به هم املا بگویند. وظیفهٔ هر دانش‌آموز این است که اگر حین نوشتن، دوستش دچار اشکال املایی شد، به او کمک کند و در پایانِ املا هیچ کلمهٔ اشتباهی به چشم نخورد. با این روش، حس دوستی و همدلی در دانش‌آموزان وسعت پیدا کرده، مهارت درست‌نویسی جملات تقویت می‌شود.

● بیاموز و بگو

تهیهٔ دفتر کارنما در انجام کار یک نمونهٔ جالب و علمی در کار یادداشت‌برداری است و به راحتی کار یادداشت‌برداری به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود.

■ جلسهٔ پنجم	
گوش کن و بگو	۴۵دقیقه

فعّالیت «گوش کن و بگو» مانند درس گذشته انجام می‌شود.

■ جلسهٔ ششم	
۱ــ تمرین خواندن	۲۵دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۰دقیقه

● **تمرین خواندن (تأکید برلحن، آوا و آهنگ مناسب)**

لحن، نحوهٔ خواندن و بیان کردن جملات است با توجّه به شرایط موجود و فضای حاکم بر متن باید دانست که به هنگام اداکردن متن و به لفظ درآوردن آن، نه تنها هر متن، لحن خاص خود را می‌طلبد بلکه هر بند و هر جمله نیز به تنهایی لحن خود را دارد و ممکن است در هر بند انواع و اقسام لحن‌ها و حالات به‌کار گرفته شود و در کنار همین موارد در هر جمله، هر کلمه نیز می‌تواند شکل و آوای خاص خود را داشته باشد. در این داستان با رعایت لحن روایی می‌توانید قسمت‌های سفر با ستاره را با هیجان بخوانید.

برای مثال، در جمله «می‌خواستم فریاد بزنم و از خدای بزرگ برای آفرینش این همه زیبایی و عظمت، تشکّر کنم» می‌توان لحن خبری ــ عاطفی را انتخاب نمود. در این هنگام خواننده خود را با تمام وجود، موجودی از آفریده‌های خدا می‌داند که تسلیم و شاکر بخشش‌ها و آفرینش اوست.

● **صفحهٔ دوم کتاب نگارش**

● **تمرین دوم کتاب نگارش** : کلمه‌های جدول را از درس پیدا کن و بنویس.

پ	هـ	ن			پهن
و	س	ی	ع		وسیع
م	ع	ل	و	م	معلوم
آ	ر	ا	س	ت	ه	آراسته

■ جلســـهٔ هفتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ مرور آموخته‌ها	۲۰دقیقه

● **صفحهٔ سوم کتاب نگارش**

در تمرین خط تحریری به فاصلهٔ بین کلمات توجّه کنید. در هم فرورفتگی کلمات و یا گسسته‌نویسی به زیبایی خط، لطمه می‌زند.

● **تمرین سوم**

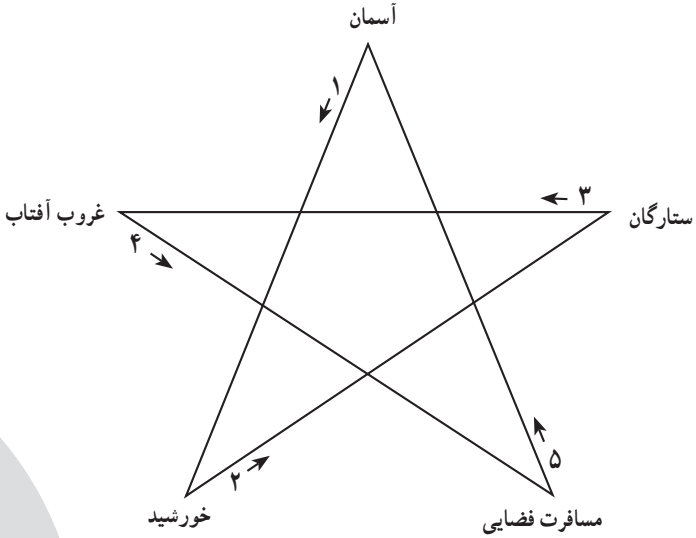

■ جلســـهٔ هشتـــم	
۱ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۲۵دقیقه
۲ــ ارزشیابی از فعّالیت های درس	۲۰دقیقه

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

در سه درس گذشته، اهمّیت «جملهٔ موضوع» بیان شده است. به گونه‌ای که کتاب، جملهٔ موضوع را ارائه می‌کرد و دانش‌آموز آن را می‌خواند و در مرحلهٔ ادراک بود؛ یعنی دانش‌آموز در مرحلهٔ درک و دریافت از محتوای جمله قرار داشت؛ اما در این درس، دانش‌آموز به مرحلهٔ تولید زبانی می‌رسد و خود باید جملهٔ موضوع را بنویسد.

● ارزشیابی از فعّالیت‌های درس

ارزشیابی در قالب آزمون عملکردی نمونهٔ کار، پیشنهاد می‌شود. عملکرد دانش‌آموزان

در تهیهٔ تابلوهای نمایش و دفتر کارنما مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد.

■ جلسهٔ نهم	
۱ــ ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰دقیقه
۲ــ املا	۲۰قیقه

● **املا**

آموزش و تثبیت یادگیری به روش تلفیق املای تقریری و فعّالیت‌های املایی مثل دروس گذشته انجام می‌شود.

■ جلسهٔ دهم	
بخوان و بیندیش (آفرینش حلزون)	۴۵دقیقه

در ادامهٔ آموزش درک متن، سؤال‌های درک و دریافت متن بخوان و بیندیش در این درس، رسیدن به استنباط و تلفیق و تفسیر اطّلاعات متن را می‌سنجد. همچنین ضمیر اشاره به عنوان ابزار صوری ایجاد انسجام بین گزاره‌های متن، آموزش داده می‌شود.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱ــ حکایت (افتادن از آسمان)	۱۵دقیقه
۲ــ فعّالیت‌های نوشتاری	۳۰دقیقه

● **حکایت**

حکایت «افتادن از آسمان» با درون مایهٔ طنز ارائه شده است. پیشنهاد می‌شود با روش ایفای نقش توسط دانش‌آموزان در کلاس اجرا شود.

● **صفحهٔ آخر فصل (فعّالیت‌های تکمیلی)**

تمرین اوّل بر درک روابط همنشینی واژه‌ها و شناخت اجزای جمله، تأکید دارد.

تمرین دوم و سوم با هدف تقویت درک متن طراحی شده است و سؤالات به گونه‌ای است که سطوح بالای درک را می‌سنجد. در واقع اگر فعّالیت‌های درک متن را از ابتدا تا انتهای کتاب بررسی کنیم، مانند طیفی است که یک سر آن در ابتدای کتاب قرار دارد و اوّلین سطح خواندن یعنی درک اطّلاعات صریح متن را پوشش می‌دهد و سر دیگر آن در انتهای کتاب به استنباط و تفسیر اطّلاعات می‌رسد. این سیر آموزش، دانش‌آموزان را از درک سطح بیرونی و ظاهر محتوا به لایه‌های زیرین و کشف معانی جدیدتر، هدایت می‌کند.

■ جلسهٔ دوازدهم	
۱ــ املا	۲۵دقیقه
۲ــ نیایش	۲۰دقیقه

املای آخر فصل

در انتهای فصل با هدف سنجش پیشرفت دانش‌آموزان در مهارت املانویسی یک املای تقریری با متن ترکیبی توصیه می‌گردد.

نیایش

تدریس کتاب فارسی را با شعر و متن نیایشی به پایان می‌بریم. اینکه آغاز و انجام کتاب فارسی را به ستایش و نیایش می‌آراییم ؛ حرکتی باورشناختی و اعتقادی است و ریشه در هنجارهای دینی ما دارد. یادکردن نام خالق و ستودن و نیایش کردن خدای رحمان، مایهٔ خیر و برکت و نیک فرجامی است؛ کاری که بدون ذکر حق باشد؛ بدفرجام و ناتمام است «کُلّ امرٍ ذی بالٍ لم یُبدأ بِبِسمِ اللّه فَهُوَ ابتَر».

در خوانش این متن نیایش، رعایت لحن ستایشی و حالت تواضع و فروتنی به خود گرفتن و متناسب کردن لحن خواندن با این حال، بسیار ضروری است و بر تأثیرگذاری متن می‌افزاید و حال و فضای کلاس و دانش‌آموزان را دگرگون می‌سازد. اصولاً ما بر این باوریم که هر متنی، حالی دارد و حسی و روحی. معلّم گرامی در جایگاه آموزش، پیش از ورود به دنیای متن باید حس و حال متن را دریابد؛ با روح آن درآمیزد و با آن خو بگیرد تا بتواند خوانشی خیزشی و شورانگیز داشته باشد.

این نوشته را با سخنی گرم و گوارا از خواجه عبداللّه، به پایان می بریم :

«الهی، اگر کار به گفتار است بر سر گویندگان، تاجم ؛ و اگر کار به کردار است، به تو محتاجم».

پیوست(متن‌های شنیداری)

■ متن‌های گوش کن و بگو

● درس یازدهم

«در جنگلی سرسبز، خرگوشی لانه داشت. روزی خرگوش تصمیم گرفت به دیدن عمویش در آن طرف رودخانه برود. امّا با تعجّب دید که پل روی رودخانه، خراب شده است. با خودش گفت: «حالا چطور از رودخانه بگذرم.» به قورباغه‌ای که کنار رودخانه جست‌وخیز می‌کرد، گفت: «اگر جای من بودی، چطور از رودخانه می‌گذشتی؟» قورباغه خندید و گفت: «شنا می‌کردم.» خرگوش گفت: «امّا من که شنا بلد نیستم.»

در همان وقت، گنجشکی آمد و خرگوش سؤال خود را تکرار کرد. گنجشگ در پاسخ گفت: «من اگر جای تو بودم پرواز می‌کردم و به آن طرف رودخانه می‌رفتم.» خرگوش با ناراحتی گفت: «امّا من که نمی‌توانم پرواز

کنم.» در این لحظه، یک فیل بزرگ از راه رسید و گفت : «هیکل من آنقدر بزرگ است که به راحتی از رودخانه رد می‌شوم.» خرگوش با خوش‌حالی پرسید : «ممکن است من را بر پشتت سوار کنی و به آن طرف رودخانه ببری؟» فیل جواب داد : «البته! ولی اگر جای تو بودم، اصلاً به آن طرف رودخانه نمی‌رفتم.» خرگوش با تعجب پرسید : «چرا؟»

فیل خندید و گفت : «برای آنکه صبح عمو و پسرعموهایت، بر پشت من سوار شدند و به این طرف آمدند. حالا در لانه‌ات منتظرند که تو برگردی.» خرگوش خیلی خوش‌حال شد و از فیل و گنجشک و قورباغه تشکّر کرد. بعد گفت : «خداحافظ دوستان خوبم. من باید بروم. مهمان‌هایم منتظر هستند.»

■ درس دوازدهم

مادربزرگ همهٔ فرزندان و نوه‌های خود را برای شام شب عید، به خانه‌اش دعوت کرده بود. قبل از خوردن غذا، مریم و نگار برای شستن دست‌ها به حیاط رفتند؛ امّا علی که خسته بود کنار سفره نشست و چون گرسنه بود یک لقمه نان بر دهان گذاشت.

وقتی همهٔ افراد خانواده دور سفره نشستند، با نام خدا شروع به خوردن غذا کردند.

مریم که احساس می‌کرد خیلی گرسنه است، بیش از اندازه در بشقاب خود غذا کشید. او خیلی تند غذا می‌خورد و لقمه‌های بزرگ برمی‌داشت. امّا محمّد با آرامش و آهسته غذا می‌خورد و از مادربزرگ به خاطر غذای لذیذی که پخته بود تشکر کرد.

مریم به سبب غذای زیادی که خورده بود، دل درد گرفت؛ امّا بقیهٔ بچّه‌ها پس از صرف غذا و شکر خداوند، در جمع کردن سفره کمک کردند.

■ درس چهاردهم

● میخ‌های روی دیوار

پسربچّه‌ای بود که اخلاق خوبی نداشت و خیلی زود عصبانی می‌شد. او هنگام عصبانیت حرف‌های بدی می‌زد. پدرش جعبهٔ میخی به او داد و گفت: «هر بار که عصبانی می‌شوی، یک میخ به دیوار بکوب.» روز اوّل، پسر بچه ۳۷ میخ به دیوار کوبید. در چند هفتهٔ بعد، همان‌طور که یاد می‌گرفت چگونه عصبانیتش را کنترل کند، تعداد میخ‌هایی که به دیوار می‌کوبید، کمتر می‌شد. او متوجّه شد که عصبانی نشدن، آسان‌تر از کوبیدن میخ‌ها بر دیوار است.

او این نکته را به پدرش گفت و پدر هم پیشنهاد کرد که از آن به بعد، هر روز که توانست جلوی عصبانی شدنش را بگیرد، یکی از میخ‌ها را از دیوار بیرون بکشد.

روزها گذشت و پسربچّه سرانجام به پدرش گفت، تمام میخ‌ها را از دیوار بیرون آورده است. پدر دست پسر را گرفت و کنار دیوار برد و گفت: «پسرم! تو کار خوبی کردی؛ امّا به سوراخ‌های دیوار نگاه کن. دیوار هرگز مثل گذشته‌اش نمی‌شود. وقتی تو در هنگام عصبانیت حرف‌های بدی می‌زنی، آن حرف‌ها هم چنین آثاری بر جای می‌گذارند. تو می‌توانی چاقویی در دل انسانی فرو کنی و آن را بیرون بیاوری. امّا هزاران بار عذرخواهی هم فایده ندارد. آن زخم، سرجایش می‌ماند. زخم حرف‌های بد زبان تو هم به اندازهٔ زخم چاقو دردناک است».

■ درس پانزدهم

● خرس چه گفت؟

روزی از روزها دو دوست با یکدیگر به جنگل رفتند. آنها سرگرم گفت‌وگو و بگو و بخند بودند که ناگهان با خرسی روبه‌رو شدند. یکی از آنها که به شدّت ترسیده بود، بالای درختی رفت و میان شاخه‌ها پنهان شد. دیگری که پایین درخت مانده بود و نتوانسته بود خود را به جایی برساند،

اوّل دست و پای خود را گم کرد؛ ولی خیلی زود به خود آمد. او روی زمین دراز کشید و خودش را به مردن زد. خرس نزدیک شد. پسرک را بو کرد و به گمان اینکه او مرده است، رفت. آخر، خرس‌ها جاندارانی را که خودشان نکشته‌اند، نمی‌خورند.

بعد از رفتن خرس، شخصی که بالای درخت رفته بود، پایین آمد و از دوستش پرسید : «خرس مدّت زیادی درِ گوش تو حرف زد. راستی او به تو چه می‌گفت؟»

دوستش جواب داد : «خرس به من گفت : از این به بعد حواست را جمع کن و با کسانی که هنگام خطر، تو را تنها می‌گذارند و می‌گریزند، دوست نشو!»

■ درس شانزدهم

● مهمان خیلی‌خیلی کوچولو

● بخش اوّل داستان

مادر قبل از رفتن، مریم را بغل کرد و بوسید. بعد دستی به سرش کشید و گفت : «مریم‌جان، دختر خوبی باش و مادربزرگ را اذیت نکن. من خیلی زود با یک مهمان خیلی کوچولو برمی‌گردم. مهمانی که همه دوستش داریم. می‌دانم که تو هم دوستش داری.»

پدر هم با خنده گفت : «بله، مریم‌جان، یک مهمان خیلی‌خیلی کوچولو!»

مریم با تعجّب گفت : «مهمان کوچولو کیست، مادر؟ تو را به خدا بگو!»

مادر، دوباره مریم را بوسید و گفت : «کمی صبر کن دخترم! وقتی برگردم، خودت می‌فهمی!» یک روز گذشت؛ ولی مادر هنوز برنگشته بود. مریم منتظر بود. مرتّب از پنجره، بیرون را نگاه می‌کرد. با بی‌صبری منتظر مادر و مهمان کوچولو بود. خوش‌حال بود که هوا صاف و آفتابی است. می‌توانست برود توی حیاط و بازی کند؛ ولی حوصله‌اش را نداشت. یاد حرف پدرش افتاد : «مهمان خیلی‌خیلی کوچولو!»

● بخش دوم داستان

مریم به طرف مادربزرگ رفت. مادربزرگ به پشتی تکیه داده بود و با کاموا بلوز می‌بافت.

مریم کنار او نشست و گفت : «پس کی می‌آیند؟ حوصله‌ام سر رفت.»

مادربزرگ سنجاق چارقدش را زیر گلو محکم کرد. مریم را بوسید و با خنده گفت : «صبر داشته باش مریم‌جان، تا یکی ــ دو ساعت دیگر حتماً می‌آیند. نمی‌خواهی خودت را برای آمدن مهمان کوچولو آماده کنی؟»

مریم به طبقهٔ بالا دوید. همان‌طور که لبخند می‌زد، با خود گفت : «مهمان کوچولوی ما خیلی زود می‌آید، چقدر خوب!» او همهٔ اسباب‌بازی‌هایش را جمع کرد و توی صندوق زرد بزرگی که گوشهٔ اتاق بود، ریخت. با یک جاروی کوچک اتاق را جارو زد. تمام خرده‌ریزه‌ها و آشغال‌ها را جمع کرد. بعد دست و صورتش را شست. موهایش را شانه کرد. دندان‌هایش را مسواک زد. بهترین لباسش را پوشید. جلو آیینه ایستاد و با خودش تمرین کرد که چه بگوید و چطور لبخند بزند. او با بی‌صبری گفت : «پس کی می‌آید؟»

مریم روی پلّه‌ها ایستاده بود که صدای باز شدن در را شنید. هنوز از پلّه‌ها پایین نیامده بود که صدای بسته شدن در به گوشش رسید. بعد صدای مادر را شنید : «مریم! مریم! کجایی دخترم؟ من برگشتم. بیا اینجا. مهمان کوچولوی ما آمده. نمی‌خواهی او را ببینی؟»

مریم با عجله از پلّه‌ها پایین آمد. به طرف مادر دوید و محکم او را بغل کرد. مادر با مهربانی به موهای مریم دست کشید و گفت : «به مهمان کوچولویمان نگاه کن!»

پتوی سفیدی توی بغل مادر بود. مریم با تعجّب به پتو نگاه کرد. ناگهان دست کوچکی از پتو بیرون آمد. مریم با خوش‌حالی روی پنجه‌هایش بلند شد و لای پتو را نگاه کرد. چشم‌هایش برق زد. با خنده گفت : «وای خدا! چقدر کوچولوست!» و آرام و آهسته انگشت‌های کوچولویش را ناز کرد.

مادر با خنده، مریم را بوسید و گفت : «چه خواهر مهربانی!»

● مژگان شیخی

■ درس هفدهم

● خرگوش گوش کوتاه

● بخش اوّل داستان

روزی، روزگاری، خرگوش مهربانی بود که با بقیهٔ خرگوش‌ها فرق داشت. همهٔ خرگوش‌ها، گوش‌های درازی داشتند؛ امّا گوش‌های خرگوش مهربان کوتاه بود. او دلش می‌خواست مثل بقیهٔ خرگوش‌ها گوش‌های بلندی داشته باشد؛ امّا نمی‌شد. گوش‌های او از اوّل کوتاه بود.

با این همه، تمام حیوان‌های جنگل، خرگوش مهربان را دوست داشتند. چرا؟ چون مهربان بود. چون هر وقت کسی احتیاج به کمک داشت، او به کمکش می‌رفت. در بین همهٔ حیوان‌ها، فقط روباه پیر، دشمن خرگوش بود و او را «گوش کوتاه» صدا می‌زد.

روباه پیر، چند بار نقشه کشید که خرگوش مهربان را به خانه‌اش دعوت کند تا در را به رویش ببندد و او را شکار کند و بخورد؛ امّا خرگوش مهربان، گول حرف‌های روباه را نمی‌خورد و به خانهٔ او نمی‌رفت.

روزی از روزها، روباه پیر با خودش گفت: «نه! من نباید از این خرگوش فسقلی شکست بخورم. باید هر طور شده او را بگیرم و یک لقمه کنم. حالا نشانش می دهم.»

روباه نشست، فکر کرد و نقشهٔ دیگری کشید. روباه از خانه‌اش بیرون رفت. همان‌طور که راه می‌رفت، آه و ناله می‌کرد. سرفه می‌کرد، عطسه می‌کرد. طوری این کارها را می‌کرد که همهٔ حیوان‌ها خیال کردند که او مریض است. بعد به خانه برگشت، رختخوابش را پهن کرد و خوابید. هر وقت کسی از جلوی خانه‌اش رد می‌شد، روباه صدای ناله‌اش را بلند می‌کرد. حالا دیگر همهٔ حیوان‌ها، باور کرده بودند که روباه پیر، راستی راستی مریض است.

● **بخش دوم داستان**

روزی، لاک‌پشت که همسایهٔ روباه بود، به خانهٔ او رفت تا احوالش را بپرسد. لاک‌پشت کمی کنار روباه نشست، حالش را پرسید و با او حرف زد. وقتی می‌خواست به خانه‌اش برگردد، روباه پیر گفت: «ای همسایه، حال و روز من را که می‌بینی. پیر و ناتوان شده‌ام. مریض و بیچاره در رختخواب افتاده‌ام. به این خرگوش مهربان بگو، به اینجا بیاید و کمی به من کمک کند.»

لاک‌پشت دلش به حال روباه پیر سوخت. از خانه‌اش بیرون رفت، در جنگل گشتی زد و خرگوش مهربان را پیدا کرد و پیغام روباه پیر را به او داد.

خرگوش مهربان با خودش گفت: «روباه پیر، همیشه مرا اذیت کرده است. او دشمن است، ولی حالا اگر راستی راستی بیمار شده باشد، باید به کمکش بروم و کارهایش را انجام دهم؛ امّا اگر باز هم نقشه‌ای کشیده باشد، نباید گول او را بخورم.»

خرگوش باهوش کمی فکر کرد. باید راهی پیدا می‌کرد، تا بفهمد که آیا روباه پیر، راستی راستی بیمار است یا نه؟ فکر کرد و فکر کرد تا اینکه راه حلّی به نظرش رسید.

خرگوش باهوش به طرف خانهٔ روباه راه افتاد؛ امّا وقتی نزدیک خانه رسید، آهسته به پنجرهٔ خانه نزدیک شد و یواشکی سرش را از پنجره به داخل برد. روباه پیر، سالم و سرحال روی رختخوابش نشسته بود.

خرگوش با خودش گفت: « پس باز هم می‌خواستی به من کلک بزنی! باز هم نقشه! ای حقّه باز!»

امّا ناگهان چشم روباه پیر به خرگوش افتاد. روباه زود بلند شد تا پنجره را ببندد و سر خرگوش را گیر بیندازد و او را بگیرد. خرگوش باهوش که فهمیده بود روباه نقشه‌ای برای گرفتن او کشیده است، سرش را بیرون برد. پنجره با شدّت بسته شد؛ امّا گوش‌های خرگوش لای پنجره گیر کرد. خرگوش

بیچاره پشت پنجرهٔ خانهٔ روباه آویزان ماند. او نمی‌توانست خودش را خلاص کند و از آنجا فرار کند. خرگوش، دست و پا می‌زد و با دست به پنجره فشار می‌داد تا گوش‌هایش را بیرون بکشد. گوش‌های او هر لحظه کشیده می‌شدند و دراز و درازتر می‌شدند. خرگوش باز هم زور زد و باز هم گوش‌هایش درازتر شدند. با سر و صدای خرگوش، حیوان‌های دیگر هم آمدند و جلوی خانهٔ روباه جمع شدند. همه فهمیده بودند که روباه باز هم دروغ گفته و مریض نبوده است. آنها پنجرهٔ خانهٔ روباه را باز کردند و گوش‌های خرگوش را آزاد کردند؛ امّا همه با تعجّب دیدند که گوش‌های خرگوش دراز دراز شده است، حتّی از گوش همهٔ خرگوش‌ها درازتر.

خرگوش مهربان، خوش‌حال بود، چون به آرزویش رسیده بود. روباه پیر هم از خجالت، تا مدّت‌ها از خانه‌اش بیرون نیامد. او دیگر نمی‌توانست خرگوش باهوش را مسخره کند و گوش‌کوتاه صدایش بزند.

● حسین فتاحی

منـــــــابع

● آقازاده، محرّم و فضلی، رخساره، (۱۳۸۴)، **راهنمای آموزش در کلاس‌های چند پایه**، انتشارات آییژ، تهران.

● اکبری شلدره، فریدون و همکاران (۱۳۸۹)، **روش‌های نوین یاددهی ــ یادگیری**، تهران : انتشارات فرتاب.

● اکبری شلدره، فریدون؛ کجانی حصاری، حجت و خاتمی، رضا (۱۳۹۱) **مبانی خواندن در زبان فارسی**. تهران : انتشارات لوح زرین.

● حسنی، محمد؛ احمدی، حسین (۱۳۸۴)، **ارزشیابی توصیفی، الگویی نو در ارزشیابی تحصیلی**. تهران، انتشارات مدرسه.

● رحیمی‌نژاد، ویدا؛ نجفی پازکی، معصومه (۱۳۹۰)، **می‌خواهم بنویسم، از جمله تا پاراگراف**، تهران، انتشارات رهنما.

● سنگری، محمدرضا و علیزاده، فاطمه صغری، (۱۳۸۵)، **آموزش خواندن** (روش‌های مطالعه و خلاصه‌ای از برگزاری آزمون پرلز). تهران : ابوعطا.

● شقاقی، ویدا (۱۳۸۶)، **مبانی صرف**، تهران، انتشارات سمت.

● صفوی، کوروش (۱۳۸۳)، **درآمدی بر معنی‌شناسی**، تهران، انتشارات سوره مهر.

● طبیب‌زاده، امید (۱۳۸۵)، **ظرفیت فعل و ساخت‌های بنیادین جمله در فارسی امروز**، تهران، نشر مرکز.

● مشکوةالدینی، مهدی (۱۳۸۸)، **دستور زبان فارسی، واژگان و پیوندهای ساختی**. تهران : انتشارات سمت.

● نجفی پازکی، معصومه (۱۳۹۱)، **سواد خواندن، آموزش درک خوانداری**، تهران، انتشارات مدرسه.

● نجفی پازکی، معصومه (۱۳۹۱). **بهبود توانایی سواد خواندن در دانش‌آموزان دورهٔ ابتدایی : آموزش درک خوانداری در چارچوب مدل سازنده‌گرایی**. تهران، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.